

Moderniserad riksdagsordning

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas riksdagsstyrelsens förslag 2002/03:RS1 Moderniserad riksdagsordning jämte en motion som väckts med anledning av förslaget. I riksdagsstyrelsens förslag redovisas en översyn av riksdagsordningen som huvudsakligen varit inriktad på lagtekniska, redaktionella och språkliga frågor. Där en fast praxis utbildats i riksdagens arbete föreslår styrelsen i flera fall en reglering. Det gäller t.ex. yttranden mellan utskotten och särskilda yttranden i utskottsbetänkanden. Vidare föreslås en begränsning av förslagsrätten för riksdagens organ till de organ som faktiskt utnyttjar den, riksdagsstyrelsen, Riksbanken (fullmäktige och direktionen), Riksdagens ombudsmän och Riksdagens revisorer. Förslaget innebär också att en minoritet bestående av fem utskottsledamöter skall kunna få till stånd ett utskottssammanträde. Talmannen får rätt att avvisa en interpellation eller en skriftlig fråga.

Utskottet tillstyrker riksdagsstyrelsens förslag med de ändringar som föranleds av riksdagens beslut om inrättande av Riksrevisionen och med vissa andra ändringar av i huvudsak mer redaktionell karaktär. Motionen, som tar upp bestämmelser för EU-nämndens verksamhet, tillstyrks delvis.

Föreslagen till lag om ändring i riksdagsordningen och sex lagar med följändringar föreslås träda i kraft den 1 juli 2003.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	1
Innehållsförteckning.....	2
Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	5
Redogörelse för ärendet.....	6
Ärendet och dess beredning.....	6
Utskottets överväganden	7
Riksmöten (1 kap.)	7
Gällande regler	7
Förslaget	7
Utskottets ställningstagande	8
Kammarsammanträden (2 kap.).....	9
Gällande regler	9
Förslaget	10
Remissvaren	10
Utskottets ställningstagande	11
Ärendenas väckande (3 kap.).....	11
Gällande regler m.m.	11
Förslaget	12
Remissvaren	13
Utskottets ställningstagande	15
Ärendenas beredning (4 kap.).....	16
Gällande regler m.m.	16
Förslaget	17
Remissvaren	18
Motionen	19
Utskottets ställningstagande	20
Ärendenas avgörande (5 kap.).....	21
Gällande regler	21
Förslaget	22
Remissvaren	24
Utskottets ställningstagande	24
Interpellationer och frågor till statsråd (6 kap.)	25
Gällande regler	25
Förslaget	25
Remissvaren	26
Utskottets ställningstagande	26
Gemensamma val inom riksdagen (7 kap.)	26
Gällande regler m.m.	26
Förslaget	27
Remissvaren	28
Utskottets ställningstagande	28
Vissa befattningshavare och organ (8 kap.).....	31

Gällande regler m.m.	31
Förslaget.....	31
Remissvaren	33
Utskottets ställningstagande	33
Bestämmelser om personal och förvaltning (9 kap.)	35
Gällande regler m.m.	35
Förslaget.....	35
Remissvaren	36
Utskottets ställningstagande	36
Behandlingen av frågor i Europeiska unionen (10 kap.)	37
Gällande regler	37
Förslaget.....	37
Motionen	38
Utskottets ställningstagande	38
Övergångsbestämmelserna.....	39
Förslaget.....	39
Remissvaren	39
Utskottets ställningstagande	39
Övriga lagförslag.....	39
Förslaget.....	39
Utskottets ställningstagande	40
Bilaga 1 Förteckning över behandlade förslag.....	41
Riksdagsstyrelsens förslag	41
Följdmotion	41
Bilaga 2 Utskottets lagförslag	42
1 Lag om ändring i lagen (2002:1021) om ändring i riksdagsordningen	42
2 Lag om ändring i riksdagsordningen.....	43
2 kap. Kammarsammanträden	47
3 kap. Ärendenas väckande	57
4 kap. Ärendenas beredning	67
5 kap. Ärendenas avgörande.....	82
6 kap. Interpellationer och frågor till statsråd.....	91
7 kap. Gemensamma bestämmelser om val inom riksdagen	95
8 kap. Vissa befattningshavare och organ	106
9 kap. Bestämmelser om personal och förvaltning.....	115
10 kap. Behandlingen av frågor i Europeiska unionen	118
3 Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100).....	125
4 Lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän	126
5 Lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank.....	127
6 Lag om ändring i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ.....	128

7 Lag om ändring i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter	129
Bilaga 3 Europeiska Centralbankens yttrande	130

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagsordningen

Riksdagen antar utskottets i *bilaga 2* intagna förslag till

1. lag om ändring i lagen (2002:1021) om ändring i riksdagsordningen,
2. lag om ändring i riksdagsordningen,
3. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
4. lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän,
5. lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank,
6. lag om ändring i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ,
7. lag om ändring i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter.

Därmed bifaller riksdagen delvis riksdagsstyrelsens förslag 2002/03:RS1 i dessa delar och delvis motion 2002/03:K4.

Stockholm den 20 mars 2003

På konstitutionsutskottets vägnar

Gunnar Hökmark

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Gunnar Hökmark (m), Göran Magnusson (s), Barbro Hietala Nordlund (s), Helena Bargholtz (fp), Pär Axel Sahlberg (s), Ingvar Svensson (kd), Mats Einarsson (v), Mats Berglind (s), Henrik S Järrel (m), Anders Bengtsson (s), Tobias Krantz (fp), Helene Petersson (s), Nils Fredrik Aurelius (m), Billy Gustafsson (s), Christer Adelsbo (s) och Åsa Torstensson (c).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

Riksdagsstyrelsen beslutade den 5 september 2001 att uppdra åt Riksdagskommittén att företa en teknisk översyn av riksdagsordningen. Kommittén har redovisat resultatet av översynen i betänkandet Moderniserad riksdagsordning. Betänkandet har remissbehandlats. Riksdagsstyrelsen har ställt sig bakom kommittéförslaget.

Utskottet har med anledning av att lagförslagen berör Riksbanken inhämtat yttrande från Europeiska centralbanken (ECB). ECB har ingen erinran mot förslaget, *bilaga 3*.

Riksdagsstyrelsen föreslår ändringar i riksdagsordningen och följdändringar i sex andra lagar. Ett av dessa lagförslag gäller lagen (2000:419) med instruktion för riksdagsförvaltningen (7). Utskottet beräknar att senare under våren behandla förslag om andra ändringar i instruktionen. Det nu aktuella förslaget såvitt avser instruktionen för riksdagsförvaltningen bör behandlas i det sammanhanget. Det behandlas sålunda inte nu.

Utskottets överväganden

Riksmöten (1 kap.)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker med vissa ändringar av redaktionell karaktär riksdagsstyrelsens förslag som innebär bl.a. att underrättelse till riksdagsledamöterna om tidpunkten för första sammanträdet inte behöver vara skriftlig eller telegrafisk och att föreskrifterna om Valprövningsnämndens berättelse om granskning av bevis om val av ledamöterna anpassas till praxis liksom bestämmelserna om när riksmötet öppnas.

Gällande regler

Tidpunkten för val till riksdagen och riksmötets start behandlas i 1 och 2 §§.

Enligt 5 § riksdagsordningen föredras vid första sammanträdet med kammaren under riksmöte *berättelse av Valprövningsnämnden* om granskning av bevis om val av ledamöter och ersättare. Berättelse om granskning av bevis som inkommer under riksmöte föredras så snart det kan ske.

Enligt riksdagsordningens tilläggsbestämmelse 1.5.1 andra stycket skall kammarkansliet om möjligt *skriftligen eller telegrafiskt* underrätta ledamöterna om tidpunkten för det första sammanträdet.

I 6 § finns bestämmelser om riksmötets öppnande vid särskilt sammanträde. Enligt tilläggsbestämmelse 1.6.1 äger sammanträdet för riksmötets öppnande rum klockan 14 den första dagen under riksmötet om inte talmanen bestämmer annan tidpunkt.

I 7 § med tilläggsbestämmelser finns bestämmelser om talmannens och riksdagsstyrelsens ledning av riksdagsarbetet och i 8 och 9 §§ finns bestämmelser om ledighet från uppdraget som riksdagsledamot respektive inkallande av ersättare. Ordförandekonferensen behandlas i 11 §.

Förslaget

Riksdagsstyrelsens förslag innebär vidare att det i 3 §, som ersätter nuvarande 5 §, skall föreskrivas att Valprövningsnämndens berättelse om granskning av bevis om val av ledamöter och ersättare endast skall förekomma under valår. Detta överensstämmer med den praxis som utbildats och som innebär att en sådan berättelse – om inte någon förändring inträffat under sommaruppehållet – bara lämnats valår. Om förändringar inträffar under sommaruppehållet täcks detta av de generella bestämmelserna i tredje stycket som i likhet mot motsvarande bestämmelser i nuvarande 5 § andra stycket föreskriver att en berättelse

om granskning av bevis som kommer in under valperioden skall föredras så snart som möjligt.

Riksdagsstyrelsens förslag till lydelse av tilläggsbestämmelsen 1.3.1, som ersätter nuvarande 1.5.1, innebär att underrättelse till riksdagsledamöterna om tidpunkten för det första sammanträdet inte behöver vara skriftlig eller telegrafisk. Formen för meddelandet spelar enligt förslaget ingen roll, men självklart skall det ske på ett betryggande sätt.

Enligt förslaget bör den fasta praxis som innebär att riksmötet under valår öppnas på andra sammanträdesdagen och under icke-valår på första sammanträdesdagen komma till uttryck i lagtexten (1.4.1, gamla 1.6.1).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar i huvudsak bedömningarna i riksdagsstyrelsens förslag.

När det gäller den föreslagna tilläggsbestämmelsen 1.3.1 andra stycket föreslår utskottet dock en något annorlunda lydelse. Enligt förslaget innebär bestämmelsen att kammarkansliet om möjligt skall underrätta riksdagsledamöterna om tidpunkten för första sammanträdet. Det är fråga om en serviceåtgärd som inte är en förutsättning för att riksmötet skall få inledas. Bestämmelsen fyller enligt utskottets mening en viktig funktion. Enligt utskottets mening bör det tydligare framgå att det åligger kammarkansliet att alltid försöka underrätta riksdagsledamöterna om tidpunkten för det första sammanträdet genom att skicka en underrättelse. I likhet med vad som gäller för det första sammanträdet med kammaren när ett uppehåll i kammarens arbete avbryts bör bestämmelsen inte inskränkas genom orden ”om möjligt”.

Utskottet förordar vidare en förenklad lydelse av 6 § andra stycket sista meningen utan betydelse i sak.

Utskottet tillstyrker i övrigt riksdagsstyrelsens förslag såvitt avser 1 kap. riksdagsordningen.

Kammarsammanträden (2 kap.)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker med vissa ändringar av redaktionell karaktär riksdagsstyrelsens förslag bl.a. om att grunderna för regeringens beslut om att kammaren skall sammanträda inom stängda dörrar skall vara samma som dem som gäller för riksdagen, om att bestämmelserna om att föredragningslistan skall anslås i plenisalen tas bort och om att det skall föreskrivas en bestämd tid för förhandsanmälan om anförande.

Gällande regler

I 1–3 §§ och en tilläggsbestämmelse finns föreskrifter om talmannens uppgifter, ersättare för talmannen och ledamöternas placering i plenisalen.

Enligt 4 § första stycket är sammanträde med kammaren offentligt. Riksdagen kan besluta om att sammanträde skall hållas inom stängda dörrar om det påkallas av hänsyn till rikets säkerhet eller i övrigt till förhållandet till annan stat eller mellanfolklig organisation. Skall regeringen vid sammanträde lämna riksdagen meddelande kan även regeringen förordna om stängda dörrar.

I 5 § finns bestämmelser om *kallelser* till sammanträden. Enligt tilläggsbestämmelsen 2.5.1 första meningen skall kallelse till sammanträde om möjligt införas i en eller flera dagliga tidningar. Enligt tilläggsbestämmelsen 2.6.1 skall kammarkansliet skriftligen underrätta riksdagsledamöterna om tidpunkten för det första sammanträdet med kammaren när ett uppehåll i kammararbetet avbryts.

I 7 § med tilläggsbestämmelser finns bestämmelser om föredragningslista. Enligt tilläggsbestämmelsen 2.7.4 skall *föredragningslistan anslås* i plenisalen före sammanträdet.

I 8 § finns bestämmelser om avslutning och ajournering av sammanträde och i 9 § om talmannens ställande av proposition.

Bestämmelser om rätten att yttra sig under kammarsammanträde finns i 10 § och en tilläggsbestämmelse. En jävsbestämmelse finns i 11 §.

I 12 § finns föreskrifter om yttranden som strider mot god ordning eller som ej avser behandlade ämnen och i 13 § om uppläggningsen av debatterna. Bestämmelser om begränsningar i yttranderätten finns i 14 §. Enligt tilläggsbestämmelsen 2.14.1 skall den som önskar *ordet vid överläggning* såvitt möjligt göra anmälan därom till kammarkansliet senast dagen före. I 2.14.2 finns en bestämmelse att talmannen efter samråd med de särskilda företrädarna för partigrupperna bestämmer tiden för anföranden i en särskilt anordnad debatt. I 15 § finns bestämmelser om talarordningen. Enligt andra stycket kan ett statsråd utan hinder av talarordningen få ordet för ett anförande och med talmannens medgivande kan statsråd och ledamot få ordet för gemäla till annan talare.

Förslaget

Riksdagsstyrelsens förslag när det gäller sammanträden inom stängda dörrar (4 §) innebär att grunderna för regeringens beslut om att kammaren skall *sammanträda inom stängda dörrar* skall vara samma som de som gäller för riksdagen.

Enligt förslaget bör meningen om *kallelse* i dagstidningar i tilläggsbestämmelse 2.5.1 tas bort eftersom bestämmelsen inte längre tillämpas. Vidare bör ordet *skriftligen* i tilläggsbestämmelsen 2.6.1 bortfalla eftersom formen för meddelandet inte spelar någon roll.

Bestämmelsen att *föredragningslistan skall anslås* i plenisalen (2.7.4) bör tas bort eftersom det enligt förslaget är tillräckligt att föredragningslistan är tillgänglig för ledamöterna på deras platser.

Före bestämmelserna i 2 kap. 12 § om yttranden som strider mot god ordning eller som ej avser det behandlade ämnet föreslås rubriken "Begränsningar i yttrandefriheten" införas.

Förslaget till lydelse av tilläggsbestämmelsen 2.14.1 innebär att en bestämd tid (kl. 16.30) föreskrivs för när en *förhandsanmälan* om anförande senast skall anmälas till kammarkansliet.

I 2 kap. 15 § föreslås en ny reglering på grundval av gällande regler och praxis när det gäller när och hur *talarordningen* kan brytas i debatterna i utskottsärenden. Meningarna "Utan hinder av vad som sägs i första stycket kan statsråd som inte föränmält sig få ordet för ett anförande. Med talmannens medgivande kan statsråd och ledamot få ordet för gemäle till annan talare" ersätts av "Oberoende av talarordningen och utan förhandsanmälan får talmannen medge att ett statsråd som inte tidigare har hållit ett anförande får ordet för ett anförande och ett statsråd eller en ledamot som redan har hållit ett anförande får ordet för en replik som innehåller upplysning eller rättelse med anledning av en föregående talares anförande eller bemötande av angrepp från talarens sida".

Remissvaren

Docenten i offentlig rätt vid Uppsala universitet Thomas Bull anser att det är en rimlig hållning att regeringen i varje fall skall var lika bunden som riksdagen när det gäller möjligheterna att förordna om stängda dörrar och tillstyrker förslaget i denna del. Han efterlyser emellertid en analys om det verkligen är rimligt att regeringen har kvar sin befogenhet att ensam förordna om stängda dörrar. Han ifrågasätter om det inte vore mer förenligt med den grundläggande principen om riksdagens primat som präglar den svenska författningen att det är upp till riksdagen att bestämma detta, möjligen efter framställan från regeringen.

Chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh föreslår en rad ändringar av redaktionell karaktär.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar i huvudsak de bedömningar förslaget bygger på. Det är talmannen som leder sammanträdena och efter samråd med de särskilda företrädarna för partigrupperna beslutar om uppläggnings- och överläggnings- och stängda dörrar. Mot denna bakgrund ser utskottet inte något hinder mot att regeringen under vissa särskilt angivna omständigheter får besluta om stängda dörrar.

Riksdagsstyrelsens förslag innebär att bestämmelsen i tilläggsbestämmelse 2.5.1 om att kallelse till sammanträde om möjligt bör införas i tidningar faller bort. Utskottet delar bedömningen att en sådan kallelse inte behövs i de fall tidpunkten för sammanträde framgår av riksdagsordningen eller bestämts medan kammararbetet pågått. Talmannen kan emellertid om regeringen eller minst 115 ledamöter begär det besluta att avbryta ett uppehåll i kammarens arbete. För att det i dessa fall inte skall råda någon tvekan om att kammararbetet återupptas och om tidpunkten för detta behövs enligt utskottets mening en regel om att talmannens beslut skall offentliggöras. En bestämmelse om detta bör införas i tilläggsbestämmelsen 2.6.1 som innehåller föreskrifter om underrättelse till riksdagsledamöterna när uppehåll i kammararbetet avbryts. Som en konsekvens av vad utskottet anfört i fråga om tilläggsbestämmelsen 1.3.1 föreslår utskottet en motsvarande lydelse av bestämmelsen om underrättelse till riksdagsledamöterna.

Utskottet föreslår också några smärre språkliga ändringar i 6 § tredje stycket, 12 § tredje stycket, 14 § första och tredje styckena, 16 § första stycket samt tilläggsbestämmelserna 2.4.1, 2.10.1 och 2.14.1.

Ärendenas väckande (3 kap.)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker i huvudsak riksdagsstyrelsens förslag. Utskottet förordar dock vissa ändringar i bestämmelsen om vad budgetpropositionen skall innehålla som överensstämmer med praxis. Riksdagsstyrelsens förslag innebär att uttrycket "meddelande (från regeringen) till riksdagen" ersätts av "information till riksdagen". Termen utskottsinitiativ förs in i riksdagsordningen. Förslagsrätten för riksdagens organ begränsas till dem som faktiskt utnyttjar den och förslagen skall betecknas framställningar. Rätten att motionera med anledning av uppskjutna propositioner respektive återkallade propositioner utvidgas till att omfatta även skrivelser, framställningar och redogörelser.

Gällande regler m.m.

I 1 § och en tilläggsbestämmelse finns bestämmelser om avlämnandet av propositioner. Bestämmelser om budgetpropositionen finns i 2 § med till-

äggsbestämmelser. I 3–5 §§ finns bestämmelser om när propositioner skall lämnas. Regeringens skriftliga och muntliga information till regeringen regleras i 6 § med tilläggsbestämmelser. Utskottens förslagsrätt regleras i 7 §, och i 8 § med tilläggsbestämmelser finns bestämmelser om förslag och redogörelser från riksdagsorgan.

I 9–15 §§ och en tilläggsbestämmelse finns bestämmelser om motioner. Frågor om anmälning av vilande beslut, yrkande om folkomröstning i en grundlagsfråga och misstroendeförklaring finns i 16 och 17 §§. I 18 § med tilläggsbestämmelse finns bestämmelser om medgivande om åtal eller ingripande i den personliga friheten. I 19 § med tilläggsbestämmelse finns bestämmelser om återkallelse av propositioner och motioner. I 20 § finns en bestämmelse om beräkningen av lagstadgad tid.

Riksdagen har beslutat vissa ändringar i riksdagsordningen till följd av inrättandet den 1 juli 2003 av den nya Riksrevisionen (bet. 2002/03:KU12, rskr. 2002/03:22). Lagändringen innebär bl.a. att 3 kap. 8 § och tilläggsbestämmelsen 3.8.3 ändras den 1 juli 2003 för att omfatta även Riksrevisionen.

Förslaget

När det gäller bestämmelserna om *budgetpropositionen* i 3 kap. 2 § jämte tilläggsbestämmelser föreslås endast vissa omredigeringar.

Enligt förslaget bör uttrycket *meddelande* (från regeringen) *till riksdagen* i 3 kap. 6 § ersättas av uttrycket *information till riksdagen*. I konsekvens med vad som föreskrivs beträffande propositioner föreslås vidare nya bestämmelser (3.6.1) om avlämnande och anmälan i kammaren av *skrivelser*. Sådana bestämmelser saknas i dag. För tydlighets skull fastslås i en ny tilläggsbestämmelse (3.6.3) att *kommittéberättelsen* skall lämnas i form av en regeringsskrivelse. Termen *utskottsinitiativ* och en bestämmelse om att utskottsinitiativ tas genom ett utskottsbetänkande föreslås föras in i riksdagsordningen (7 §).

Förslagsrätten för riksdagens organ (3 kap. 8 § jämte tilläggsbestämmelser) föreslås ändrad. Riksdagsstyrelsens förslag innebär en begränsning av förslagsrätten för riksdagens organ till att gälla de organ som faktiskt utnyttjar den, nämligen riksdagsstyrelsen, Riksbankens fullmäktige och direktion, Riksdagens ombudsmän och Riksdagens revisorer. Enligt förslaget är rätten att ta formella initiativ i form av förslag till riksdagen en viktig del av den självständighet i förhållande till riksdagen som Riksbanken, Riksdagens revisorer och Riksdagens ombudsmän bör åtnjuta. Det bör alltså inte komma i fråga att ändra på förslagsrätten för dessa myndigheter. När det gäller riksdagsstyrelsen är motivet för ett bibehållande av den formella förslagsrätten styrelsearbetets breda inriktning på frågor som gäller verksamheten i riksdagen och dess organ.

För de övriga organen, bl.a. Valprovsningsnämnden, Nordiska rådets svenska delegation, Europarådets svenska delegation, OSSE:s svenska delegation, Statsrådsarvodesnämnden och Riksdagens besvärsnämnd, som inte begagnat sig av sin formella initiativrätt under den nuvarande riksdagsord-

ningens tid, behöver enligt förslaget en sådan möjlighet i riksdagen inte finnas. Om dessa organ vill ha till stånd en förändring som rör deras kompetens, organisation, personal eller verksamhetsformer kan de skriva till riksdagsstyrelsen och föreslå ett initiativ.

Enligt förslaget bör det i tilläggsbestämmelser införas föreskrifter om omfattningen av den speciella förslagsrätten.

Riksdagsstyrelsen anser vidare att det inte är särskilt lämpligt att ordet förslag används som beteckning på förslagsdokumenten från riksdagsorgan. I stället bör en återgång ske till den terminologi som användes före 1975 genom att ordet *framställning* används.

Riksdagsstyrelsens förslag innebär även att rätten att motionera med anledning av att behandlingen av propositioner uppskjuts till nästa valperiod utvidgas så att den omfattar propositioner, skrivelser, framställningar och redogörelser (12 §).

Riksdagsstyrelsen föreslår en komplettering i 3 kap. 14 § (gamla 16 §) mot bakgrund av att den ordning som gäller för ändring av riksdagsordningen också skall användas vid ändring av lagen om trossamfund och lagen om Svenska kyrkan.

Det föreslås också i 3 kap. 17 § en lydelse som innebär att utöver propositioner och motioner kan framställningar från riksdagsorgan, liksom skrivelser från regeringen och redogörelser från riksdagsorgan *återkallas*. Den särskilda motionsrätten med anledning av återkallelser av regeringens propositioner bör också gälla återkallade framställningar, skrivelser och redogörelser.

Återkallelser som utlöser motionsrätt, dvs. återkallelser av propositioner, framställningar, skrivelser och redogörelser bör göras i en särskild dokumentform kallad *skrivelse med återkallelse*.

Remissvaren

Expeditionschefen i Justitiedepartementet Thomas Rolén delar synpunkten att det för tydlighets skull bör anges att kommittéberättelsen skall lämnas i form av en regeringsskrivelse. Kommittéberättelsen, som enligt nuvarande regler skall lämnas senast den 1 mars varje år, skall redovisa verksamheten inom kommittéerna för hela det föregående året. Den tid som står till buds för att sammanställa berättelsen blir därmed knappt tilltagen, särskilt när det gäller statistikuppgifter och redovisningen av kommittékostnaderna. Expeditionschefen anser det önskvärt att tidpunkten för när kommittéberättelsen senast skall överlämnas kunde flyttas något framåt i tiden, exempelvis till den 1 april varje år eller till ”stopdatum” för avlämnande av propositioner i slutet av mars.

Expeditions- och rättschefen i Finansdepartementet Lilian Wiklund framhåller att det i 3 kap. 2 § första stycket riksdagsordningen föreskrivs att i budgetpropositionen skall ingå en redovisning av statens tillgångar och skulder trots att en sådan redovisning aldrig ingått i budgetpropositionen. Däremot finns en sådan redovisning i den årsredovisning för staten som regeringen i april varje år lämnar till riksdagen i skrivelseform. Hon pekar också på att

det i andra stycket anges att budgetpropositionen skall innehålla bl.a. nationalbudget och att det sedan åtskilliga år inte finns något avsnitt i budgetpropositionen som benämns nationalbudget. Däremot finns det en bedömning av den internationella och svenska ekonomiska utvecklingen.

Riksbanken tillstyrker att det också i riksdagsordningen anges omfattningen av framställningsrätten för de två organen i Riksbanken och att det hänvisas till den bestämmelsen i 4 kap. 1 § riksbankslagen.

Riksdagens besvärsnämnd anför att nämnden aldrig utnyttjat sin förslagsrätt. Nämnden kan inte heller se ett reellt behov av att behålla förslagsrätten. Nämnden tillstyrker förslaget att slopa förslagsrätten. Också *Valprövningsnämnden* tillstyrker förslaget. Valprövningsnämnden hänvisar till att den aldrig begagnat sig av initiativrätten.

Professorn i statskunskap vid Uppsala universitet Barry Holmström anser att kommitténs förslag om förslagsrätten för riksdagens organ är svagt underbyggt och argumenteringen föga konsistent. Organens självständighet blir inte större av att de har ett privilegium som bäst beskrivs i termer av tvång för riksdagen att behandla dessa organs förslag. Den fråga som bör ställas är varför vissa organ, som inte leds av förtroendevalda, bör ha privilegiet att kräva att deras förslag skall beredas och behandlas av riksdagen. Denna gynnade ställning för vissa tjänstemannaorgan, som inte behöver rättfärdiga sina åtgärder och ansvara inför väljarna ifrågasätts. Krav på riksdagsbehandling kan endast de organ ha som leds av förtroendevalda och inför väljarna ansvariga. Detta bör vara en styrande princip. Organ som består av tjänstemän kan ges betydande självständighet, men riksdagen bör inte vara skyldig att behandla deras förslag eftersom det strider mot den representativa demokratis principer.

Förslaget borde i stället enligt Barry Holmström utformas så att organ med folkvalda i ledningen kan lägga fram förslag eller göra "framställningar" enligt det föga adekvata förslaget till språkbruksändring. Däremot borde tjänstemannaorgan hänvisas till metoden att skriva till berört utskott och föreslå initiativ. Den av Riksdagens ombudsmän redan tillämpade praxisen och den för den nya Riksrevisionen föreslagna ordningen, borde alltså lagfästas och gälla generellt. Det innebär att ombudsmännen, riksbanksdirektionen och de nya riksrevisorerna inte bör ges någon förslagsrätt.

Docenten i offentlig rätt Thomas Bull vid samma universitet pekar däremot på den särskilda roll som Riksdagens ombudsmän har som riksdagens kontrollorgan över domstolar och förvaltning. Ombudsmännen får en god inblick i hur lagstiftningen fungerar i praktiken. Den bibehållna förslagsrätten för de i förslaget angivna organen tillstyrks.

Chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh framhåller att de föreslagna föreskrifterna i riksdagsordningen om rätten att göra framställningar till riksdagen brister i överensstämmelse med JO-instruktionen. Ombudsmännens och vissa andra organs förslagsrätt i andra frågor än sådana som rör institutionens kompetens, organisation, personal eller verksamhetsformer regleras nu i riksdagsordningen endast på det sättet att tilläggsbestämmelsen 3.8.3 innehåll-

ler en erinran om förekomsten av särskilda föreskrifter i detta ämne. För ombudsmännens del finns sådana föreskrifter i 4 § lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän (JO-instruktionen). Kommitténs förslag innehåller en ny tilläggsbestämmelse 3.8.4, med materiella regler om Riksdagens ombudsmäns rätt att göra framställningar hos riksdagen med anledning av frågor som uppkommer i deras verksamheter. Enligt denna bestämmelse får var och en av ombudsmännen göra sådana framställningar utan att det samtidigt anges att samråd dessförinnan skall ske med chefsjustitieombudsmannen. Enligt förslaget kvarstår dock föreskriften om en sådan samrådsskyldighet i 4 § JO-instruktionen. Chefsjustitieombudsmannen föreslår en komplettering av 3.8.4 med en hänvisning till att ytterligare föreskrifter finns i instruktionen.

Chefsjustitieombudsmannen föreslår också vissa redaktionella ändringar i 3 kap.

Utskottets ställningstagande

Expeditionschefen i Finansdepartementet har i sitt remissvar framhållit att beskrivningen i 3 kap. 2 § riksdagsordningen av vad budgetpropositionen skall innehålla inte står i överensstämmelse med de faktiska förhållandena. Enligt utskottets mening bör bestämmelsen i 2 § justeras så att en överensstämmelse med praxis uppnås. Utskottet föreslår därför att första stycket ändras så att meningen ”I förslaget skall det även ingå en redovisning av statens tillgångar och skulder” utgår och att orden ”en nationalbudget” utgår ur andra stycket.

Utskottet är mot bakgrund av behovet av att riksdagsärendena inte hopas vid vissa tider inte berett att skjuta på tidpunkten för regeringens avlämnande av kommittéberättelsen. Utskottet delar således riksdagsstyrelsens bedömning att berättelsen också fortsättningsvis skall lämnas senast den 1 mars.

Utskottet delar riksdagsstyrelsens bedömning att förslagsrätten för riksdagens organ bör begränsas till dem som faktiskt utnyttjar förslagsrätten.

Förslagsrätt när det gäller den egna kompetensen, organisationen, personalen eller verksamheten bör således tillkomma riksdagsstyrelsen, fullmäktige och direktionen i Riksbanken och Riksdagens ombudsmän. Med hänsyn till vad som beslutats i fråga om den nya Riksrevisionen bör också styrelsen i Riksrevisionen samt riksrevisorerna var för sig eller gemensamt omfattas. Bestämmelserna i 8 § och tilläggsbestämmelsen 3.8.5 bör därför få en anorlunda lydelse än den riksdagsstyrelsen föreslagit.

Chefsjustitieombudsmannen har föreslagit att det införs en hänvisning till JO-instruktionen för att det skall stå klart att en justitieombudsman bör samråda med chefsjustitieombudsmannen innan en framställning lämnas till riksdagen. Utskottet delar denna bedömning och föreslår att tilläggsbestämmelsen 3.8.4 ges den lydelse som chefsjustitieombudsmannen föreslagit. Också för riksrevisorerna kommer att gälla en samrådsskyldighet enligt instruktionen för Riksrevisionen, vilket innebär att en konsekvensändring bör göras i 8 §.

Utskottet tillstyrker i övrigt förslaget såvitt avser 3 kap. dock med vissa ändringar av redaktionell karaktär i 1 § första stycket, 9 § första stycket och 11 § andra meningen.

Ärendenas beredning (4 kap.)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker med vissa ändringar av redaktionell karaktär riksdagsstyrelsens förslag. Förslaget innebär bl.a. att remitteringsundantaget för meddelande om kommande förslag om skatt med viss retroaktiv verkan bortfaller, att det görs vissa omformuleringar när det gäller beskrivningen av utskottens beredningsområden, att det införs föreskrifter om yttranden mellan utskotten och ett minoritetsskydd i denna fråga, liksom om särskilt yttrande och avvikande mening till yttrande till annat utskott. Vidare föreslås att det införs en rätt för en minoritet att kalla till utskottssammanträden. Ett motionsyrkande om bl.a. föreskrifter om yttranden till och från EU-nämnden avstyrks i denna del.

Gällande regler m.m.

Enligt 4 kap. 1 § riksdagsordningen skall ingen utskottsberedning ske av skrivelse från regeringen med meddelande enligt 2 kap. 10 § regeringsformen om ett kommande förslag till lag som innebär att en skatt eller en statlig avgift skall tas ut trots att lagen inte trätt i kraft när den omständighet inträffade som utlöste skatt- eller avgiftsskyldigheten. I enlighet med den allmänna regeln om motionsrätt på skrivelser får dock motioner väckas med anledning av en sådan skrivelse.

I 4 och 5 §§ föreskrivs att konstitutionsutskottet utöver granskningsuppgiften enligt 12 kap. 1 § regeringsformen skall bereda ärenden om grundlagarna och riksdagsordningen och att finansutskottet utöver sina uppgifter enligt 9 kap. 4 § regeringsformen skall bereda ärenden om allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen samt ärenden som rör Riksbankens verksamhet. Finansutskottet skall dessutom bereda ärenden om ramar för utgiftsområden och om beräkning av statens inkomster enligt 5 kap. 12 §.

I 6 § med tilläggsbestämmelser finns bestämmelser om ärendefördelningen mellan utskotten.

I 8 § finns bestämmelser om bl.a. utskottens betänkanden, överflyttande av ärenden och inhämtande av yttrande från finansutskottet i vissa fall.

Enligt 9 § skall ärende återförvisas till utskott för ytterligare beredning om minst en tredjedel av de röstande ansluter sig till ett yrkande om det, och kammaren får även hänvisa ärendet till annat utskott för ytterligare beredning.

Föreskrifter om yttranden från statliga myndigheter och om minoritetsskydd i detta avseende finns i 10 §.

Enligt 4.11.1 sammanträder utskott första gången på kallelse av talmannen och därefter på kallelse av ordföranden. Personlig kallelse utgår till samtliga ledamöter och suppleanter, och kallelse bör om möjligt anslås.

Enligt 12 § skall utskottet sammanträda inom stängda dörrar. Om det finns särskilda skäl kan utskottet medge att annan än ledamot, suppleant och tjänstemän är närvarande. Utskottet kan dock besluta om offentlighet i vissa fall.

Bestämmelser om jäv, omröstningsförfarande och tystnadsplikt finns i 13 och 14 §§.

Riksdagen har nyligen antagit förslag till lag om ändring i riksdagsordningen med anledning av inrättandet den 1 juli 2003 av den nya Riksrevisionen (bet. 2002/03:KU12, rskr. 2002/03:22). Ändringarna i riksdagsordningen innebär vissa omformuleringar av 4.6.1 och 4.6.2 om konstitutionsutskottets respektive finansutskottets ärenden.

Förslaget

Riksdagsstyrelsens förslag innebär att *remitteringsundantaget* för de aktuella skrivelserna med meddelande om kommande förslag till skattelag tas bort. Som skäl anges att skrivelser av detta slag enligt praxis remitteras till skatteutskottet tillsammans med eventuella motioner.

Förslaget innebär vidare att 4 och 5 §§ kompletteras med uppräkningsav de övriga paragrafer i regeringsformen och riksdagsordningen där det anges uppgifter för konstitutionsutskottet respektive finansutskottet. Det är enligt förslaget oklart vad som menas med "bereda ärenden om" i samband med ramar för utgiftsområden och beräkning av statens inkomster. Det är bättre att ange att FiU skall "bereda förslagen till utgiftsramar för utgiftsområden och till beräkning av statens inkomster".

Förslaget innebär vidare att det i 6 § om ärendefördelningen mellan utskottet införs bestämmelser om *överflyttning av ärenden mellan utskott* som i dag finns i 8 §. Kraven föreslås vara desamma som när man avviker från grunderna för ärendefördelningen i samband med remitteringen från kammaren. En bestämmelse om att det utskott som överlämnar ärendet i samband med överlämnandet kan yttra sig över ärendet föreslås införas.

I tillägsbestämmelsen 4.6.1 om konstitutionsutskottets ärenden föreslås att Riksdagens ombudsmän inte anges särskilt eftersom det är fråga om en av myndigheterna under riksdagen, vilka redan omfattas av uppräkningsav.

I 4.6.3 om skatteutskottets ärenden ersätts termen "uppbörd" av "skattebetalning". I 4.6.8 om socialförsäkringsutskottet har förslagits att "allmän pension" skall läggas till. Skälen för denna ändring är att pensionssystemet inte längre omfattas av begreppet allmän försäkring. Vidare föreslås att termen "kyrkofrågor" i 4.6.10 (kulturutskottet) ersätts av ordet "trossamfunden" och att ordet telegraf i 4.6.12 utgår och att det i stället föreskrivs att trafiksäkerhet, telekommunikationer och informationsteknik ingår i trafikutskottets

beredningsområde. För arbetsmarknadsutskottets del föreslås att orden arbetstid, semester och arbetsmiljö i 4.6.15 ersätts av begreppet arbetslivspolitik.

En helt omändrad 8 § om samarbetet mellan utskotten föreslås. I paragrafen föreslås bestämmelser om yttranden mellan utskotten. Möjligheten för ett utskott att bereda ett annat utskott tillfälle att yttra sig är den allra vanligaste formen av samarbete mellan utskotten men är inte reglerad i riksdagsordningen annat än indirekt i ett visst fall. Tiden anses nu mogen att införa bestämmelser om dessa yttranden i riksdagsordningen. I den nya 8 § stadgas att ett utskott får bereda ett annat utskott tillfälle att yttra sig i ett ärende eller en fråga som berör detta utskotts beredningsområde. Formuleringen har valts för att inte utesluta möjligheten att inhämta yttranden från andra utskott i annat än formliga ärenden, t.ex. EU-frågor och frågor om uppföljning och utvärdering.

Ett skydd för minoriteter när det gäller begäran av yttrande från andra utskott föreslås också införas efter mönster av vad som gäller i fråga om yttranden från statliga myndigheter. Liksom när det gäller dessa yttranden från statliga myndigheter skall det finnas en möjlighet för majoriteten att avslå en begäran om att inhämta yttrande från ett annat utskott om yttrandet avser ett ärende och om ett yttrande skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärda men skulle uppkomma. Redovisningen av skälen för avslag skall anges i betänkandet i ärendet.

I 4.12.1 föreslås införas en rätt för en minoritet att kalla till utskottssammanträde. Enligt förslaget måste en utskottsordförande sammankalla utskottet om fem ledamöter begär det. I sammanhanget erinras om att en minoritet bestående av 115 ledamöter av riksdagen har rätt att hos talmannen begära att ett uppehåll i kammarens arbete bryts.

I 4.13.1 föreslås något förändrade bestämmelser om ljud- och bildupptagning vid en offentlig del av ett utskottssammanträde. I enlighet med gällande praxis skall det i fortsättningen inte behövas överenskommelse med utskottet om ljud- och bildupptagningen. I stället skall upptagning få göras om inte utskottet beslutar annorlunda.

I 15 och 16 §§ föreslås regler om möjligheterna att avge avvikande mening i yttranden till andra utskott och att avge särskilt yttrande. I praxis har det sedan länge förekommit att ledamot för att förklara sitt ställningstagande har kunnat foga ett särskilt yttrande till ett betänkande. En regel om detta bör nu enligt förslaget införas i riksdagsordningen med innebörd att ett särskilt yttrande endast bör innehålla en förklaring av ett ställningstagande.

Bestämmelsen om utskottens utrikes resor flyttas enligt förslaget av systematiska skäl till 4 kap. 19 § från nuvarande 9 kap. 7 §.

Remissvaren

Docenten i offentlig rätt vid Uppsala universitet Thomas Bull ifrågasätter om förslaget att slopa remitteringsundantaget för vissa regeringsskrivelser (2 kap. 10 § regeringsformen) är sakligt motiverat. Han hänvisar till att konstitutionsutskottet 1988 utan kommentar behandlade en proposition (1987/88:22 s. 62) där det påpekades att skrivelsen visserligen ger upphov till motionsrätt till det

berörda utskottet, men att utskottsbehandlingen av motioner normalt anstår till dess att den aviserade propositionen och följdmotioner hänvisas till utskottet. Thomas Bull anser att kopplingen till motionsrätten inte är ett särskilt starkt argument för en nyordning. I sammanhanget kan enligt honom beaktas att det kan finnas även andra skäl för varför utskottsbehandling av de aktuella skrivelserna inte har ansetts nödvändig.

Professor Barry Holmström vid samma universitets statsvetenskapliga institution anser att förslagen om kodifiering av gällande praxis när det gäller särskilda yttranden och inhämtande av yttranden från andra utskott är klargörande utan att ändra något väsentligt i praxis.

Han ifrågasätter vidare om inte den föreslagna möjligheten för fem utskottsledamöter att få till stånd ett utskottssammanträde (4.11.1) är av sådan vikt att den bör ges formen av en huvudbestämmelse. Han pekar på att den föreslagna bestämmelsen skapar klarhet i en fråga med potentiell sprängkraft. Bestämmelsen är från demokratisk synpunkt välkommen och väl avvägd.

Från *Svea hovrätts sida* pekas på att det saknas motivering för att begreppet "ärenden av allmän betydelse för den kommunala självstyrelsen" respektive "ärenden av allmän betydelse för den kommunala ekonomin" i 4.6.1 och 4.6.2 ändras till begreppen "den kommunala självstyrelsen" respektive "den kommunala ekonomin".

Chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh föreslår vissa ändringar av redaktionell karaktär.

Motionen

I motion 2002/03:K4 av Reynoldh Furustrand m.fl. (s) begärs att det i 4 kap. 8 § riksdagsordningen införs följande bestämmelse: Ett utskott får bereda EU-nämnden tillfälle att yttra sig i ett ärende eller i en fråga som berör nämndens område. Ett utskott får avge yttrande till EU-nämnden.

Motionärerna hänvisar till att EU-nämnden regelmässigt bereds tillfälle att yttra sig över regeringens årliga EU-skrivelse. Vidare erinras om att Riksdagskommittén i förslag 2000/01:RS1 som konstitutionsutskottet och riksdagen ställt sig bakom framhöll att utskotten kan yttra sig skriftligt till nämnden. Denna form kan användas när ett utskott vill göra en markering utan att utskottet och riksdagen binder sig vid klara ställningstaganden. Det kunde enligt kommittén röra sig om den mer övergripande inriktningen som man vill uttrycka sin syn på utan att ta ställning till alla enskildheter. Denna form borde användas framför allt för större frågor. Kommittén hänvisade också till att konstitutionsutskottet påpekat (bet. 1994/95:KU22) att utskotten borde kunna överlämna formella yttranden till EU-nämnden både på nämndens begäran och på eget initiativ. Motionärerna pekar på att konstitutionsutskottet hösten 2000 yttrade sig till EU-nämnden om kommissionens förslag om allmänhetens tillgång till EU-institutioners handlingar (yttr. 2000/01:KU3y).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar bedömningen i förslaget att det i enlighet med gällande praxis inte längre bör finnas ett remitteringsundantag för skrivelser från regeringen med meddelande om ett kommande förslag till lag som innebär att en skatt eller avgift skall tas ut trots att lagen inte trätt i kraft när den omständighet inträffade som utlöste skatt- eller avgiftsskyldigheten.

När det gäller den i 4 kap. 4 § riksdagsordningen föreslagna uppräkningsparagrafer i regeringsformen och riksdagsordningen där uppgifter för konstitutionsutskottet finns angivna bör en komplettering ske av de bestämmelser som efter den 1 juli 2003 gäller konstitutionsutskottets uppgifter med anledning av den nya Riksrevisionen. Tilläggsbestämmelser om att val av ledamöterna i Nämnden för lön till riksrevisorerna respektive val av riksrevisorerna bereds av konstitutionsutskottet skall enligt riksdagens beslut finnas i 8 kap. riksdagsordningen. I 8 kap. finns också en bestämmelse om att riksdagen får skilja en riksrevisor från uppdraget på begäran av konstitutionsutskottet. En hänvisning till de aktuella paragraferna bör införas i 4 §.

Utskottet tillstyrker vidare den föreslagna regleringen i 6 § om överflyttning av ett ärende från ett utskott till ett annat och att möjligheten att i samband med överlämnandet avlämna ett yttrande i ärendet regleras.

Enligt tilläggsbestämmelsen 4.6.1 skall konstitutionsutskottet bereda ärenden om bl.a. religionsfrihet. Enligt den föreslagna tilläggsbestämmelsen 4.6.10 skall kulturutskottet bereda ärenden om bl.a. trossamfundet. I den nu gällande tilläggsbestämmelsen föreskrivs att kulturutskottet skall bereda ärenden om kyrkofrågor i den mån de icke tillhör konstitutionsutskottets beredning. Enligt utskottets mening bör detta förbehåll också i fortsättningen framgå av bestämmelsen i 4.6.10, i likhet med vad som föreslås gälla för ärenden om radio och television.

Med anledning av inrättandet av den nya Riksrevisionen bör uppräkningsparagraferna i tilläggsbestämmelserna 4.6.1 och 4.6.2 omfatta ärenden om Riksrevisionen. Ärenden om val av riksrevisor och ledamöter i Nämnden för lön till riksrevisorerna, skiljande av riksrevisor från uppdraget samt åtal mot ledamot av Riksrevisionens styrelse och riksrevisor skall beredas av konstitutionsutskottet medan övriga ärenden som gäller Riksrevisionen skall beredas av finansutskottet.

Utskottet tillstyrker i övrigt de ändringar som föreslås när det gäller sättet att uttrycka utskottens skilda beredningsområden. Uttrycken "ärenden av allmän betydelse för den kommunala självstyrelsen" respektive "ärenden av allmän betydelse för den kommunala ekonomin" föreslås ersättas av begreppen "den kommunala självstyrelsen" respektive "den kommunala ekonomin", vilket inte avses innebära någon förändring i förhållande till nuläget. Även fortsättningsvis kommer ärenden som innebär att den kommunala självstyrelsen eller den kommunala ekonomin mer indirekt påverkas att kunna beredas inom andra utskott än konstitutionsutskottet respektive finansutskottet.

Utskottet delar riksdagsstyrelsens bedömning att möjligheten att inhämta yttrande från ett annat utskott nu bör regleras i 8 §. När det gäller den i mot-

ionen begärda kompletteringen med en föreskrift om yttranden till och från EU-nämnden är utskottet inte berett att nu förorda en sådan reglering. Motion K4 i denna del avstyrks följaktligen.

Utskottet tillstyrker införandet av en möjlighet för en minoritet att få till stånd ett utskottssammanträde (4.12.1). Det finns som framhållits i remissvaret från professor Barry Holmström skäl som talar för att föreskriften bör införas som en huvudbestämmelse. Enligt utskottets mening talar dock övervägande skäl för att den nya ordningen inledningsvis, som riksdagsstyrelsen föreslagit, regleras i en tilläggsbestämmelse.

Utskottet tillstyrker också förslaget att det i 15 § respektive 16 § införs bestämmelser om rätten att lämna en avvikande mening till ett yttrande till annat utskott respektive rätten att förklara sitt ställningstagande i ett särskilt yttrande till ett utskottsbetänkande eller till ett yttrande till ett annat utskott.

Även i övrigt tillstyrks förslaget såvitt avser 4 kap. riksdagsordningen, dock med vissa redaktionella ändringar i 8 §, 15 § andra stycket, 19 § andra stycket och i tilläggsbestämmelserna 4.6.5 (punkt 1) och 4.6.13 (punkt 2).

Ärendenas avgörande (5 kap.)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker i allt väsentligt riksdagsstyrelsens förslag, som bl.a. innebär att det under överläggningen om ett utskottsbetänkande endast skall vara tillåtet att väcka yrkanden som innebär bifall eller avslag på de yrkanden som behandlas i betänkandet. Vidare innebär förslaget att ärenden som väcks under sommaruphållet skall anses uppskjutna till nästa riksmöte.

Gällande regler

I dag finns inte någon regel som uttryckligt anger att utskottsbetänkanden skall anmälas i kammaren.

Det finns inte heller någon bestämmelse om vilka yrkanden som får framställas med anledning av ett utskottsbetänkande. Endast indirekt och utan någon direkt koppling till huvudbestämmelsen i 1 § berörs saken i tilläggsbestämmelse. Bestämmelsen i 5.1.2 utgår från att det är möjligt att framställa andra yrkanden än bifall och avslag till dem som redovisas i det behandlade utskottsbetänkandet.

I praxis har ansetts att ett nytt yrkande inte får avse ”något som inte är eller – åtminstone – kan anses vara utskottsbehandlat”.

I tilläggsbestämmelsen 5.5.2 andra stycket anges att vid omröstning med omröstningsapparat fotograferas den tablå som visar hur varje ledamot har röstat.

I 2 § finns bestämmelser om ärenden om folkomröstning i grundlagsfråga, och misstroendeförklaring samt talmannens förslag till ny statsminister. Frå-

gor om när och hur ärenden får avgöras regleras i 3–11 §§ och tilläggsbestämmelser.

I flera bestämmelser om omröstningar, 3 §, tilläggsbestämmelsen 5.5.1 och 8 § används uttrycket ”särskilt flertal” för olika beslutsregler vid sidan av enkel majoritet.

I 10 § finns regler om uppskov med behandlingen av ärenden. Huvudregeln är att ett ärende skall avgöras under valperioden, men riksdagen kan genom särskilt beslut medge att behandlingen får uppskjutas till första riksmötet i nästa valperiod. I paragrafen finns också bestämmelser om uppskov med ärendebehandling med anledning av extraval och om att lagförslag som vilat enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen skall prövas före utgången av nästa kalenderår. I fråga om ett lagförslag som har samband med ett sådant vilande lagförslag får riksdagen besluta att det får avgöras inom den tid som gäller för prövningen av det vilande lagförslaget.

Enligt tilläggsbestämmelsen 5.10.1 får beslut om att ett ärende skall uppskjutas fattas på framställning av ett utskott till vars handläggning ärendet hör. Kammaren kan även utan sådan framställning besluta om uppskov i samband med behandlingen av utskottsbetänkande.

I 11 § finns bestämmelser om slutligt beslut i grundlagsärenden. Ärende om grundlag skall avgöras vid första riksmötet i den valperiod då slutligt beslut enligt 8 kap. 15 § regeringsformen först får fattas, såvida förslaget inte dessförinnan förkastats eller uppskjutits genom särskilt beslut. Ärendet skall avgöras slutligt före nästa ordinarie val till riksdagen.

Enligt 12 § skall utgiftsramar och beräkning av inkomsterna på statsbudget fastställas genom ett beslut. I tilläggsbestämmelsen 5.12.1. räknas utgiftsområdena upp.

I 13 § föreskrivs att riksdagens beslut med anledning av proposition samt annat beslut, varom regeringen skall underrättas, meddelas regeringen genom skrivelse.

Förslaget

Enligt förslaget införs en uttrycklig regel om att utskottsbetänkande skall anmälas i kammaren.

När det gäller frågan om *tillåtna yrkanden under överläggningen om ett utskottsbetänkande* föreslås en regel i 3 §. Utgångspunkten är därvid att förslaget i yrkandet måste vara behandlat av ett utskott mot bakgrund av att principen om beredningstvång i svensk parlamentarisk ordning ansetts så viktig att den skrivits in i regeringsformen (4 kap. 3 §). När det gäller yrkanden som väckts genom propositioner, motioner och på utskottets eget initiativ är beredningsskyldigheten fullgjord. Detta skulle också kunna anses vara fallet beträffande andra förslag som diskuterats under utskottsbehandlingen men inte föranlett någon yrkande. Ett yrkande om ett sådant förslag skulle i så fall kunna väckas under kammarbehandlingen.

Det är emellertid – särskilt om förslaget inte omnämns i utskottstexten – svårt för talmannen att fastställa om en behandling faktiskt ägt rum i utskottet.

Till detta kommer att det är troligt att förslaget, även om det varit uppe under utskottsbehandlingen, inte beretts lika ingående som de förslag som utskottet fört vidare till kammaren. Dessa skäl talar enligt förslaget för att nytt yrkande inte bör få väckas utan att ett utskott har berett det förslag som framförs i yrkandet. Detta kan ske genom en återremiss för vilket krävs endast en tredjedel av de röstande.

Förslaget innebär således att det under överläggningen om ett utskottsbetänkande endast skall vara tillåtet att väcka yrkanden som innebär bifall till eller avslag på de yrkanden som redovisas i betänkandet.

I flera paragrafer används uttrycket ”*särskilt flertal*”. Enligt förslaget ersätts detta uttryck av uttrycket ”*en särskild beslutsregel*” bl.a. i 9 §. Alla beslutsregler som kan förekomma i riksdagen vid sidan av huvudregeln om enkel majoritet betecknas som särskilda och definieras i lagtexten som undantag från huvudregeln.

I förslaget till 5 § görs tydligt att en omröstning i kammaren kan komma till stånd på begäran från bara en ledamot. I nya 6 § införs en hänvisning till regeringsformen om huvudregeln att riksdagens beslut är det som stöds av mer än hälften av de röstande. I tillägsbestämmelsen 5.6.2 ersätts med anledning av att omröstningsresultaten numera redovisas elektroniskt orden ”fotograferas den tablå som visar hur varje ledamot har röstat” av orden ”registreras hur varje ledamot har röstat”.

I förslaget till 7 § finns regler för förfarandet vid lika röstetal. Regeln om återförvisning till utskott kompletteras med orden ”för ytterligare beredning”.

Reglerna i 10 § om uppskov med behandlingen av ärenden föreslås kompletteras med en regel som anger att behandlingen av ärenden som väcks under ett uppehåll i kammararbetet som sträcker sig fram till det första riksmötet i nästa valperiod (främst sommaruppehållet före ett ordinarie val) skall anses vara uppskjutet till detta riksmöte.

Tillägsbestämmelsen 5.10.1 föreslås ändras så att kammaren får besluta att uppskjuta ett ärende även utan förslag från ett utskott. Det kan vara fråga om ärenden som väcks eller återförvisas mycket sent under ett riksmöte.

Bestämmelsen i 11 §, som anger att ärende angående grundlag som vilat från före ett val skall avgöras vid första riksmötet under den nya valperioden, föreslås utvidgas till att gälla alla lagförslag som vilar med tillämpning av bestämmelserna i 8 kap. 15 och 16 §§ i regeringsformen.

I 12 § som gäller beslut under budgetprocessen föreslås att orden ”ett särskilt beslut” ersätts med orden ”ett enda beslut” för att tydliggöra att budgetbeslut om utgiftsramar och beräkning av inkomsterna på statsbudget måste fattas med samma klubbslag.

Förslaget innebär också att 13 § kompletteras så att det framgår att även riksdagsorgan som är förslagsställare eller verkställare av riksdagsbeslut skall meddelas riksdagsbeslutet genom skrivelse.

Remissvaren

När det gäller frågan om *vilka yrkanden som bör få framställas under kammarens överläggningar* med anledning av utskottsbetänkande ifrågasätter docenten i offentlig rätt vid *Uppsala universitet*, *Thomas Bull* om inte den föreslagna begränsningen är en inskränkning av den grundlagsfästa yttrandefriheten enligt 2 kap. 1 § regeringsformen. I så fall måste bestämmelsen prövas mot regleringen i 2 kap. 12 och 13 §§ regeringsformen. Det kan enligt *Thomas Bull* med fog hävdas att riksdagen, som vårt lands centrala politiska forum, rimligen måste medge sina ledamöter långt gående yttrandefrihet. En lösning skulle kunna vara att tillåta ett nytt yrkande men hänvisa det för beredning till utskottet tillsammans med en återremiss av ärendet. Återremiss enligt 4 kap. 9 § skulle fordra beslut av en tredjedel av de röstande, vilket innebär ett beroende av andra ledamöters uppfattning.

Professor Barry Holmström vid Uppsala universitets statsvetenskapliga institution anser däremot att det är rimligt att de aktuella yrkandena i kammaren, som numera är ytterst få, kan avvisas i den mån de inte grundas på det aktuella utskottsbetänkandet. Beredningstvånget bör värnas som garanti mot att beslut fattas utan att implikationerna noga kunnat övervägas.

Universitetslektor Bengt Lundell vid juridiska fakultetsstyrelsen, Lunds universitet avstyrker den föreslagna regleringen i fråga om yrkanden under överläggning. Det är enligt universitetet en principiellt viktig rätt att även ledamöter som inte deltagit i den direkta behandlingen skall kunna framställa yrkanden. Politiska "vildar" och grupperingar av ledamöter utanför dem som är representerade i utskotten bör kunna markera sin ståndpunkt på detta sätt. Ledamoten har ett personligt ansvar för sitt agerande i riksdagen. Det faktum att möjligheten nästan aldrig utnyttjats är inte ett starkt skäl för avskaffande. En förnuftig användning av återremiss skulle enligt universitetet inte medföra några väsentliga praktiska olägenheter av en möjlighet att framföra nya yrkanden.

I remissvaret pekas också på att någon förändring inte föreslagits vad avser bruket av "proposition" i två betydelser (se t.ex. 5 kap. 5 §), vilket ibland leder till missförstånd.

Chefsjustitieombudsmannen föreslår vissa ändringar av redaktionell karaktär. Från *Svea hovrätts sida* redovisas vissa redaktionella iakttagelser.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker förslaget att det i riksdagsordningen skall införas en uttrycklig regel om att utskottsbetänkande skall anmälas i kammaren.

Den föreslagna bestämmelsen när det gäller tillåtna yrkanden kan sägas ha karaktär av ordningsregel och överensstämmer med vad som nu har ansetts vara gällande ordning. Bestämmelsen svarar dessutom mot den viktiga principen om beredningstvång som finns i svensk parlamentarisk ordning. För enskilda riksdagsledamöter och grupper som inte har utskottsrepresentation gäller att de kan yrka avslag eller bifall på utskottets förslag och därigenom

på de motionsförslag de själva lagt även om det inte ges utrymme för särskilda markeringar härutöver. Utskottet anser att övervägande skäl talar för den föreslagna ordningen och tillstyrker i huvudsak den föreslagna bestämmelsen i 5 kap. 3 §. Utskottet anser dock att första stycket bör förtydligas så att yrkandemöjligheten bör gälla förslag till beslut som *behandlas* i betänkandet.

Utskottet föreslår också vissa andra ändringar av redaktionell karaktär (5 kap. 4, 10 och 11 §§ samt tilläggsbestämmelserna 5.10.1 och 5.12.1). Förslaget såvitt avser 5 kap. tillstyrks i övrigt.

Interpellationer och frågor till statsråd (6 kap.)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker riksdagsstyrelsens förslag, som bl.a. innebär att talmannen ges befogenhet att avvisa en interpellation eller skriftlig fråga om talmannen finner att den inte håller sig inom ramen för regeringsformens regler och att frågan kan hänvisas till konstitutionsutskottet för slutligt avgörande om kammaren har en annan uppfattning än talmannen.

Gällande regler

Enligt 6 kap. 1 § riksdagsordningen skall interpellation ha ett bestämt innehåll och vara försedd med motivering. Fram till den 1 februari 1996 krävdes tillstånd för att framställa interpellation. Talmannen kunde besluta att en interpellation fick framställas. Om talmannen ville motsätta sig att en interpellation väcktes fick frågan föras till kammaren för beslut. Bestämmelsen tillämpades sällan men kan ha haft en inte obetydlig preventiv effekt.

Enligt tilläggsbestämmelsen 6.1.1 första stycket skall interpellation, egenhändigt undertecknad, inges till kammarkansliet och av talmannen delges statsrådet och anmälas vid följande kammarsammanträde. Enligt andra stycket bestämmer talmannen tidpunkten för när interpellationer senast får avges. Enligt 6.1.2 bestämmer statsråd när statsrådets svar skall lämnas. Svaret på en interpellation får delas ut i förväg. Tilläggsbestämmelsen 6.1.3 reglerar tiden för anföranden under interpellationsdebatt. I 2–4 §§ med tilläggsbestämmelser finns bestämmelser om frågor och frågestunder.

Förslaget

I förslaget pekars på att det inom kammarkansliet sker en granskning av att interpellationer och skriftliga frågor håller sig inom ramen för regeringsformens regler. Om granskningen ger anledning till konstitutionella invändningar tas detta upp med interpellanten eller frågeställaren. I de undantagsfall det inte nås någon överenskommelse förs frågan upp till talmannen. Talmannen

har dock inte någon formell möjlighet att motsätta sig att en interpellation eller en skriftlig fråga ställs. I förslaget framhålls att talmannen bör ha befogenhet att avvisa en interpellation eller skriftlig fråga om talmannen finner att den inte håller sig inom ramen för regeringsformens regler. På samma sätt som är fallet när det gäller en propositionsvägran av talmannen kan frågan tas upp i kammaren om någon ledamot begär det. Om kammaren då beslutar att begära att interpellation skall få framställas hänvisas frågan till konstitutionsutskottet för slutligt avgörande. Den föreslagna ordningen föranleder kompletteringar till 1 §, 6.1.1, 4 § och 6.4.1. I tilläggsbestämmelsen 6.1.1 föreslås också en ändring som innebär att det föreskrivs att interpellationer skall redovisas i riksdagens protokoll.

Förslaget innebär vidare att det i 1, 3 och 4 §§ görs tydligt att interpellationer och muntliga respektive skriftliga frågor skall besvaras av statsråd.

Remissvaren

Professor Barry Holmström vid Uppsala universitets statsvetenskapliga institution anser att det inte finns något att erinra mot att talmannen ges lagstadgad rätt att avvisa interpellationer som inte rör det interPELLERADE statsrådets ämbetsområde. Vid oenighet mellan talmannen och interpellanten avgör konstitutionsutskottet frågan.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker riksdagsstyrelsens förslag såvitt avser 6 kap.

Gemensamma val inom riksdagen (7 kap.)

Utskottets förslag korthet

Utskottet tillstyrker i huvudsak riksdagsstyrelsens förslag. Utskottet föreslår dock att det förs in ytterligare ogiltighetsgrunder när det gäller föreskrifterna om valsedlar vid val av person, nämligen när namnet är överstruket och när det inte klart framgår vem som avses. Utskottet föreslår inte någon förändring i sak när det gäller suppleanters tjänstgöring men påpekar värdet av att ledamöter i ett utskott i början av valperioden enas om vilken ordning som skall gälla för suppleanters inträde i annan ledamots utvaro.

Gällande regler m.m.

Riksdagsordningens 7 kap. innehåller 14 paragrafer och en rad tilläggsbestämmelser. Enligt 1 § gäller bestämmelserna i 2–12 §§ val som ankommer på kammaren. Vidare föreskrivs att bestämmelserna om att valen bereds av valberedning (2 § första stycket), om tidpunkten för förrättande av vissa val

(6 §), om suppleanter (8 och 9 §§), om behörighet (10 §) och om kompletteringsval (12 §) bara skall tillämpas om riksdagen inte föreskrivit annat.

I 7.1.1 anges de val riksdagen skall företa utöver de val som riksdagen förrättar enligt regeringsformen och riksdagsordningen.

Regler om valberedningen finns i 2 § och tillägsbestämmelser. I 7.2.2 anges att valberedningen bereder alla val utom en rad angivna och hänvisas till andra paragrafer där det finns föreskrifter om beredning av vissa val.

I 3 § finns bestämmelser om förrättande av val och i 4 och 5 §§ med tillägsbestämmelser om val med slutna sedlar respektive om överklagande. 6 § reglerar valens tidpunkt och giltighetstid. I 7 § finns bestämmelser om omval. Suppleantval och suppleanternas tjänstgöring regleras i 8 och 9 §§. Frågan om skyldighet att avgå från ett uppdrag regleras i 10 §. Bestämmelser om skyldighet att åta sig uppdrag, om ersättare, om ordförandeval och om val inom ett riksdagsorgan finns i 11 och 14 §§.

Riksdagen har i december 2002 (bet. 2002/03:KU12, rskr. 2002/03:22) antagit förslag till ändringar i riksdagsordningen med anledning av inrättandet den 1 juli 2003 av den nya Riksrevisionen. Ändringarna gäller bl.a. 7.2.2 om valberedningens uppgifter.

Förslaget

Enligt förslaget utvidgas innehållsdeklarationen i 7 kap. 1 § första stycket till att omfatta även de återstående paragraferna 13 och 14 §§. Bestämmelser om möjlighet för riksdagen att besluta en annan ordning än enligt huvudregeln flyttas till respektive bestämmelse, dvs. 2 §, 8–10 §§ och 12 §.

Tillägsbestämmelsen 7.1.1, som anger de val som skall förrättas utöver de som anges i regeringsformen och riksdagsordningen, föreslås utgå. Bestämmelserna om val av ledamöter till internationella delegationer och till Riksbankens Jubileumsfond föreslås överföras till 8 kap.

Förslaget innebär också att regeln i 3 § om den minoritet som kan påkalla val med slutna sedlar formuleras om för att överensstamma med uttryckssättet i 2 § lagen (1992:339) om proportionellt valsätt.

Enligt förslaget kan termen ”parti” som används i 4 § första stycket missförstås trots att den definieras i lagtexten. Enligt bestämmelsen behöver partier vid val med slutna sedlar inte vara riksdagspartierna utan begreppet kan avse t.ex. flera riksdagspartier som uppträder under särskild beteckning i en valkartell. Förslaget innebär att uttrycket ”grupperingar av riksdagsledamöter” används.

I förslaget framhålls att det saknas en uttrycklig beslutsregel om vem som är vald vid val med slutna sedlar. Enligt förslaget till 4 § sista stycket är den vald som har fått flest röster i de fall bara en person skall utses.

I tillägsbestämmelsen 7.4.1 föreslås att bestämmelsen om att namn skall anses obefintligt på vissa grunder flyttas till bestämmelserna om proportionella val i 7.4.2. Vidare föreslås att bestämmelsen i 7.4.1 om att en valsedel

som saknar giltigt kandidatnamn är ogiltig ersätts av bestämmelser dels i 7.4.2, dels i 7.4.3 som innehåller regler om val av en person.

I 7.4.2 föreslås ändringar med innebörd att uttryckssättet i 18 kap. 39 § vallagen används, inklusive lottningsbestämmelsen, som i dag inte har någon motsvarighet i 7.4.2.

I 5 § föreslås en komplettering med innebörd att det i enlighet med vad som sägs i förarbetena till riksdagsordningen bara är riksdagsledamöter som kan överklaga val i riksdagen med slutna sedlar.

Enligt förslaget bör bestämmelsen i 7.8.1 om ökning av antalet suppleanter överföras till huvudbestämmelsen i 8 § samtidigt som ordet "öka" ersätts av ordet "förändring" för att täcka den situationen att antalet suppleanter först ökas och sedan minskas igen.

10 § och tillägsbestämmelsen 7.10.1 föreslås få rubriken Obehörighet. I 10 § föreskrivs att den som blir talman eller statsråd eller lämnar riksdagen skall avgå från uppdrag för vilket det krävs ledamotskap av riksdagen och som han eller hon valts till av kammaren. I tillägsbestämmelsen hänvisas till att föreskrifter om behörighet att ingå i olika organ finns i skilda angivna bestämmelser.

Bestämmelsen i 12 § om att ersättare får utses till suppleant i utskott med ett förenklat förfarande föreslås flyttas till 8 §.

Remissvaren

Valprövningsnämnden anser att det i tillägsbestämmelsen 7.2.2 för samtliga val som inte bereds av valberedningen bör anges var det finns särskilda föreskrifter.

Valprövningsnämnden anser vidare att genom förslaget till 4 § med tillägsbestämmelser (val med slutna sedlar) uppstår en oklarhet om vad som gäller vid personval då namnet på en valsedel är överstruket eller det inte klart framgår vad som avses. Förhållandet bör enligt Valprövningsnämnden regleras, eftersom det inte bör lämnas öppet för en tolkning av vilket valbart namn som avsetts med en valsedel.

Från *Svea hovrätts sida* görs iakttagelsen att rubriken Obehörighet inte täcker den föreslagna tillägsbestämmelsen som handlar om behörighet.

Utskottets ställningstagande

Tillägsbestämmelsen 7.2.2 handlar om beredning av val. I bestämmelsen föreskrivs dels vilka val som inte bereds av valberedningen, dels hänvisas till andra bestämmelser om beredning av val. För val av riksföreståndare, vice riksföreståndare, person som skall inträda som tillfällig riksföreståndare, talman, vice talmän och kammarsekreterare finns inga bestämmelser om beredningen av valen. Enligt utskottets mening skulle det mot denna bakgrund innebära att tillägsbestämmelsen onödigtvis tyngdes om det infördes hänvisningar till samtliga bestämmelser som gäller val som inte bereds av Valberedningen. Utskottet gör i denna del således inte någon annan bedöm-

ning än riksdagsstyrelsen. Med hänsyn till inrättandet av den nya Riksrevisionen och Nämnden för lön till riksrevisorerna bör dock hänvisningarna till föreskrifter om beredning av val kompletteras med hänvisning också till den beslutade nya bestämmelsen om beredning av val av riksrevisor, förutom den bestämmelse om beredning av val till Nämnden för lön till riksrevisorerna som gäller sedan den 1 januari 2003 (8.12.1 respektive 8.5.1).

Valprövningsnämnden har föreslagit en reglering av frågan om vad som gäller vid personval då namnet är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses. Riksdagsstyrelsens förslag när det gäller proportionella val innebär att sådana omständigheter gör att namnet skall anses obefintligt. När det gäller val av person innebär förslaget att en valsedel är ogiltig endast om den innehåller två eller flera kandidatnamn, namnet på en kandidat som inte är valbar eller beteckning på en gruppering av ledamöter. Enligt utskottets mening talar övervägande skäl för att valsedel vid val av person bör vara ogiltig även när namnet är överstruket eller det inte klart framgår vem som avses. Utskottet föreslår att dessa båda punkter förs in som nya punkter (3 och 4) i tilläggsbestämmelsen 7.4.3, liksom en hänvisning till vissa föreskrifter om val.

När det gäller den föreslagna nya tilläggsbestämmelsen 7.8.3, vari hänvisas till andra bestämmelser om suppleantval, har lydelsen enligt utskottets mening fått en något missvisande formulering. Det anges att föreskrifter om suppleantval för vissa organ finns i vissa angivna bestämmelser. Emellertid anges i två av dessa bestämmelser, nämligen 8 kap. 4 § för Statsrådsarvodesnämnden och 8 kap. 12 § (8 kap. 15 § i utskottets förslag) för krigsdelegationen att suppleanter inte skall utses. Det finns enligt utskottets mening ett värde i att det i samband med huvudregeln redovisas var bestämmelser som avviker från huvudreglerna finns. Detta syfte uppnås enligt utskottets mening på ett bättre sätt om orden "föreskrifter om suppleantval" ersätts med orden "föreskrifter om suppleanter". Med anledning av inrättandet av Nämnden för lön till riksrevisorerna och införandet av en ny bestämmelse om val av nämnden bör hänvisningen också omfatta denna bestämmelse (8 kap. 5 §).

När det gäller 9 § om *suppleanters tjänstgöring* föreslås inte någon ändring i sak. Enligt bestämmelsen gäller för det fall att av riksdagen vald ledamot i ett organ är frånvarande att hans plats, om det kan ske, intages av suppleant som hör till samma partigrupp. I övrigt gäller enligt paragrafen att suppleanterna har företräde i den ordning i vilken de har valts eller, om valet har förrättats med gemensam lista, i den ordning i vilken de har förts upp på listan.

Utskottet har övervägt om det behövs en närmare reglering eftersom det i paragrafen inte finns föreskrifter om att suppleant kan inträda i ledamots ställe för det fall företrädare för ett parti med en frånvarande önskar att suppleanter för ett visst annat parti skall träda in i den frånvarandes ställe.

En suppleant kan avstå från tjänstgöring till förmån för annan suppleant från samma partigrupp med sämre placering i turordningen och ändå samtidigt vara närvarande vid sammanträdet. Paragrafen förutsätter att om suppleant från partigruppen inte kan inträda så fyller suppleant från annat parti den

lediga platsen. Grundlagberedningen sade sig dock inte syfta till ändring i praxis i t.ex. utskotten enligt vilken suppleanter underlåter att besätta platser vid bordet, fastän suppleant från den ordinarie ledamotens eget parti inte är närvarande (SOU 1972:15 s. 294).

Inom det kommunala området gäller att fullmäktige skall besluta om ersättarnas tjänstgöring i nämnderna. Det naturliga är att turordningen görs i samband med valet. I lagen (1992:339) om proportionellt valsätt beskrivs i vilken turordning ersättarna kallas in till tjänstgöring om de utsetts genom proportionella val. Den ersättare som har utsetts från en valsedelsgrupp med samma beteckning som den grupp från vilken ledamoten är vald, har företräde framför andra ersättare. Av andra ersättare har den företräde som har utsetts från en grupp med högre röstetal.

Om ersättarna inte väljs proportionellt skall fullmäktige bestämma i vilken ordning ersättarna skall tjänstgöra. Det finns olika principer att följa, t.ex. att i stället för ordinarie ledamot skall i första hand tjänstgöra de ersättare som tillhör samma parti, i viss angiven ordning, eller den eller de ersättare som bor i samma del av kommunen som den ordinarie ledamoten. Turordning som innebär att suppleant (ersättare) i första hand skulle tjänstgöra som personlig ersättare för vederbörande ledamot, i andra hand för annan ledamot inom samma partigrupp med inkallande i den ordning suppleanterna blivit valda och i sista hand en suppleant som tillhör en annan partigrupp har godtagits.

Hösten 2000 framhöll utskottet, med anledning av en motion i frågan, att reglerna om suppleants inträde i ordinarie ledamots ställe under utskottssammansättningsmanträde i och för sig ger utrymme för viss flexibilitet. Om det inte finns någon suppleant närvarande som hör till den frånvarandes partigrupp kan den frånvarande ledamotens plats stå tom eller den inträda som står överst i tur på listan för invalet i utskottet. Enligt utskottets mening kan det självfallet förutsättas att strävan i utskotten är att nå en sammansättning vid beslutsfattandet som innebär att arbetet i kammaren med anledning av utskottets förslag inte försvåras onödigtvis. Frågan kan också komma upp under talmannens samråd med utskottsordförandena i ordförandekonferensen. Utskottet ansåg att det mot denna bakgrund inte var nödvändigt att ändra riksdagsordningens regler om suppleants inträde i frånvarande ledamots ställe (bet. 2000/01:KU4).

Enligt utskottets mening är det emellertid inte tillfredsställande att det för utskottsledamöterna och suppleanterna kan råda osäkerhet om i vilken ordning suppleanter avses träda in i stället för ordinarie ledamöter i ett visst utskott. Utskottet anser därför att ett lämpligt sätt att hantera frågan är att utskotten i början av varje valperiod enas om i vilken ordning suppleanter skall träda in i ordinarie ledamots ställe. De suppleanter från ett annat parti som enligt bestämmelsen i riksdagsordningen har rätt att träda in kan avstå från detta till förmån för suppleant från ett tredje parti om detta förutsätts i den gjorda överenskommelsen. Mot denna bakgrund behövs enligt utskottets mening inte någon annan lydelse av 7 kap. 9 § än den riksdagsstyrelsen föreslagit, även om bestämmelsen måste tillämpas enligt sin ordalydelse om det begärs. Utskottet tillstyrker förslaget i denna del.

Den föreslagna tilläggsbestämmelsen 7.13.1 som hänvisar till särskilda regler för vissa ordförandeval bör justeras så att hänvisningen också omfattar de nya bestämmelserna om val av ordförande i Nämnden för lön till riksrevisorerna (8 kap. 5 §) och val av ordförande och vice ordförande i Riksrevisionens styrelse (8 kap. 14 §). Hänvisningen till Riksdagens revisorer (8 kap. 11 §) bör utgå.

Utskottet tillstyrker i övrigt förslaget såvitt avser 7 kap., dock med den ändringen att ordet ”mandatperiodens” i 12 § första stycket av konsekvensskäl ersätts med ordet ”valperiodens” och med andra ändringar av redaktionell karaktär i 4 § och i tilläggsbestämmelsen 7.10.1.

Vissa befattningshavare och organ (8 kap.)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker i huvudsak riksdagsstyrelsens förslag. När det gäller valperioden för Europarådets svenska delegation föreslås att valperioden skall gälla från den 1 november det år val till riksdagen äger rum i stället för den 1 januari året därpå. Utskottet föreslår också att föreskrifterna angående valperioden för riksdagens ombudsmän anpassas till praxis och att samma ordning skall gälla för riksrevisorerna.

Gällande regler m.m.

I 8 kap. finns bestämmelser om val av talman och vice talmän (1 §), ersättare för ordföranden i Valprövningsnämnden (2 §), riksföreståndare och vice riksföreståndare, m.fl. (3 §), Statsrådsarvodesnämnden (4 §), Nämnden för lön till riksrevisorerna (5 §), riksbanksfullmäktige (6 §) och Utrikesnämnden (7 §). Bestämmelser om Utrikesnämndens arbete finns i 8 och 9 §§ med tilläggsbestämmelser, om Riksdagens ombudsmän i 10 § med tilläggsbestämmelser, om Riksdagens revisorer i 11 § och om Riksdagens krigsdelegation i 12 § med tilläggsbestämmelser. I 13 § föreskrivs att riksdagen får meddela närmare bestämmelser för riksdagens organ. I tilläggsbestämmelsen 8.13.1 föreskrivs att riksdagen fastställer stadgar för Riksbankens jubileumsfond.

Riksdagen har i december 2002 (bet. 2002/03:KU12, rskr. 2002/03:22) beslutat om vissa ändringar i riksdagsordningen med anledning av inrättandet den 1 juli 2003 av den nya Riksrevisionen. Ändringarna innebär bl.a. att det införs en rad nya paragrafer om riksrevisorerna och deras uppgifter, om val av riksrevisor, om skiljande av riksrevisor från uppdraget och om Riksrevisionens styrelse (11–13 §, 8.13.1).

Förslaget

Avsikten med 8 kap. var enligt Grundlagberedningen att den skulle innehålla bestämmelser om val av befattningshavare, knutna till eller utsedda av riksdagen, och av riksdagsorgan samt om förfarandet i riksdagsorganen. Vissa riksdagsorgan och flertalet befattningshavare lämnas emellertid helt utanför regleringen i regeringsformen och riksdagsordningen. Andra organ, såsom utskotten, regleras på andra håll i riksdagsordningen. Kapitlet ägnades i sin ursprungliga lydelse åt att ge ytterligare regler om riksdagsorgan vars grundläggande bestämmelser finns i regeringsformen. I sin nuvarande utformning bryter kapitlets bestämmelser om Statsrådsarvodesnämnden mot denna princip. Förslaget innebär att även regler om riksdagens internationella delegationer får sin plats i 8 kap. liksom bestämmelserna om styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

Mot bakgrund av att hänvisningar till berörda lagrum i regeringsformen är god hjälp vid läsningen av bestämmelserna föreslås att sådana hänvisningar införs i en rad bestämmelser, nämligen 1–3, 6 och 7, 10 och 12 §§ samt tilläggsbestämmelsen 8.8.2.

Förslaget innebär vidare att det införs en ny 5 § som endast syftar till att möjliggöra en reglering i tilläggsbestämmelser när det gäller valet av delegationer till mellanfolkliga organ som följer av internationella överenskommelser. I förslaget anges att det av konstitutionella skäl inte är lämpligt att den regleringen sker i huvudbestämmelser.

De föreslagna bestämmelserna i 8.5.1–8.5.3 gäller Nordiska rådets svenska delegation, Europarådets svenska delegation respektive den svenska delegationen till Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa, och är överflyttade från 7.1.1. I tilläggsbestämmelserna föreslås också bestämmelser om att delegationerna skall lämna en årlig redogörelse till riksdagen i enlighet med vad som redan sker beträffande Nordiska rådets och Europarådets svenska delegationer samt Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond. Redogörelserna grundar motionsrätt.

I tilläggsbestämmelsen 8.6.1 införs regler som gäller hinder mot behörighet att vara ledamot av riksbanksfullmäktige. Sådana bestämmelser finns också i 2 kap. 1 § riksbankslagen (1988:1385). Bestämmelserna i tredje stycket, som handlar om att riksdagen skall entlediga en ledamot som tagit anställning eller ett uppdrag som gör honom eller henne olämplig för uppdraget, föreslås kompletterade med en bestämmelse om att det är finansutskottet som skall ha uppgiften att föreslå riksdagen ett entledigande. I förslaget framhålls att för att utskottet skall kunna fullgöra uppgiften krävs att fullmäktigeledamöterna lämnar uppgifter till riksdagen om sina anställningar och uppdrag.

I 12 § föreslås att beteckningen riksdagens krigsdelegation ersätts av krigsdelegationen eftersom det bättre svarar mot uttryckssättet i 13 kap. regeringsformen.

Valbestämmelsen för styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond föreslås överflyttas till tilläggsbestämmelsen 8.13.1 från 7.1.1. Samtidigt

förtydligas bestämmelserna så att det framgår hur många ledamöter riksdagen väljer. Valmetoden och valperioden anges genom en hänvisning till stiftelsens stadgar. En bestämmelse om att stiftelsen, i enlighet med vad som nu sker, skall lämna en årlig redogörelse till riksdagen föreslås, och det anmärks att redogörelsen grundar motionsrätt.

Remissvaren

Riksbanken delar bedömningen att det eftersom det är riksdagen som väljer fullmäktige är logiskt att behörighetsreglerna inte som för närvarande endast anges i riksbankslagen utan också i riksdagsordningen. Riksbanken har således ingen erinran mot att det införs en bestämmelse om behörighetsregler i riksdagsordningen och att det i 2 kap. 1 § riksbankslagen hänvisas till denna bestämmelse. Riksbanken tillstyrker också förslaget att klargöra vilka rutiner som skall gälla när riksdagen skall entlediga en ledamot av fullmäktige som tagit en anställning eller ett uppdrag som gör denne olämplig för uppdraget som fullmäktigeledamot. Fullmäktige förutsätter att anmälningsskyldigheten vad gäller uppdrag begränsas till att endast omfatta sådana typer av uppdrag som anges i 2 kap. 1 § riksbankslagen, dvs. endast de som kan uppfattas vara olämpliga uppdrag, såsom att de kan leda till att någon form av intressekonflikt kan antas uppstå för ledamoten.

Chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh föreslår att 8 kap. 10 § kompletteras i syfte att anpassa bestämmelsen till den praxis som utvecklats genom att en ombudsman anses vald till dess att en ny ombudsman tillträtt uppdraget och inte endast som lagtexten anger till dess att val av ny ombudsman genomförts. Han föreslår också vissa ändringar av redaktionell karaktär.

Valprövningsnämnden tillstyrker att bl.a. 8 kap. 2 § ändras så att nämnden betecknas Valprövningsnämnden i stället för Riksdagens valprövningsnämnd.

Från *Svea hovrätts sida* pekas på att ordet "förhinder" i 8 kap. 4 § bör utbytas mot "hindret". Det hänvisas till att ordet förhinder enligt SAOL är oböjligt.

Utskottets ställningstagande

Riksdagen har med anledningen av inrättandet av den nya Riksrevisionen beslutat om en ny 8 kap. 5 § som sedan den 1 januari 2003 gäller Nämnden för lön till riksrevisorerna. Bestämmelsen bör redigeras språkligt på samma sätt som bestämmelsen i 4 § om Statsrådsarvodesnämnden. Dock bör ordet "förhindret", liksom i 4 § ersättas av ordet "hindret". Före den nya 5 § bör införas rubriken "Nämnden för lön till riksrevisorerna". Riksdagsbeslutet innebär också att bestämmelser om Riksrevisionen i 11–13 §§ med två tilläggsbestämmelser skall gälla från den 1 juli 2003.

Bestämmelserna om internationella delegationer, val av riksbanksfullmäktige, Utrikesnämnden och Riksdagens ombudsmän får genom införandet av den nya 5 § beteckningarna 6–11 §§ medan bestämmelserna om Riksrevisionen betecknas 12–14 §§. Nuvarande 14 och 15 §§ betecknas 15 och 16 §§.

Den föreslagna tilläggsbestämmelsen 8.5.2 (8.6.2 i utskottets förslag) innehåller föreskrifter om val av Europarådets svenska delegation. Delegationen väljs nu för tiden från den 1 januari året efter det att val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val. En ledamot eller en suppleant av Europarådets svenska delegation som lämnat riksdagen i samband med riksdagsval får kvarstå under återstående delen av delegationens mandatperiod. Enligt utskottets mening är det angeläget att Europarådets svenska delegation är vald bland de riksdagsledamöter som utsetts i de senaste riksdagsvalen. Mot bakgrund av att delegationsmedlemmarnas möjlighet att arbeta i Europarådet är avhängig av ackreditering och sådan endast sker under särskilda perioder i november och januari bör den tidigare valda delegationen dock kunna kvarstå till ingången av november månader. Utskottet föreslår att tilläggsbestämmelsen ändras så att delegationen väljs för tiden den 1 november det år val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val.

Den föreslagna tilläggsbestämmelsen 8.6.1 (8.7.1 i utskottets förslag) innehåller i likhet med riksbankslagen (1988:1385) bestämmelser om hinder mot behörighet att vara ledamot av riksbanksfullmäktige. Eftersom det är riksdagen som väljer fullmäktige bör behörighetsreglerna anges i riksdagsordningen. Enligt förslaget bör finansutskottet ha uppgiften att föreslå entledigande av ledamot av fullmäktige som tagit anställning eller uppdrag som kan utgöra ett hinder mot behörighet att inneha uppdraget. De anställningar eller uppdrag som en ledamot tar skall anmälas till riksdagen. Enligt vad som sägs i förslaget krävs det för att finansutskottet skall kunna fullgöra uppgiften att fullmäktigeledamöterna lämnar dessa uppgifter.

Riksbanksfullmäktige förutsätter i sitt remissvar att anmälningsskyldigheten vad gäller uppdrag begränsas till att endast omfatta sådana typer av uppdrag som anges i 2 kap. 1 § riksbankslagen, dvs. endast de som kan uppfattas vara olämpliga uppdrag, såsom att de kan leda till att någon form av intressekonflikt kan antas uppstå för ledamoten.

Utskottet vill dock peka på att en ledamot enligt bestämmelserna kan entledigas av riksdagen om han eller hon tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som kan strida mot förbudet att inneha en annan anställning eller ett annat uppdrag som gör honom eller henne olämplig för uppdraget som fullmäktige. Enligt utskottets mening framstår det mot denna bakgrund som mindre lämpligt att fullmäktigeledamöterna själva avgör vad som skulle kunna anses leda till intressekonflikter. Den föreslagna bestämmelsen ger inte heller utrymme för några undantag från anmälningsskyldigheten. Utskottet gör inte någon annan bedömning än att anmälningsskyldigheten bör vara heltäckande och tillstyrker riksdagsstyrelsens förslag i denna del.

Som en konsekvens av dessa nya bestämmelser i 8.7.1 bör för riksrevisorernas del gälla att bestämmelserna om anmälningsskyldighet i 14 § lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen får en motsvarighet i riksdagsordningen. Sådana bestämmelser bör föras in som tilläggsbestämmelse 8.12.2.

Som anförts i remissvaret från chefsjustitieombudsmannen Claes Eklundh innebär gällande praxis att val av ombudsman gäller till dess att den ombudsman som valts under fjärde året därefter tillträtt sitt uppdrag och inte som föreskrivs i lagtexten till dess att nytt val genomförts under det fjärde året. Som föreslås i remissvaret bör bestämmelsen i 8 kap. 11 § (nuvarande 8 kap. 10 §) därför ändras så att detta kommer till uttryck i bestämmelsen, samtidigt som det införs en bestämmelse som begränsar uppdragets längd till utgången av det fjärde året.

Som en konsekvens av detta bör de av riksdagen nyligen beslutade bestämmelserna som gäller val av riksrevisor ändras på motsvarande sätt.

Utskottet tillstyrker i övrigt riksdagsstyrelsens förslag såvitt avser 8 kap.

Bestämmelser om personal och förvaltning (9 kap.)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker i allt väsentligt riksdagsstyrelsens förslag med vissa redaktionella ändringar. Utskottet föreslår att det särskilda omnämmandet av biblioteket kvarstår.

Gällande regler m.m.

I 9 kap. 1 § finns regler om val av kammarsekreteraren (första stycket) och om kammarsekreterarens uppgifter (andra stycket). I 2 § finns bestämmelser om att utskotten och EU-nämnden biträds av kanslier som ingår i riksdagsförvaltningen och om att chefen för ett sådant kansli skall vara svensk medborgare.

Enligt 3 § beslutar riksdagen instruktion för riksdagsförvaltningen. Riksdagsförvaltningens uppgifter regleras i 4 §. I 5 § finns bestämmelser om överklagande av beslut i förvaltningsärenden bl.a. till Riksdagens besvärsnämnd och om Besvärsnämndens sammansättning och val till nämnden.

Föreskrifter om ledamöternas arvode och andra ekonomiska villkor respektive om bistånd med sakuppgifter och om studieresor finns i 6 och 7 §§.

Bestämmelser om åtal mot befattningshavare finns i 8 §.

Riksdagen har i december 2002 beslutat om vissa ändringar i riksdagsordningen (bet. 2002/03:KU12, rskr. 2002/03:22). Ändringarna innebär bl.a. att det i 9 kap. 4 § om riksdagsförvaltningens uppgifter förs in bestämmelse om yttrande till Riksrevisionen över förslag till anslag på statsbudgeten, och att bestämmelserna om åtal i 8 § kompletteras med riksrevisorerna och Riksrevisionens styrelse.

Förslaget

När det gäller 1 § föreslås att paragrafen omredigeras så att bestämmelser om kammarsekreterarens uppgifter kommer före bestämmelser om val av kam-

marssekreterare. Vidare föreslås att beslutsregeln vid val av kammarsekreterare flyttas från tilläggsbestämmelse till 1 §.

I fråga om 5 § föreslås att Riksdagens besvärsnämnd ändrar namn till Riksdagens överklagandenämnd i överensstämmelse med gängse terminologi och att beslutsregeln vid val av ordförande flyttas till huvudbestämmelsen från 9.5.1.

Bestämmelsen om riksdagsledamöternas tillgång till bibliotek och bistånd i övrigt med sakuppgifter föreslås omformuleras eftersom det inte längre finns någon lagreglering om detta. I paragrafen föreskrivs enligt förslaget att riksdagens ledamöter och organ har rätt till bistånd med sakuppgifter för riksdagsarbetet. Bestämmelser i 9.7.1 om utskottens resor föreslås som tidigare sagts flyttas till 4 kap. 19 §.

Remissvaren

Riksdagens besvärsnämnd tillstyrker förslaget att nämnden skall byta namn till Riksdagens överklagandenämnd. Nämnden pekar på att betydande ansträngningar under senare år gjorts i syfte att modernisera författningsspråket. Detta arbete har bl.a. innefattat att uttrycket "besvär" på många håll ersatts av uttrycket "överklagande". Som exempel nämns att Besvärsnämnden för högskoleutbildning bytt namn till Överklagandenämnden för högskolan.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker förslaget med de ändringar som föranleds av riksdagens nyligen beslutade ändringar i riksdagsordningen med anledning av inrättandet den 1 juli 2003 av den nya Riksrevisionen. Detta innebär att det i 9 kap. 4 § föreskrivs ett undantag för Riksrevisionen när det gäller riksdagsförvaltningens uppgift att upprätta förslag till anslag på statsbudgeten. I stället finns ett nytt andra stycke om att riksdagsförvaltningen i fråga om anslag på statsbudgeten för Riksrevisionen skall yttra sig innan Riksrevisionen beslutar om förslaget.

Riksdagsstyrelsens förslag till ny lydelse av 7 § innebär att det särskilda omnämmandet av biblioteket faller bort. Enligt utskottets mening finns det skäl att låta bibliotekets särskilda betydelse komma till uttryck i bestämmelsen. Utskottet föreslår således en annan lydelse av 7 § än den riksdagsstyrelsen föreslagit.

När det gäller 9 kap. 8 § innebär de nyligen beslutade lagändringarna att åtal mot ledamot av Riksrevisionens styrelse eller mot riksrevisor skall beslutas av konstitutionsutskottet. Även detta föranleder ändringar i förhållande till riksdagsstyrelsens förslag.

Utskottet tillstyrker i övrigt riksdagsstyrelsens förslag såvitt avser 9 kap. dock med en redaktionell ändring i 9.7.1.

Behandlingen av frågor i Europeiska unionen (10 kap.)

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker i allt väsentligt riksdagsstyrelsens förslag, som innebär att majoriteten i EU-nämnden i protokoll skall redovisa skälen för att avslå en minoritets begäran om samråd med regeringen eller om inhämtande av upplysningar, att statsråden och medföljande tjänstemän har rätt att närvara i nämnden utan särskilt beslut och att en minoritet skall kunna begära att nämnden kallas till sammanträde. Ett motionsyrkande om bl.a. nämndens rätt att begära yttrande från utskott avstyrks i denna del. Motionsyrkandet tillstyrks såvitt avser formuleringen av 10 kap. 4 § som gäller regeringens samrådsskyldighet och i huvudsak såvitt avser formuleringen av 10 kap. 9 § som gäller stenografiska uppteckningar.

Gällande regler

I 1 och 2 §§ finns bestämmelser om regeringens skyldigheter att informera riksdagen i frågor rörande EU-samarbetet. Utskottens skyldighet att följa EU-arbetet regleras i 3 §. I 4 § finns bestämmelser om att riksdagen för varje valperiod inom sig skall tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden) och om nämndens sammansättning.

Bestämmelser om regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU-nämnden och om statlig myndighets skyldighet att lämna upplysningar och avge yttrande till EU-nämnden finns i 5 respektive 6 §§. I paragrafernas andra stycken regleras minoritetens rätt att begära samråd med regeringen respektive upplysningar och yttranden från annan statlig myndighet.

Bestämmelser om EU-nämndens sammanträden, tystnadsplikt i EU-nämnden och protokoll vid nämndens sammanträden finns i 7–9 §§. I 7 § första stycket föreskrivs att nämnden kan medge att även annan än ledamot, suppleant och tjänsteman i nämnden är närvarande. Enligt 9 § andra stycket skall vid sammanträde med nämnden föras stenografiska uppteckningar över vad som yttras vid nämndens överläggningar med regeringen.

Förslaget

I 5 och 6 §§ föreslås en komplettering med innebörd att en majoritet, som avslår en minoritets begäran om att regeringen skall rådgöra med nämnden respektive inhämta upplysningar eller yttrande från statlig myndighet, i protokollet skall redovisa skälen till att begäran avslagits.

Vidare föreslås med hänvisning till bestämmelserna om Utrikesnämnden en komplettering av bestämmelserna i 7 § med innebörd att statsråden och de tjänstemän som följer med statsråden har rätt att närvara i EU-nämnden utan särskilt beslut.

En komplettering föreslås också när det gäller bestämmelsen i 10.7.1 om sammanträde på kallelse av ordföranden, på så sätt att en minoritet i likhet med vad som föreslås för utskotten skall kunna begära en kallelse.

Förslaget innebär också att det införs två nya tilläggsbestämmelser till 7 §, som gäller ordningen vid offentliga utfrågningar med nämnden, i enlighet med vad som gäller för utskottens del.

Enligt förslaget till 9 § andra stycket skall stenografiska uppteckningar göras över vad som yttras vid nämndens överläggningar med regeringen.

Motionen

I motion 2002/03:K4 av Reynoldh Furustrand m.fl. (s) begärs dels att det i 10 kap. 3 § införs en hänvisning till 4 kap. 8 § i den lydelse motionärerna föreslår beträffande utskottens rätt att bereda EU-nämnden tillfälle att yttra sig, dels en bestämmelse om att EU-nämnden får bereda ett utskott tillfälle att yttra sig i fråga som rör utskottets ämnesområde.

Motionärerna föreslår också en annan formulering av 10 kap. 4 § i syfte att tydliggöra att det är regeringen som skall samråda med EU-nämnden och inte tvärtom. Motionärerna föreslår dessutom att paragrafen skall innehålla en hänvisning till regeringsformen.

I motionen föreslås vidare att 10 kap. 9 § andra stycket ges en annan formulering mot bakgrund av att det är vid sammanträde med nämnden och inte vid andra överläggningar i mindre grupper eller besök m.m. som stenografiska uppteckningar skall föras. Motionärerna anser också att ordet "föras" i samband med stenografiska uppteckningar skall användas i stället för ordet "göras". I andra hand anser motionärerna att ordet "upprättas" kan användas.

Utskottets ställningstagande

I motionen begärs en komplettering av 10 kap. 3 § om utskottens skyldighet att följa EU-arbetet. Motionärerna begär att det införs en hänvisning till 4 kap. 8 § i den lydelse som redovisas under kapitel 4. Vidare begärs att det i 10 kap. 3 § införs en föreskrift om att EU-nämnden får bereda ett utskott tillfälle att yttra sig i en fråga som berör detta utskotts ämnesområde. Utskottet har i ett tidigare avsnitt förklarat sig inte vara berett att förorda en reglering när det gäller utskottens rätt att begära eller lämna yttrande till EU-nämnden. Utskottet gör samma bedömning när det gäller rätten för EU-nämnden att bereda utskott tillfälle att yttra sig. Motion K4 (s) i denna del avstyrks följaktligen.

När det gäller 10 kap. 4 § delar utskottet motionärernas uppfattning om behovet av en formulering som bättre uttrycker att det är regeringen som skall samråda med EU-nämnden och inte tvärtom samt att en hänvisning till 10 kap. 6 § regeringsformen bör införas. Utskottet tillstyrker således motion K4 i denna del.

Utskottet tillstyrker delvis motionärernas förslag när det gäller bestämmelserna i 10 kap. 9 § om stenografiska uppteckningar. Utskottet delar således bedömningen att det bör framgå av paragrafen att det är vid sammanträde

med nämnden som de stenografiska uppteckningarna skall göras. Utskottet anser dock inte att ordet ”göras” bör ersättas av ordet ”föras” alternativt ”upprättas”.

Utskottet tillstyrker i övrigt riksdagsstyrelsens lagförslag såvitt avser 10 kap. riksdagsordningen.

Övergångsbestämmelserna

Utskottets förslag i korthet

Utskottet tillstyrker riksdagsstyrelsens förslag med de ändringarna att den ursprungliga ikraftträdandebestämmelsen till riksdagsordningen inte skall upphävas och att den nu föreslagna lagen om ändring i riksdagsordningen skall träda i kraft den 1 juli 2003.

Förslaget

Förslaget innebär att samtliga övergångsbestämmelser upphävs.

Remissvaren

Kammarrätten i Stockholm framhåller att ett upphävande av första meningen i punkt 1 i de ursprungliga övergångsbestämmelserna skulle få den med all säkerhet inte avsedda effekten att den äldre riksdagsordningen återigen kom att gälla.

Utskottets ställningstagande

Mot bakgrund av att det inte bör kvarstå någon tveksamhet om att den äldre riksdagsordningen upphävts anser utskottet att punkt 1 första meningen i övergångsbestämmelsen till lagen 1974:153 inte bör upphävas. I övrigt tillstyrks förslaget i denna del.

Övriga lagförslag

Utskottets förslag

Utskottet tillstyrker övriga lagförslag och föreslår på eget initiativ en lag om ändring i lagen (2002:1021) om ändring i riksdagsordningen.

Förslaget

Följdändringar föreslås, såvitt nu är i fråga, i sekretesslagen (1980:100), lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän, lagen (1988:1385)

om Sveriges riksbank, lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ och lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter.

Följdändringarna beror i flera fall på det förhållandet att vissa nämnder föreslås byta namn.

Ändringen i instruktionen för Riksdagens ombudsmän innebär bl.a. att en hänvisning när det gäller framställningar till riksdagen görs till den nya 3.8.4 riksdagsordningen.

Ändringen i riksbankslagen innebär bl.a. att det i 2 kap. 1 § förs in regler om att det är finansutskottet som kan lämna förslag till riksdagen om entledigande av ledamot i riksbanksfullmäktige och om anmälningsskyldigheten beträffande anställningar och uppdrag. Vidare föreslås en hänvisning till motsvarande bestämmelse i riksdagsordningen. En hänvisning till 3.8.3 riksdagsordningen föreslås införas i 4 kap. 1 § riksbankslagen.

Utskottets ställningstagande

Utskottet tillstyrker med vissa redaktionella ändringar förslagen i dessa delar. Utskottet föreslår på eget initiativ en lag om ändring i lagen (2002:1021) om ändring i riksdagsordningen med innebörd att de bestämmelser i denna lag som inte träder i kraft förrän den 1 juli 2003 utgår. Dessa bestämmelser jämte huvuddelen av övergångsbestämmelserna förs i stället med vissa redaktionella ändringar över till det nu aktuella förslaget till ändring i riksdagsordningen. Bestämmelserna i ändringslagen om Nämnden för lön till riksrevisorerna infördes i riksdagsordningen den 1 januari 2003.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Riksdagsstyrelsens förslag

2002/03:RS1, vari föreslås att riksdagen antar

1. lag om ändring i riksdagsordningen,
2. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
3. lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän,
4. lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank,
5. lag om ändring i lagen (1989:185) om arvodet m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ,
6. lag om ändring i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter,

Följdmotion

2002/03:K4 av Reynoldh Furustrand m.fl. (s), vari föreslås att riksdagen beslutar att 4 kap. 8 §, 10 kap. 3 §, 10 kap. 4 § samt 10 kap. 9 § riksdagsordningen skall ges lydelse i enlighet med motionen.

BILAGA 2

Utskottets lagförslag

1 Lag om ändring i lagen (2002:1021) om ändring i riksdagsordningen

Härmed förskrivs att lagen (2002:1021) om ändring i riksdagsordningen skall utgå, såvitt avser 3 kap. 8 §, 8 kap. 11–13 §§, 9 kap. 4 och 8 §§ samt tilläggsbestämmelserna 3.8.3, 4.6.1, 4.6.2, 8.11.1 och 8.13.1.

2 Lag om ändring i riksdagsordningen

Häri genom föreskrivs att riksdagsordningen¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. Riksmöten

Tidpunkt för val till riksdagen

1 §

Ordinarie val till riksdagen *hålles* i september. Om tid för extra val *är föreskrivet* i 3 kap. 4 § och 6 kap. 3 § regeringsformen.

Ordinarie val till riksdagen *hålls* i september. *Bestämmelser* om tid för extra val *finns* i 3 kap. 4 § och 6 kap. 3 § regeringsformen.

Riksmötets start

2 §²

Riksdagen samlas efter riksdagsval till riksmöte *på tid som anges* i 3 kap. 5 § regeringsformen.

Riksdagen samlas efter ett riksdagsval till *ett nytt riksmöte i enlighet med bestämmelserna* i 3 kap. 5 § regeringsformen *på femtonde dagen efter valdagen, dock tidigast på fjärde dagen efter det att valets utgång har kungjorts.*

Under år då ordinarie riksdagsval inte hålls, inleds nytt riksmöte på dag i september som riksdagen på förslag av riksdagsstyrelsen fastställt vid föregående *riksmöte*.

Under *de* år då ordinarie riksdagsval inte hålls, inleds *ett* nytt riksmöte på *den* dag i september som riksdagen på förslag av riksdagsstyrelsen fastställt vid *det* föregående *riksmötet*.

Har tillkännagivande om extra val gjorts före den fastställda dagen, skall nytt riksmöte enligt andra stycket inledas endast om riksdagen med anledning av valet samlas före juni månads utgång.

Har *ett* tillkännagivande om extra val gjorts före den fastställda dagen, skall *ett* nytt riksmöte enligt andra stycket inledas endast om riksdagen med anledning av valet samlas före juni månads utgång.

Riksmöte pågår till dess nästa riksmöte börjar.

Ett riksmöte pågår till dess nästa riksmöte börjar.

5 §

Vid första sammanträdet med kammaren under riksmöte *föredragas* berättelse av *riksdagens valprövningsnämnd* om granskning av bevis om val av ledamöter och ersättare. *Berättelse* om granskning av bevis

3 §

Vid *det* första sammanträdet med kammaren under *en valperiod* *föredras en* berättelse av *Valprövningsnämnden* om granskning av bevis om val av ledamöter och ersättare. *Därefter ropas ledamöterna upp. Kammar-*

¹ Riksdagsordningen omtryckt 1998:1450

² Senaste lydelse 2000:418.

som *inkommer* under riksmöte föredrages så snart det kan ske.

Vid första sammanträdet *anställes* *upprop*. Därefter väljes talman och vice talmän i fall som angives i 8 kap. 1 §.

ren väljer sedan talman och vice talmän enligt 8 kap. 1 § *samt valberedning enligt 7 kap. 2 §*.

Vid det första sammanträdet *med kammaren under övriga riksmöten ropas ledamöterna upp*.

Berättelser om granskning av bevis som *kommer in* under valperioden *föredras* så snart som möjligt.

Tilläggsbestämmelse

1.5.1

Kammarens första sammanträde under ett riksmöte börjar klockan 11. Kammarkansliet skall *om möjligt, skriftligen eller telegrafiskt, underätta* riksdagsledamöterna om tidpunkten för det första sammanträdet.

1.3.1

Kammarkansliet skall *skicka ut en underrättelse till* riksdagsledamöterna om tidpunkten för det första sammanträdet.

Riksmötets öppnande

6 §

Riksmöte öppnas vid ett särskilt sammanträde med kammaren senast på riksmötets tredje dag. Statschefen förklarar därvid på talmannens *hemställen* riksmötet öppnat. Vid *förfall* för statschefen förklarar talmannen riksmötet öppnat. Vid sammanträdet *avgiver* statsministern *regeringsförklaring*, om *icke* särskilda skäl *föranleder annat*. Talmannen fastställer efter samråd med vice talmännen ordningen för detta sammanträde.

4 §

Ett riksmöte öppnas vid ett särskilt sammanträde med kammaren senast på riksmötets tredje dag. Statschefen förklarar därvid på talmannens *begäran* riksmötet öppnat. Vid *förhinder* för statschefen förklarar talmannen riksmötet öppnat.

Vid sammanträdet *avger* statsministern *en* *regeringsförklaring*, om *det inte finns* särskilda skäl *för honom eller henne att avstå från detta*.

Talmannen fastställer efter samråd med vice talmännen ordningen för detta sammanträde.

Tilläggsbestämmelse

1.6.1

Sammanträdet för riksmötets öppnande äger rum klockan 14 den *första* dagen under riksmötet, om *icke* talmannen *bestämmer* annan tidpunkt.

1.4.1

Efter ett riksdagsval äger sammanträdet för riksmötets öppnande rum klockan 14 den *andra* dagen under riksmötet, *annars den första* dagen *vid samma tidpunkt*. Talmannen får *bestämma en* annan tidpunkt.

Talmannens och riksdagsstyrelsens ledning av riksdagsarbetet7 §³

Talmannen eller, i hans eller hennes ställe, vice *talman* leder riksdagens arbete.

Riksdagsstyrelsen överlägger om planeringen av riksdagsarbetet, leder riksdagsförvaltningen samt beslutar i ärenden av större vikt rörande riksdagens internationella kontaktverksamhet.

Riksdagsstyrelsen består av talmannen som ordförande samt tio andra ledamöter som riksdagen utser inom sig för riksdagens valperiod.

De partigrupper i riksdagen som motsvarar partier med minst fyra procent av rösterna i hela riket vid senaste val till riksdagen utser vardera en särskild företrädare som skall samråda med talmannen om arbetet i kammaren i enlighet med bestämmelser i denna *riksdagsordning*.

5 §

Talmannen eller, i hans eller hennes ställe, *någon av vice talmännen* leder riksdagens arbete.

De partigrupper i riksdagen som motsvarar partier med minst fyra procent av rösterna i hela riket vid senaste val till riksdagen utser vardera en särskild företrädare som skall samråda med talmannen om arbetet i kammaren i enlighet med bestämmelser i denna *lag*.

Tillägsbestämmelser

1.7.1⁴

Riksdagsstyrelsen sammanträder på kallelse av talmannen.

1.5.1

1.7.2⁵

Riksdagen utser en personlig ersättare för varje vald ledamot av riksdagsstyrelsen. Varje partigrupp utser en personlig ersättare för sin särskilda företrädare.

Riksdagsstyrelsen sammanträder inom stängda dörrar. Vill styrelsen inhämta upplysningar av någon som *ej* tillhör styrelsen, får den kalla honom eller henne till sammanträde. De vice talmännen, de av de särskilda företrädarna för partigrupperna som inte är ledamöter av styrelsen samt kammarsekreteraren får delta i styrelsens överläggningar.

1.5.2

Riksdagsstyrelsen sammanträder inom stängda dörrar. *Om* styrelsen vill inhämta upplysningar av någon som *inte* tillhör styrelsen, får den kalla honom eller henne till sammanträde. De vice talmännen, de av de särskilda företrädarna för partigrupperna som inte är ledamöter av styrelsen samt kammarsekreteraren får delta i styrelsens överläggningar.

Ledighet från uppdraget som riksdagsledamot

8 §

Riksdagsledamot kan efter prövning *erhålla ledighet* från sitt uppdrag. *Beviljas* ledamot *ledighet* för en tid av minst en månad, skall *hans*

6 §

En riksdagsledamot kan efter prövning *få ledigt* från sitt uppdrag. *Om en ledamot får ledigt* för en tid av minst en månad, skall *ledamotens*

³ Senaste lydelse 2000:418.

⁴ Senaste lydelse 2000:418.

⁵ Senaste lydelse 2000:418.

uppdrag under den tid han är ledig utövas av ersättare.

uppdrag under den tid han *eller hon* är ledig utövas av *en* ersättare.

Ansökan om ledighet prövas av talmannen om den gäller ledighet under en kortare tid än en månad och av riksdagen om den gäller för längre tid. Ansökan som görs under längre uppehåll än en månad i kammarens arbete prövas dock alltid av talmannen.

Tilläggsbestämmelse

1.8.1

Ansökan om ledighet från *uppdrag* som riksdagsledamot skall innehålla *de skäl varpå ansökan grundas*. Ansökan skall avse ledighet under viss tid.

Ansökan prövas av talmannen, om den gäller ledighet under kortare tid än en månad, och av riksdagen om den gäller för längre tid. Ansökan som görs under längre uppehåll än en månad i kammarens arbete prövas dock av talmannen, även om den gäller ledighet för en månad eller längre tid.

1.6.1

En ansökan om ledighet från *uppdrag* som riksdagsledamot skall innehålla *skälen för ledigheten*. Ansökan skall avse ledighet under *en* viss tid.

Inkallande av ersättare

9 §

När ersättare skall inträda på grund av *föreskrift* i regeringsformen eller 8 § i detta kapitel, skall talmannen kalla ersättaren till tjänstgöring. Talmannen skall *därvid iakttaga* den ordning mellan ersättarna som har bestämts enligt lag om val till riksdagen. Om särskilda skäl *föranleder det*, får dock talmannen frångå *den sålunda bestämda ordningen*.

7 §

När en ersättare skall inträda *i stället för talmannen eller en riksdagsledamot som tillhör regeringen* på grund av *bestämmelserna* i 4 kap. 9 § regeringsformen eller *i stället för en ledig riksdagsledamot* på grund av *bestämmelserna* i 6 § i detta kapitel, skall talmannen kalla ersättaren till tjänstgöring. Talmannen skall *då följa* den ordning mellan ersättarna som har bestämts enligt lag om val till riksdagen. Om det *finns* särskilda skäl, får dock talmannen frångå *denna ordning*.

Tilläggsbestämmelse

1.9.1

Ersättare som skall utöva uppdrag som riksdagsledamot skall *erhålla* skriftligt bevis *härom*. Beviset skall

1.7.1

En ersättare som skall utöva uppdrag som riksdagsledamot skall *få ett* skriftligt bevis *om detta*. Beviset skall

angiva vilken ledamot som ersättaren träder i stället för och tiden för förordnandets början och slut. Bevis om slutdagen kan utfärdas särskilt.

Talmannen skall för kammaren *tillkännagiva* när ersättare träder i ledamots ställe och när ledamot *återtager* sin plats.

10 §

Om riksdagsledamot lämnar sitt uppdrag fortsätter tjänstgörande ersättare att utöva sitt uppdrag till dess ny ledamot har utsetts.

ange vilken ledamot som ersättaren träder i stället för och tiden för förordnandets början och slut. Bevis om slutdagen kan utfärdas särskilt.

Talmannen skall *tillkännage* för kammaren när *en* ersättare träder i *en* ledamots ställe och när *en* ledamot *återtar* sin plats.

8 §

Om *en* riksdagsledamot lämnar sitt uppdrag, fortsätter *en* tjänstgörande ersättare att utöva sitt uppdrag till dess *en* ny ledamot har utsetts.

Ordförandekonferensen

11 §⁶

Ordförandekonferensen överlägger i frågor av gemensamt intresse för verksamheten i kammaren, utskotten och EU-nämnden.

Ordförandekonferensen består av talmannen som ordförande samt utskottens och EU-nämndens ordförande.

9 §

2 kap. Kammarsammanträden

Talmannens uppgifter

1 §

Talmannen leder kammarens sammanträden. Han får vid överläggning i ämne som är upptaget på föredragningslistan *icke* yttra sig i sakfrågan.

Talmannen leder kammarens sammanträden. Han *eller hon* får vid överläggning i *ett* ämne som är upptaget på föredragningslistan *inte* yttra sig i sakfrågan.

Ersättare för talmannen

2 §

Vid förfall för talmannen leder vice talman sammanträde. Har samtliga vice talmän förhinder, *ledes* sammanträdet av den av de närvarande ledamöterna som längst tid har varit ledamot av riksdagen. Om två eller flera har tillhört riksdagen lika länge, har den äldste av dem företräde. Detsamma skall gälla, innan *talman* och vice *talmän* har valts.

Talmannen *får överlåta åt en* vice talman *att leda ett* sammanträde.

Om talmannen och samtliga vice talmän har förhinder, *leds* sammanträdet av den av de närvarande ledamöterna som har varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera har tillhört riksdagen lika länge, har den äldste av dem företräde. Detsamma skall gälla, innan *talmannen* och vice *talmännen* har valts.

Vad som enligt 1 § gäller om begränsning i talmannens yttranderätt skall tillämpas också på annan som

Vad som enligt 1 § gäller om begränsning i talmannens yttranderätt skall tillämpas också på *vice talmän-*

⁶ Senaste lydelse 2000:418.

leder sammanträde med kammaren.

nen och annan ledamot som leder ett sammanträde med kammaren.

Ledamöternas placering i plenisalen

3 §

För varje ledamot skall finnas särskild plats i plenisalen.

För varje ledamot skall *det* finnas en särskild plats i plenisalen.

Tilläggsbestämmelse

2.3.1

Ledamöterna *tager* plats i plenisalen valkretsvis. Särskilda platser skall finnas för talmannen och vice talmännen samt för statsråden.

Ledamöterna *tar* plats i plenisalen valkretsvis. Särskilda platser skall finnas för talmannen och vice talmännen samt för statsråden.

Öppna och slutna sammanträden

4 §

Sammanträde med kammaren är *offentligt*. Dock *kan* sammanträde hållas inom stängda dörrar, om det *påkallas av* hänsyn till rikets säkerhet eller i övrigt till förhållandet till annan stat eller mellanfolklig organisation. *Därom beslutar riksdagen*. Skall regeringen vid sammanträde lämna riksdagen *meddelande*, *kan* även regeringen *förordna* om stängda dörrar.

Sammanträden med kammaren är *offentliga*. *Riksdagen får dock besluta att ett sammanträde skall* hållas inom stängda dörrar, om det *krävs med* hänsyn till rikets säkerhet eller i övrigt till förhållandet till en annan stat eller en mellanfolklig organisation. *Om* regeringen vid ett sammanträde skall lämna *information till riksdagen*, *får* även regeringen *besluta* om stängda dörrar *på samma grunder som riksdagen*.

Ledamot eller tjänsteman i riksdagen får *ej* obehörigen *ypa* vad som har förekommit vid sammanträde inom stängda dörrar. Riksdagen *kan* dock besluta att *för* särskilt fall helt eller delvis upphäva tystnadsplikten.

En ledamot eller tjänsteman i riksdagen får *inte* obehörigen *röja* vad som har förekommit vid ett sammanträde inom stängda dörrar. Riksdagen *får* dock besluta att *i ett* särskilt fall helt eller delvis upphäva tystnadsplikten.

Tilläggsbestämmelse

2.4.1

I plenisalen skall finnas särskilda platser för åhörare. Åhörare som uppträder störande *kan* genast utvisas. Om oordning uppstår bland *åhörare*, *kan* talmannen utvisa samtliga åhörare.

Besökare till åhörarläktaren skall på *anmodan avlämna* ytterkläder och väskor samt föremål, som kan användas för att störa ordningen i

I plenisalen skall *det* finnas särskilda platser för åhörare. Åhörare som uppträder störande *får* genast utvisas. Om oordning uppstår bland *åhörarna*, *får* talmannen utvisa samtliga åhörare.

Besökare till åhörarläktaren skall på *uppmaning lämna in* ytterkläder och väskor samt föremål som kan användas för att störa ordningen i

plenisalen, *för förvaring* under besöket på åhörarläktaren *i för ändamålet avsedda* utrymmen. Den som inte *efterkommer* sådan *anmodan* får vägras tillträde till åhörarläktaren.

plenisalen. Den som inte *följer en* sådan *uppmaning* får vägras tillträde till åhörarläktaren. *Under besöket på åhörarläktaren förvaras de inlämnade tillhörigheterna i särskilda utrymmen.*

Bestämmelser om säkerhetskontroll finns i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott.

Ytterligare bestämmelser om tillträde till åhörarläktaren finns i 34 och 36 §§ lagen (1983:953) om säkerhetsskydd i riksdagen.

Kallelser till sammanträden

5 §

Kammaren sammanträder på kallelse av talmannen *när icke* annat *är föreskrivet* i regeringsformen eller *riksdagsordningen*.

Av kallelsen skall framgå om sammanträdet är ett arbetsplenium vid vilket *utskottsbetänkande* får tas upp till avgörande.

Kallelsen skall anslås i riksdagens lokaler senast klockan 18 dagen före sammanträdet och minst fjorton timmar i förväg. Om *synnerliga skäl föreligger*, får kallelsen dock anslås senare. I *sådant* fall får sammanträdet hållas endast om mer än hälften av riksdagens ledamöter *medgiver* det.

Kammaren sammanträder på kallelse av talmannen *om inte* annat *föreskrivs* i regeringsformen eller *denna lag*.

Av kallelsen skall *det* framgå om sammanträdet är ett arbetsplenium vid vilket *utskottsbetänkanden* får tas upp till avgörande.

Kallelsen skall anslås i riksdagens lokaler senast klockan 18 dagen före sammanträdet och minst fjorton timmar i förväg. Om *det finns synnerliga skäl*, får kallelsen dock anslås senare. I *så* fall får sammanträdet hållas endast om mer än hälften av riksdagens ledamöter *medger* det.

Tilläggsbestämmelser

2.5.1

Kallelse till sammanträde bör om möjligt införas i en eller flera dagliga tidningar. Avses att sammanträde skall fortsätta efter klockan 19, skall talmannen före klockan 17 sammanträdesdagen underrätta *kammaren muntligen och genom anslag*.

Om ett sammanträde beräknas fortsätta efter klockan 19, skall talmannen före klockan 17 sammanträdesdagen underrätta kammaren.

2.5.2

När val skall förrättas, *angives* detta särskilt i kallelsen.

När *ett* val skall förrättas, *anges* detta särskilt i kallelsen.

Uppehåll i kammarens arbete6 §⁷

Talmannen beslutar efter samråd med riksdagsstyrelsen vilka uppehåll i kammarens arbete om en vecka eller längre tid som skall förekomma under pågående riksmöte.

Har regeringen *förordnat* om extra val, *kan* talmannen på begäran av regeringen besluta att uppehåll skall göras i kammarens arbete under återstoden av valperioden.

Talmannen *kan* besluta att avbryta uppehåll i kammarens arbete. Sådant beslut skall fattas om regeringen eller minst etthundrafemton av riksdagens ledamöter begär det.

Om uppehåll i kammarens arbete avbryts på begäran av regeringen eller etthundrafemton av riksdagens ledamöter skall talmannen, om *begäran innehåller* ett sådant önskemål, kalla kammaren till sammanträde inom tio dagar från det att begäran framställdes.

Om regeringen har beslutat om extra val, *får* talmannen på begäran av regeringen besluta att *ett* uppehåll skall göras i kammarens arbete under återstoden av valperioden.

Talmannen *får* besluta att avbryta *ett* uppehåll i kammarens arbete. *Ett* sådant beslut skall fattas om regeringen eller minst etthundrafemton av ledamöterna begär det. Talmannen skall kalla kammaren till *ett* sammanträde *som skall hållas* inom tio dagar från det att *en sådan* begäran framställdes.

Tilläggsbestämmelse

2.6.1

Kammarkansliet skall *skriftligen* underrätta riksdagsledamöterna om tidpunkten för första sammanträdet med kammaren *när uppehåll i kammararbetet avbryts*.

Meddelande om tidpunkten för det första sammanträdet med kammaren när ett uppehåll i kammararbetet avbryts skall offentliggöras. Kammarkansliet skall *skicka ut underrättelser* till riksdagsledamöterna om tidpunkten för *ett sådant* sammanträde med kammaren.

Föredragningslista

7 §

Talmannen skall till varje sammanträde låta upprätta föredragningslista över alla på kammarens bord *vilande* ärenden. Undantag får göras för ärende som *antages* bli behandlat inom stängda dörrar. Av föredragningslistan skall framgå om sammanträdet är ett arbetsplenium vid vilket *utskottsbetänkande* får tas upp till avgörande. Vid sammanträdet skall *talmannen föredraga* ärendena i den

Talmannen skall till varje sammanträde låta upprätta *en* föredragningslista över alla ärenden *som vilar* på kammarens bord. Undantag får göras för *ett* ärende som *antas* bli behandlat inom stängda dörrar.

Av föredragningslistan skall *det* framgå om sammanträdet är ett arbetsplenium vid vilket *utskottsbetänkanden* får tas upp till avgörande.

Vid sammanträdet skall ärendena

⁷ Senaste lydelse 2000:418.

ordning *vari* de har tagits upp på föredragningslistan. Med ärende *jämställs* val som skall förrättas vid sammanträdet.

behandlas i den ordning de har tagits upp på föredragningslistan. Med ärende *jämställs* val som skall förrättas vid sammanträdet.

Tilläggsbestämmelser

2.7.1

Yrkande om folkomröstning i grundlagsfråga, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring *föres* upp som första punkt på föredragningslistan. *Förekommer* mer än ett sådant ärende, *tages* de upp i den ordning *vari* de nu har *angivits*. I övrigt *tages* ärendena upp i följande ordning, om *icke* talmannen bestämmer annat:

1. val,
2. propositioner samt skrivelser från regeringen *med redogörelse för viss verksamhet*,
3. *förslag* och redogörelser från andra riksdagsorgan än utskott,
4. motioner,
5. utskottsbetänkanden i den ordning utskotten *angives* i tilläggsbestämmelse 4.2.1.

Yrkande om folkomröstning i *en* grundlagsfråga, förslag till ny statsminister eller yrkande om misstroendeförklaring *förs* upp som första punkt på föredragningslistan. *Om det finns* mer än ett sådant ärende, *tas* de upp i den ordning de nu har *angetts*. I övrigt *tas* ärendena upp i följande ordning, om *inte* talmannen bestämmer annat:

1. val,
2. propositioner samt skrivelser från regeringen,
3. *framställningar* och redogörelser från andra riksdagsorgan än utskott,
4. motioner,
5. utskottsbetänkanden i den ordning utskotten *anges* i tilläggsbestämmelse 4.2.1.

2.7.2

Anteckning göres om att ärende avses att *bordläggas*, *hänvisas* till utskott eller *avgöras*. Har utskott eller talmannen *hemställt* att ärende skall avgöras efter endast en bordläggning, *anmärkes* det särskilt.

På föredragningslistan skall det anges att *ett* ärende avses *bli bordlagt*, *hänvisat* till utskott eller *avgjort*. *Om ett* utskott eller talmannen har *föreslagit* att *ett* ärende skall avgöras efter endast en bordläggning, *skall det anmärkas* särskilt.

2.7.3

Om anteckning på föredragningslistan för särskilda fall *föreskrives* i tilläggsbestämmelserna 2.10.1, 3.6.1, 5.1.3 och 6.1.2.

Bestämmelser om anteckning på föredragningslistan för särskilda fall *finns* i tilläggsbestämmelserna 2.10.1, 3.6.2, 5.1.2 och 6.1.2.

2.7.4

Föredragningslistan skall *före varje sammanträde anslås* i plenisalen och i övrigt *finnas tillgänglig* på sätt talmannen bestämmer.

Föredragningslistan skall *finnas tillgänglig* i plenisalen och i övrigt på *det sätt som* talmannen bestämmer.

Avslutning och ajournering av sammanträde

8 §

Beslut att sammanträde skall avslutas eller att uppehåll skall göras i pågående sammanträde fattas av kammaren utan föregående överläggning.

Beslut att *ett* sammanträde skall avslutas eller att *ett* uppehåll skall göras i *ett* pågående sammanträde fattas av kammaren utan föregående överläggning.

Ställande av proposition till beslut

9 §

Talmannen ställer proposition till beslut. Finner *han* yrkande *strida* mot grundlag eller mot *riksdagsordningen*, skall han, *med angivande av skäl*, vägra proposition. Begär kammaren ändå proposition, skall talmannen hänvisa frågan till konstitutionsutskottet för avgörande. Proposition får *ej vägras på vad* utskottet har förklarat *icke strida* mot grundlag eller mot denna *riksdagsordning*.

Talmannen ställer proposition till beslut *med anledning av de yrkanden som lagts fram*. Om talmannen finner att *ett yrkande* strider mot grundlag eller mot *denna lag*, skall han *eller hon* vägra att *ställa* proposition *och ange skäl för denna vägran*. Om kammaren ändå *begär* proposition, skall talmannen hänvisa frågan till konstitutionsutskottet för avgörande. *Talmannen får inte vägra att ställa proposition om* utskottet har förklarat att *ett yrkande inte strider* mot grundlag eller *mot denna lag*.

Vad som sägs i första stycket om prövning av *propositions* grundlagsenlighet gäller *ej fråga* huruvida 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen är tillämpligt i *fråga om* visst lagförslag.

Vad som sägs i första stycket om prövning av *ett yrkandes* grundlagsenlighet gäller *inte frågan om* huruvida 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen är tillämpligt *på* visst lagförslag.

Yttranderätten10 §⁸

Vid sammanträde får varje ledamot och varje statsråd, med de undantag denna *riksdagsordning* föreskriver, fritt yttra sig i alla frågor som är under behandling och om lagligheten av allt som *tilldrager* sig vid sammanträdet.

Vid *ett* sammanträde får varje ledamot och varje statsråd, med de undantag som *föreskrivs i denna lag*, fritt yttra sig i alla frågor som är under behandling och om lagligheten av allt som *tilldrar* sig vid sammanträdet.

Statschefen *kan* avgiva ämbetsförklaring inför kammaren.

Statschefen *får* *avge* ämbetsförklaring inför kammaren.

Talmannen *kan* efter samråd med de särskilda företrädarna för parti-grupperna besluta att debatt utan samband med annan handläggning *får* äga rum vid sammanträde med

Talmannen *får* efter samråd med de särskilda företrädarna för parti-grupperna besluta att *en* debatt utan samband med annan handläggning *skall* äga rum vid *ett* sammanträde

⁸ Senaste lydelse 2000:418.

kammaren. Sådan debatt får begränsas till *att avse* särskilt ämne eller delas in i avsnitt efter ämne.

med kammaren. *En* sådan debatt får begränsas till *ett* särskilt ämne eller delas in i avsnitt efter ämne.

Tilläggsbestämmelse

2.10.1

Meddelande om debatt enligt 10 § tredje stycket skall *tagas* upp på föredragningslistan till det sammanträde då debatten skall äga rum.

Ett meddelande om *en* debatt enligt 10 § tredje stycket skall *tas* upp på föredragningslistan till det sammanträde då debatten skall äga rum.

Jäv

11 §

Ingen får vid sammanträde *deltaga* i behandlingen av ärende som personligen rör honom eller någon *honom* närstående. Statsråd får dock *deltaga* i överläggningen i ärende *angående* hans tjänsteutövning.

Ingen får vid *ett* sammanträde *delta* i behandlingen av *ett* ärende som personligen rör honom *eller henne* eller någon närstående. *Ett* statsråd får dock *delta* i överläggningen i *ett* ärende *som rör* hans *eller hennes* tjänsteutövning.

Begränsningar i yttrandefriheten

12 §

Ingen får vid sammanträde uttala sig otillbörligt om annan eller *begagna* personligen förolämpande uttryck eller i övrigt i ord eller handling uppträda på sätt som strider mot god ordning. Den som har ordet skall begränsa sitt anförande till det ämne som behandlas.

Ingen får vid *ett* sammanträde uttala sig otillbörligt om *någon* annan eller *använda* personligen förolämpande uttryck eller i övrigt i ord eller handling uppträda på *ett* sätt som strider mot god ordning.

Den som har ordet skall begränsa sitt anförande till det ämne som behandlas.

Bryter någon mot *vad som föreskrives* i första stycket och rättar *han* sig *ej* efter talmannens erinran, får talmannen *taga* från honom ordet för pågående *överläggning*.

Om någon bryter mot *bestämmelserna* i första *eller andra* stycket och *inte* rättar sig efter talmannens erinran, får talmannen *ta* från honom *eller henne* ordet för *den* pågående *överläggningen*.

Uppläggningsen av debatterna

13 §⁹

Talmannen skall samråda med de särskilda företrädarna för partigrupperna om uppläggningsen av kammarens överläggningar.

⁹ Senaste lydelse 2000:418.

Begränsningar i yttranderätten

14 §

Riksdagen *kan* i tilläggsbestämelse till denna riksdagsordning föreskriva begränsning av antalet anföranden som en talare får hålla under överläggningen i en fråga och av tiden för varje anförande. Därvid får skillnad göras mellan olika kategorier av talare, såsom statsråd och företrädare för majoritet eller minoritet i utskott eller för partigrupp, samt mellan talare som har efterkommit anmodan av talmannen om förhandsanmälan inför en överläggning och talare som har underlåtit det.

Begränsning i yttranderätten som sägs i första stycket *kan* på förslag av talmannen beslutas också särskilt i samband med överläggningen i viss fråga. Beslutet fattas utan föregående överläggning.

Vid tillämpningen av denna paragraf skall alltid iakttagas att envar som vill yttra sig i en fråga därvid får tala i fyra minuter.

Riksdagen *får* i en tilläggsbestämelse begränsa antalet anföranden som en talare får hålla under överläggningen i en fråga samt tiden för varje anförande. Därvid får skillnad göras mellan olika kategorier av talare, såsom statsråd och företrädare för majoritet eller minoritet i utskott eller för partigrupp, samt mellan talare som har gjort en förhandsanmälan inför en överläggning och talare som inte har gjort det.

En sådan begränsning i yttranderätten *får* på förslag av talmannen beslutas också särskilt i samband med överläggningen i en viss fråga. Beslutet fattas utan föregående överläggning.

Var och en som vill yttra sig i en fråga skall dock få tala i minst fyra minuter.

Tilläggsbestämmelser

2.14.1

Den som önskar ordet vid överläggning i kammaren skall såvitt möjligt göra anmälan därom till kammarkansliet senast dagen före det sammanträde då överläggningen skall inledas. Sådan anmälan skall uppta den beräknade tiden för anförandet.

Anförande från ledamot som underlåtit förhandsanmälan får ej överstiga fyra minuter, om inte talmannen finner skäl att medge längre tid.

Nytt anförande från den som tidigare haft ordet vid överläggningen i en viss fråga får inte överstiga två minuter.

Vad som föreskrives i första, andra och tredje styckena skall ej tillämpas när interpellation eller fråga besvaras.

Den som önskar ordet vid en överläggning i kammaren skall om möjligt anmäla detta till kammarkansliet senast klockan 16.30 dagen före det sammanträde då överläggningen skall inledas. Anmälan skall innehålla den beräknade tiden för anförandet.

Ett anförande från en ledamot som inte gjort förhandsanmälan enligt första stycket får inte överstiga fyra minuter, om inte talmannen finner skäl att medge längre tid.

Ett nytt anförande från den som tidigare haft ordet för anförande vid överläggningen i en viss fråga får inte överstiga två minuter.

Bestämmelserna i första–tredje styckena skall inte tillämpas när en interpellation eller en fråga besvaras.

2.14.2¹⁰

Talmannen bestämmer efter samråd med de särskilda företrädarna för partigrupperna om tiden för *anförande* i särskilt anordnad debatt *utan samband med annan handläggning*.

Talmannen bestämmer efter samråd med de särskilda företrädarna för partigrupperna om tiden för *anföranden* i en särskilt anordnad debatt enligt 10 § tredje stycket.

Talarordningen

15 §

Talmannen bestämmer ordningen mellan dem som före överläggningen i en viss fråga har anmält att de vill yttra sig. De som begär ordet under överläggningen yttrar sig i *den ordning de har anmält sig*.

Utan hinder av vad som sägs i första stycket kan statsråd som inte föranmält sig få ordet för ett anförande. Med talmannens medgivande kan statsråd och ledamot få ordet för genmäle till annan talare.

Talmannen bestämmer ordningen mellan dem som före överläggningen i en viss fråga har anmält att de vill yttra sig. De som begär ordet under överläggningen yttrar sig i *anmälningsordning*.

Oberoende av talarordningen och utan förhandsanmälan får talmannen medge att

1. ett statsråd som inte tidigare har hållit ett anförande får ordet för ett anförande och

2. ett statsråd eller en ledamot, som redan har hållit ett anförande, får ordet för en replik som innehåller upplysning eller rättelse med anledning av en föregående talares anförande eller bemötande av angrepp från talarens sida.

Tilläggsbestämmelser

2.15.1

Oberoende av talarordningen och utan förhandsanmälan kan statsråd som inte tidigare *haft ordet* vid överläggningen i en viss fråga få ordet för ett anförande om högst tio minuter.

Talmannen kan oberoende av talarordningen ge ordet till statsråd eller ledamot för genmäle som innehåller upplysning eller rättelse med anledning av föregående talares anförande eller bemötande av angrepp från dennes sida. Tiden för genmäle får ej överstiga två minuter, om talmannen inte av särskilda skäl medger en utsträckning till fyra minuter. Varje talare kan få avge två genmälen på samma huvudanför-

Oberoende av talarordningen och utan förhandsanmälan kan *ett* statsråd som inte tidigare *har hållit ett anförande* vid överläggningen i en viss fråga få ordet för ett anförande om högst tio minuter.

Tiden för *en replik* får *inte* överstiga två minuter, om *inte talmannen* av särskilda skäl medger en utsträckning till fyra minuter. Varje talare kan få avge två *repliker* på samma huvudanförande. Har talmannen redan beviljat *en* talare rätt till *replik*, får *talaren* yttra sig innan *ett* statsråd håller ett anförande *som bryter talarordningen*.

¹⁰ Senaste lydelse 2000:418.

rande. Har talmannen redan beviljat talare rätt till *genmäle* får *denne* yttra sig innan statsråd håller ett anförande.

2.15.2

Oberoende av talarordningen får ledamot under överläggningen i en fråga instämna med föregående talare utan att *angiva* skäl.

Oberoende av talarordningen får *en* ledamot under överläggningen i en fråga instämna med föregående talare utan att *ange* skäl.

2.15.4

Den som yttrar sig skall tala från talarstolen eller från sin plats i plenisalen. Talmannen får dock anvisa annan plats i plenisalen *från vilken talare skall yttra sig*.

2.15.3

Den som yttrar sig skall tala från talarstolen eller från sin plats i plenisalen. Talmannen får dock anvisa en annan plats i plenisalen.

Protokoll

16 §

Vid *sammanträde föres fullständigt* protokoll. Ingen får tala utanför protokollet. Vid justering av protokoll får beslut *ej* ändras.

Kammarens protokoll samt de handlingar som *anses böra ingå i bihanget till* detta protokoll skall *utgivas av trycket*, om de *ej* enligt vad som *föreskrives särskilt* skall hållas hemliga.

Vid *sammanträdena förs fullständiga* protokoll. Ingen får tala utanför protokollet. Vid justering av *ett* protokoll får beslut *inte* ändras.

Kammarens protokoll samt de handlingar som *hör till* detta protokoll skall *tryckas*, om de *inte* skall hållas hemliga *enligt särskilda föreskrifter*.

Tilläggsbestämmelser

2.16.1

Yttrande vid sammanträde skall upptecknas och utan dröjsmål göras tillgängligt på kammarkansliet. Har talaren *ej* gjort anmärkning mot *uppteckningen* senast klockan 12 den tredje vardagen, lördagar oräknade, efter sammanträdet, anses han ha godkänt den. Om talaren justerar *uppteckningen*, bör han på den anteckna sitt namn eller sin signatur.

Ett yttrande vid *ett* sammanträde skall upptecknas *stenografiskt, skrivast ut* och utan dröjsmål göras tillgängligt på kammarkansliet. *Om* talaren *inte* har gjort *någon* anmärkning mot *utskriften* senast klockan 12 den tredje vardagen, lördagar oräknade, efter sammanträdet, anses han *eller hon* ha godkänt den. Om talaren justerar *utskriften*, bör han *eller hon* anteckna sitt namn eller sin signatur *på den*.

2.16.2

Protokoll justeras av kammaren på femte vardagen efter sammanträdet, om riksdagen sammanträder då, och annars vid närmast följande *sammanträde*.

Ett protokoll justeras av kammaren på femte vardagen efter sammanträdet, om riksdagen sammanträder då, och annars vid *det* närmast följande *sammanträdet*. *Ett* protokoll som *inte*

Protokoll som *icke enligt bestämmelserna i första stycket* kan justeras inom en månad, justeras vid den tidpunkt som talmannen bestämmer. Protokollet justeras inför de ledamöter som är närvarande.

Vid *justeringssammanträde* kan ledamot begära beriktigande av protokollet i fråga om yttrande som annan ledamot har godkänt enligt 2.16.1.

kan justeras inom en månad, justeras vid den tidpunkt som talmannen bestämmer.

Protokollet justeras inför de ledamöter som är närvarande.

Vid *justeringen* får en ledamot begära beriktigande av protokollet i fråga om *ett* yttrande som *en* annan ledamot har godkänt enligt 2.16.1.

3 kap. Ärendenas väckande

Propositioner

1 §

Regeringen *avgiver* förslag till riksdagen genom proposition.

Proposition skall *vara åtföljd* av regeringens protokoll i ärendet, av *redogörelse för ärendets tidigare behandling, av motivering och av Lagrådets yttrande, då sådant föreligger.*

Regeringen *lämnar ett* förslag till riksdagen genom *en* proposition.

En proposition skall *innehålla* regeringens protokoll i ärendet, *en redovisning av ärendets beredning och skälen för regeringens förslag. Propositioner med lagförslag skall i förekommande fall innehålla Lagrådets yttrande.*

Tilläggsbestämmelse

3.1.1

Proposition *avlämnas genom att den gives* in till kammarkansliet. Den *anmäles* av talmannen vid sammanträde med kammaren efter det att den har delats ut till *riksdagens ledamöter.*

En proposition *ges* in till kammarkansliet. Den *anmäls* av talmannen vid *ett* sammanträde med kammaren efter det att den har delats ut till *ledamöterna.*

Budgetpropositionen

2 §

Budgetåret börjar den 1 januari. Regeringen skall dessförinnan *avlämna* proposition med förslag till statens inkomster och utgifter för budgetåret (budgetproposition). *I förslaget skall även ingå en redovisning av statens tillgångar och skulder.*

Budgetpropositionen skall innehålla finansplan och *nationalbudget samt* förslag till reglering av stats-

Budgetåret börjar den 1 januari. Regeringen skall dessförinnan *lämna en* proposition med förslag till statens inkomster och utgifter för budgetåret (budgetproposition).

Budgetpropositionen skall innehålla *en* finansplan och *ett* förslag till reglering av statsbudgeten. *Om* riks-

budgeten. Har riksdagen med stöd av bestämmelserna i 5 kap. 12 § fattat beslut om utgiftsområden skall förslaget till statsbudget innehålla en fördelning av anslagen på *de av riksdagen beslutade utgiftsområdena*.

Endast om regeringen *finner synnerliga ekonomisk-politiska skäl föreligga* får proposition *angående* statens inkomster *och* utgifter för det närmast följande budgetåret *avlämnas* efter budgetpropositionen.

Proposition med förslag om nytt eller väsentligen höjt anslag eller om *sådana* riktlinjer för viss statsverksamhet *som avses* i 9 kap. 7 § regeringsformen bör innehålla uppskattning av framtida *kostnader* för det ändamål som förslaget avser. Om förslag till anslag grundar sig på plan för längre tid än den för vilken anslaget har beräknats i propositionen, bör planen redovisas.

dagen med stöd av bestämmelserna i 5 kap. 12 § har fattat beslut om *att hänföra statsutgifterna till* utgiftsområden, skall förslaget till statsbudget innehålla en fördelning av anslagen på *dessa utgiftsområden*.

Endast om regeringen *anser att det finns synnerliga ekonomisk-politiska skäl*, får *en* proposition om statens inkomster *eller* utgifter för det närmast följande budgetåret *lämnas* efter budgetpropositionen.

En proposition med förslag om nytt eller väsentligen höjt anslag eller om riktlinjer *enligt* 9 kap. 7 § regeringsformen för *en* viss *statsverksamhet för längre tid än anslaget till verksamheten avser* bör innehålla en uppskattning av *de* framtida *kostnaderna* för det ändamål som förslaget avser. Om *ett* förslag till anslag grundar sig på *en* plan för *en* längre tid än den för vilken anslaget har beräknats i propositionen, bör planen redovisas.

Tilläggsbestämmelser

3.2.1¹¹

Budgetpropositionen skall *avlämnas* senast den 20 september. Under år då riksdagsval hålles i september, skall budgetpropositionen *avlämnas* senast en vecka efter riksmötets öppnande.

Om *hinder möter* till följd av regeringsskifte *att iakttaga vad som föreskrivits i första stycket*, skall budgetpropositionen *avlämnas* inom tio dagar efter det att en ny regering har tillträtt, dock senast den 15 november.

Regeringen skall årligen senast den 15 april avlämna proposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (ekonomisk vårproposition).

Budgetpropositionen skall *lämnas* senast den 20 september under de år då riksdagsval *inte hålles* i september. *I annat fall* skall budgetpropositionen *lämnas* senast en vecka efter riksmötets öppnande. Om *detta* till följd av regeringsskifte *inte är möjligt*, skall budgetpropositionen *lämnas* inom tio dagar efter det att en ny regering har tillträtt, dock senast den 15 november.

3.2.2

Regeringen skall årligen senast

¹¹ Senaste lydelse 2001:581.

den 15 april lämna en proposition med förslag till riktlinjer för den ekonomiska politiken och budgetpolitiken (ekonomisk vårproposition).

3.2.2

Ytterligare bestämmelser om budgetprocessen finns i lagen (1996:1059) om statsbudgeten.

2 a §

Beträffande det budgetår som börjar den 1 juli 1995 gäller att det löper till och med den 31 december 1996.

3.2.3

När propositioner skall lämnas

3 §

Riksdagen fastställer på förslag av talmannen när propositioner, som *regeringen anser böra* behandlas under pågående riksmöte, senast skall *avlämnas i de fall icke* särskild tidpunkt föreskrivs i riksdagsordningen.

Riksdagen fastställer på förslag av talmannen när propositioner som *enligt regeringens mening bör* behandlas under *det* pågående riksmötet, senast skall *lämnas*. Om en särskild tidpunkt föreskrivs i denna lag, *gäller dock den tidpunkten*.

4 §

Beslut enligt 3 § gäller *ej*

1. i fråga om proposition varigenom regeringen enligt lag för prövning underställer riksdagen en utfärdad förordning,

2. om regeringen *finner* synnerliga skäl *föreligga* att *avlämna* propositionen senare.

Beslut enligt 3 § gäller *inte*

1. i fråga om *en* proposition varigenom regeringen enligt lag underställer riksdagen en utfärdad förordning *för prövning eller*

2. om regeringen *anser att det finns* synnerliga skäl att *lämna en* proposition senare.

5 §

Regeringen bör *avlämna sina* propositioner på sådana tider att anhopning av arbete hos riksdagen om möjligt *förebygges*. Regeringen skall samråda med talmannen *därom*.

Regeringen bör *lämna* propositioner på sådana tider att *en* anhopning av arbete hos riksdagen om möjligt *undviks*. Regeringen skall samråda med talmannen *om detta*.

Skriftlig och muntlig information från regeringen

6 §

Regeringen får lämna *meddelande* till riksdagen genom skrivelse eller också muntligen genom statsråd vid sammanträde med kammaren.

Regeringen får lämna *information* till riksdagen genom *en* skrivelse eller muntligen genom *ett* statsråd vid *ett* sammanträde med kammaren.

Tilläggsbestämmelser

3.6.1

En skrivelse ges in till kammarkansliet. Den anmäls av talmannen vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har delats ut till ledamöterna.

3.6.1

Skall statsråd vid sammanträde med kammaren lämna muntligt meddelande till riksdagen, bör anteckning härom göras på föredragningslistan till sammanträdet.

3.6.2

Om ett statsråd avser att lämna muntlig information vid ett sammanträde med kammaren, bör detta antecknas på föredragningslistan till sammanträdet.

3.6.2

Regeringen skall årligen, senast den 1 mars, lämna riksdagen redogörelse för verksamheten inom de kommittéer som tillsatts på grund av regeringens beslut.

3.6.3

Genom *en skrivelse* skall regeringen årligen, senast den 1 mars, lämna riksdagen *en* redogörelse för verksamheten inom de kommittéer som tillsatts på grund av regeringens beslut.

Utskottsinitiativ

7 §

Utskott får väcka förslag hos riksdagen i ämne som hör till dess *handläggning*.

Ett utskott får väcka förslag hos riksdagen i *ett* ämne som hör till dess *beredningsområde* (utskottsinitiativ). *Ett* utskottsinitiativ tas genom *ett* utskottsbetänkande.

Finansutskottet får i ekonomisk-politiskt syfte väcka förslag även i ämne som hör till annat utskotts beredningsområde.

Finansutskottet får i ekonomisk-politiskt syfte väcka förslag även i *ett* ämne som hör till *ett* annat utskotts beredningsområde.

Framställningar och redogörelser från riksdagsorgan

8 §

Annat organ som helt eller delvis utses av riksdagen får väcka förslag hos riksdagen i fråga som rör organets kompetens, organisation, personal eller verksamhetsformer.

Riksdagsstyrelsen, fullmäktige och direktionen i Riksbanken, Riksdagens ombudsmän, styrelsen i Riksrevisionen samt riksrevisorerna får göra framställningar hos riksdagen i frågor som rör organets kompetens,

Riksdagen kan föreskriva att sådant organ även i annat fall får väcka förslag hos riksdagen.

Om redogörelse till riksdagen från riksdagsorgan är särskilt föreskrivet.

Vad som sägs i första–tredje styckena gäller även direktionen i Riksbanken.

organisation, personal eller verksamhetsformer.

Riksdagen får föreskriva att riksdagsstyrelsen, fullmäktige och direktionen i Riksbanken, Riksdagens ombudsmän och styrelsen i Riksrevisionen även i andra fall får göra framställningar hos riksdagen.

Särskilda bestämmelser om redogörelser till riksdagen från ett riksdagsorgan finns i lag.

Vad som sägs i första stycket gäller också var och en av riksrevisorerna i Riksrevisionen. Ytterligare föreskrifter om sådana framställningar finns i lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen.

Tillägsbestämmelser

3.8.1

Förslag och redogörelse från riksdagsorgan, som avses i 8 §, ingives till kammarkansliet och anmäles av talmannen vid sammanträde med kammaren efter det att förslaget eller redogörelsen har delats ut till riksdagens ledamöter.

En framställning eller en redogörelse från ett riksdagsorgan ges in till kammarkansliet. Den anmäls av talmannen vid ett sammanträde med kammaren efter det att den har delats ut till ledamöterna.

3.8.2¹²

Riksdagsstyrelsen får väcka förslag hos riksdagen i fråga som gäller riksdagsarbetets bedrivande eller i annan fråga om den faller under styrelsens handläggning. Styrelsen kan vidare i annat fall framlägga förslag för riksdagen i fråga som gäller riksdagen eller dess organ, om förslaget grundar sig på utredning som styrelsen har tillsatt på riksdagens uppdrag.

Riksdagsstyrelsen får göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagsarbetets bedrivande eller i andra frågor som hör till styrelsens handläggning. Styrelsen får vidare i andra fall göra framställningar hos riksdagen i frågor som gäller riksdagen eller dess organ om framställningarna grundar sig på förslag från utredningar som styrelsen har tillsatt på riksdagens uppdrag.

3.8.3

Om förslagsrätt för fullmäktige och direktionen i Riksbanken, Riksdagens ombudsmän och Riksdagens revisorer i annan fråga än som avses i 8 § första stycket föreskrives särskilt.

Riksbanksfullmäktige och Riksbankens direktion får göra framställningar hos riksdagen inom sina ansvarsområden.

3.8.4

Chefsjustitieombudsmannen och

¹² Senaste lydelse 2000:418.

justitieombudsmännen får göra framställningar hos riksdagen med anledning av en fråga som uppkommit i deras tillsynsverksamhet. Ytterligare föreskrifter om sådana framställningar finns i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän.

3.8.5

Riksrevisionens styrelse får göra framställningar hos riksdagen med anledning av riksrevisorernas beslut i granskningsärenden avseende effektivitetsrevisionen och den årliga rapporten samt revisionsberättelserna över årsredovisningen för staten, Riksbanken och Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond.

Motioner

9 §

Riksdagsledamot *avgiver* förslag till riksdagen genom motion.

I en och samma motion får *icke* sammanföras förslag i skilda ämnen.

En riksdagsledamot lämnar ett förslag till riksdagen genom *en* motion.

I en och samma motion får *inte* förslag i skilda ämnen *sammanföras*.

Tilläggsbestämmelse

3.9.1

Motion *avlämnas genom att den ges* in till kammarkansliet. *Motion skall ingivas* senast klockan 16.30 sista motionsdagen. *Motion* bör lämnas i fyra exemplar och innehålla uppgift om det parti som motionären tillhör.

Talmannen anmäler *motion* för kammaren.

En motion *ges* in till kammarkansliet senast klockan 16.30 sista motionsdagen. *Motioner* bör lämnas i fyra exemplar och innehålla uppgift om det parti som motionären tillhör.

Talmannen anmäler *motionerna* för kammaren.

Den allmänna motionstiden

10 §

Motioner får en gång om året väckas i fråga om allt som kan komma under riksdagens prövning (allmän motionstid).

Den allmänna motionstiden pågår, om inte riksdagen på förslag av talmannen bestämmer annat, från början av riksmöte som inleds under augusti, september eller oktober och så länge som motioner får *avlämnas* med anledning av budgetproposition-

Den allmänna motionstiden pågår, om inte riksdagen på förslag av talmannen bestämmer annat, från början av riksmöte som inleds under augusti, september eller oktober och så länge som motioner får *lämnas* med anledning av budgetpropositionen.

en.

Följdmotioner

11 §

Motion med anledning av proposition får väckas inom femton dagar från den dag då propositionen anmäldes i kammaren. *I ärende som måste avgöras skyndsamt kan* riksdagen, om den *finner* synnerliga skäl *föreligga*, på förslag av regeringen besluta om kortare motionstid. Riksdagen *kan* om särskilda skäl *föreligger* på förslag av talmannen besluta att förlänga tiden för avlämnande av *motion*.

Motion får väckas även med anledning av *skrivelse* från regeringen. Därvid tillämpas bestämmelserna i första stycket, om inte annat följer av 19 §.

Motioner med anledning av en proposition, *en skrivelse, en framställning eller en redogörelse* får väckas inom femton dagar från den dag då propositionen, *skrivelsen, framställningen eller redogörelsen* anmäldes i kammaren. *Om en proposition eller en framställning* måste *behandlas* skyndsamt, får riksdagen, om den *anser att det finns* synnerliga skäl, på förslag av regeringen *eller det riksdagsorgan som lämnat framställningen* besluta om kortare motionstid. *Om det finns* särskilda skäl, får riksdagen på förslag av talmannen besluta att förlänga *motionstiden*.

Tilläggsbestämmelse

3.11.1

Förslag om förlängning av motionstiden enligt 11 § första stycket sista punkten *framställes* senast vid andra sammanträdet efter det då propositionen anmäldes i kammaren. Beslut om förlängning fattas senast vid *därefter följande* sammanträde.

Ett förslag om förlängning av motionstiden *lämnas* senast vid *det* andra sammanträdet efter det då propositionen, *skrivelsen, framställningen eller redogörelsen* anmäldes i kammaren. *Ett* beslut om förlängning fattas senast vid *nästa* sammanträde.

Följdmotioner med anledning av uppskov

12 §

Har proposition uppskjutits från en valperiod för riksdagen till nästa, får *motion* med anledning av propositionen väckas inom sju dagar från början av den nya valperioden.

Om behandlingen av en proposition, en skrivelse, en framställning eller en redogörelse har uppskjutits från en valperiod för riksdagen till nästa, får *motioner* med anledning av propositionen, *skrivelsen, framställningen eller redogörelsen* väckas inom sju dagar från början av den nya valperioden.

Vid tillämpningen av första stycket skall med *proposition* jämföras

skrivelse som avses i 11 § andra stycket.

13 §

Bestämmelserna i 11 och 12 §§ tillämpas också på motion med anledning av förslag eller redogörelse av sådant riksdagens organ som avses i 8 §.

Motioner med anledning av en händelse av större vikt

15 §

Motion med anledning av händelse av större vikt får väckas gemensamt av minst tio ledamöter, om händelsen ej har kunnat förutses eller beaktas under motionstid som avses i 10 § eller kunnat föranleda motionsrätt enligt annan bestämmelse i detta kapitel.

13 §

Motioner med anledning av en händelse av större vikt får väckas gemensamt av minst tio ledamöter, om händelsen inte kunde förutses eller beaktas under den allmänna motionstiden eller någon annan motionstid som anges i detta kapitel.

Anmälan av vilande beslut och undantag från en tidsfrist

16 §

Konstitutionsutskottet skall till kammaren för slutligt beslut anmäla vilande beslut i ärende angående grundlag eller riksdagsordningen. Skall efter vad som sägs i regeringsformen i annat fall tillämpas den ordning som gäller för grundlagsändring, skall vilande beslut i ärendet anmälas av det utskott till vars handläggning frågan hör.

Konstitutionsutskottet skall vidare till kammaren anmäla beslut om undantag från den tidsfrist som föreskrivs i 8 kap. 15 § regeringsformen.

14 §

Konstitutionsutskottet skall till kammaren för slutligt beslut anmäla vilande beslut i ärenden angående grundlag eller riksdagsordningen. Om den ordning som gäller för grundlagsändring eller ändring av riksdagsordningen, enligt en bestämmelse i regeringsformen skall tillämpas i något annat fall, skall ett vilande beslut i ärendet anmälas av det utskott till vars handläggning frågan hör.

Konstitutionsutskottet skall vidare till kammaren anmäla ett beslut om undantag från den tidsfrist som gäller för framläggande av förslag som skall antas i den ordning som föreskrivs i 8 kap. 15 § regeringsformen.

Yrkande om folkomröstning i en

grundlagsfråga eller om misstroendeförklaring**17 §**

Yrkande om folkomröstning i grundlagsfråga eller om misstroendeförklaring skall framställas vid sammanträde med kammaren. Yrkandet skall *avlämnas* skriftligen till *protokollet* så snart det har framställts.

15 §

Ett yrkande om folkomröstning i *en* grundlagsfråga eller om *en* misstroendeförklaring skall framställas vid *ett* sammanträde med kammaren. Yrkandet skall *lämnas* skriftligen så snart det har framställts.

Ansökan om medgivande om åtal eller frihetsberövande**18 §**

Vill åklagare *påkalla* att riksdagen enligt 4 kap. 8 § första stycket regeringsformen *medgiver* att talan *väckes* mot riksdagsledamot eller att ingripande *göres* i *dennes* personliga frihet, skall *han* skriftligen ansöka om det hos *riksdagens talman*. *Vad som har sagts nu om åklagare skall gälla även annan som vill begära riksdagens medgivande att få föra talan vid domstol med anledning av riksdagsledamots handlande.*

Är ansökningshandlingen så ofullständig att den *icke* kan läggas till grund för riksdagens prövning eller har sökanden *icke* gjort *antagligt* att han är behörig att *vidtaga* eller hos myndighet begära *den* åtgärd, *varom fråga är*, skall talmannen avvisa ansökan. I annat fall skall *han* anmäla den vid sammanträde med kammaren.

16 §

Om en åklagare vill att riksdagen skall *medge* att talan *väcks* mot *en* riksdagsledamot eller att *ett* ingripande *görs* i *hans* eller *hennes* personliga frihet enligt 4 kap. 8 § första stycket regeringsformen, skall *åklagaren* skriftligen ansöka om det hos *talmannen*. *Samma förfarande skall tillämpas om någon* annan vill begära riksdagens medgivande att få föra talan vid *en* domstol med anledning av *en* riksdagsledamots handlande.

Om ansökningshandlingen är så ofullständig att den *inte* kan läggas till grund för riksdagens prövning eller *om* sökanden *inte* har gjort *troligt* att han eller *hon* är behörig att *väcka talan* eller begära *denna* åtgärd *hos en myndighet*, skall talmannen avvisa ansökan. I annat fall skall *talmannen* anmäla den vid *ett* sammanträde med kammaren.

Tilläggsbestämmelse**3.18.1**

Sökande skall i ansökningshandlingen *angiva* de omständigheter på *vilka* ansökan grundas.

3.16.1

En sökande skall i ansökningshandlingen *ange* de omständigheter *som* ansökan grundas på.

Återkallelser**19 §**

Proposition och motion får återkallas till dess utskott har *avgivit* betänkande i ärendet. Förslag som vilar enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen får återkallas till dess

17 §

En proposition, *en skrivelse*, *en framställning*, *en redogörelse* eller *en* motion får återkallas till dess *ett* utskott har *avgett ett* betänkande i ärendet. *Ett* förslag som vilar *minst*

utskottet har *avgivit* nytt betänkande enligt 4 kap. 8 § *femte* stycket denna *riksdagsordning*.

Återkallas proposition, förfaller motion som har väckts *med anledning av propositionen*.

Har proposition *blivit återkallad*, får *motion* väckas med anledning *därav* inom sju dagar från det att *återkallelsen* anmäldes i kammaren.

tolv månader enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen får återkallas till dess utskottet har *avgett ett* nytt betänkande enligt 4 kap. 9 § *fjärde* stycket denna lag.

Om en proposition, en skrivelse, en framställning eller en redogörelse återkallas, *faller de följdmotioner* som har väckts.

Om en proposition, en skrivelse, en framställning eller en redogörelse har återkallats, får *motioner* väckas med anledning *av återkallelsen* inom sju dagar från det att *den* anmäldes i kammaren.

Tilläggsbestämmelse

3.19.1

Återkallelse skall göras i skrivelse, som *ingives* till kammarkansliet. Talmannen avskriver *förslag* som har återkallats eller *förfallit* på grund av återkallelsen och *gör anmälan härom* i kammaren. Om *förslaget* har hänvisats till utskott, skall *detta* underrättas om avskrivningen.

3.17.1

En återkallelse av en proposition, en skrivelse, en framställning eller en redogörelse skall göras i en skrivelse med återkallelse som *ges in till kammarkansliet*. En återkallelse av en motion *ges in skriftligen* till kammarkansliet. Talmannen avskriver *propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner* som har återkallats eller *fallit* på grund av återkallelsen och *anmäler detta* i kammaren. Om *propositionen, skrivelsen, framställningen, redogörelsen eller motionen* har hänvisats till ett utskott, skall *utskottet* underrättas om avskrivningen.

Beräkning av lagstadgad tid

20 §

Vad som i allmänhet gäller om beräkning av lagstadgad tid skall tillämpas också på tid då åtgärd enligt bestämmelse i detta kapitel senast skall *vidtagas*.

18 §

Vad som i allmänhet gäller om beräkning av lagstadgad tid skall tillämpas också på tid då *en* åtgärd enligt *en* bestämmelse i detta kapitel senast skall *vidtas*.

4 kap. Ärendenas beredning

Beredningstvånget

1 §

Proposition, annan skrivelse än som avses i 2 kap. 10 § andra stycket regeringsformen eller som innebär återkallelse av proposition, motion samt förslag och redogörelse från riksdagsorgan som avses i 3 kap. 8 § skall för beredning hänvisas till utskott. Detsamma skall gälla ansökan som åsyftas i 3 kap. 18 § och som talmannen har anmält i kammaren.

Innan ärende hänvisas till utskott skall det bordläggas vid sammanträde med kammaren, om kammaren *icke* beslutar omedelbar hänvisning.

Propositioner, skrivelser, framställningar, redogörelser och motioner skall hänvisas till ett utskott för beredning. Detsamma skall gälla en ansökan enligt 3 kap. 16 § om medgivande av åtal eller frihetsberövande som talmannen har anmält i kammaren.

Innan *ett* ärende hänvisas till *ett* utskott skall det bordläggas vid *ett* sammanträde med kammaren, om kammaren *inte* beslutar *om* omedelbar hänvisning.

Utskotten

2 §

Riksdagen tillsätter inom sig för varje valperiod ett konstitutionsutskott, ett finansutskott, ett skatteutskott och ett erforderligt antal andra utskott. Valet gäller till valperiodens slut.

Riksdagen kan även under valperioden tillsätta utskott för längst den tid som återstår av valperioden.

För riksmöte före 1996/97 års riksmöte skall vad som enligt första och andra styckena gäller för valperiod i stället gälla för riksmöte.

Tilläggsbestämmelser

4.2.1

Riksdagen skall senast på åttonde dagen efter dagen för första sammanträdet med kammaren under riksdagens valperiod tillsätta följande sexton utskott:

1. ett konstitutionsutskott (KU),
2. ett finansutskott (FiU),
3. ett skatteutskott (SkU),
4. ett justitieutskott (JuU),
5. ett lagutskott (LU),
6. ett utrikesutskott (UU),
7. ett försvarsutskott (FöU),
8. ett socialförsäkringsutskott (SfU),
9. ett socialutskott (SoU),
10. ett kulturutskott (KrU),
11. ett utbildningsutskott (UbU),

12. ett trafikutskott (TU),
13. ett miljö- och jordbruksutskott (MJU),
14. ett näringsutskott (NU),
15. ett arbetsmarknadsutskott (AU) och
16. ett bostadsutskott (BoU).

Utskotten väljs i den ordning de har tagits upp ovan.

4.2.2

Tillsätter riksdagen ytterligare utskott, skall den *angiva dess* huvudsakliga arbetsuppgifter.

Om riksdagen tillsätter ytterligare något utskott, skall den ange detta utskotts huvudsakliga arbetsuppgifter.

Utskottens ledamotsantal

3 §

Varje utskott skall bestå av udda antal ledamöter, lägst femton.

Varje utskott skall bestå av *ett* udda antal ledamöter, lägst femton.

Tilläggsbestämmelse

4.3.1

Antalet ledamöter i utskotten fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen.

Konstitutionsutskottets uppgifter

4 §

Konstitutionsutskottet skall, *utöver sin uppgift* enligt 12 kap. 1 § regeringsformen, bereda ärenden som rör grundlagarna och riksdagsordningen.

Konstitutionsutskottet skall bereda ärenden som rör grundlagarna och riksdagsordningen. *Bestämmelser om konstitutionsutskottets uppgifter finns också i 2 kap. 12 §, 8 kap. 15 § och 12 kap. 1 § regeringsformen samt i 2 kap. 9 §, 3 kap. 14 §, 4 kap. 11 §, 6 kap. 1 och 4 §§, 8 kap. 11 och 13 §§, 9 kap. 8 § samt tilläggsbestämmelserna, 4.6.1, 5.4.1, 8.4.1, 8.5.1, 8.11.1, 8.11.2 och 8.12.1 denna lag.*

Finansutskottets och skatteutskottets uppgifter

5 §

Finansutskottet skall, *utöver sina uppgifter* enligt 9 kap. 4 § regeringsformen, bereda ärenden om allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen samt ärenden som rör Riksbankens verksamhet. Finansutskottet skall dessutom bereda ärenden om ramar för

Finansutskottet skall bereda ärenden om

1. allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen samt

2. Riksbankens verksamhet.

Finansutskottet skall dessutom bereda *förslagen till utgiftsramar* för

utgiftsområden och *om* beräkning av statens inkomster enligt 5 kap. 12 §.

Skatteutskottet skall bereda ärenden om statliga och kommunala skatter.

utgiftsområden och *till* beräkning av statens inkomster, *om riksdagen har beslutat att hänföra statsutgifterna till utgiftsområden* enligt 5 kap. 12 §. *Bestämmelser om finansutskottets uppgifter finns också i 9 kap. 4 § regeringsformen och i 3 kap. 7 §, 4 kap. 8 §, 9 kap. 8 § samt i tilläggsbestämmelserna 4.6.2, 4.9.1 och 8.7.1 denna lag.*

Skatteutskottet skall bereda ärenden om statliga och kommunala skatter. *Bestämmelser om skatteutskottets uppgifter finns också i tilläggsbestämmelsen 4.6.3 denna lag.*

Ärendefördelningen mellan utskotten

6 §

Riksdagen föreskriver efter vilka grunder övriga ärenden skall fördelas mellan *utskott*. Därvid skall *iakttagas att* ärenden som hör till ett ämnesområde *hänföres* till samma utskott. Dock får *bestämmas* att ett utskott skall finnas för beredning av ärenden om *sådan lag* som avses i 8 kap. 2 § regeringsformen, oberoende av ämnesområde.

Riksdagen *kan* avvika från de grunder som *sålunda* har fastställts liksom från 5 §, om det i särskilt fall är påkallat av hänsyn till sambandet mellan olika ärenden, ett ärendes särskilda beskaffenhet eller arbetsförhållandena.

Riksdagen föreskriver efter vilka grunder övriga ärenden skall fördelas mellan *utskotten*. Därvid skall ärenden som hör till ett *och samma* ämnesområde *hänföras* till samma utskott. *Riksdagen* får dock *bestämma* att *det* skall finnas ett utskott för beredning av ärenden om *sådana lagar* som avses i 8 kap. 2 § regeringsformen, oberoende av ämnesområde.

Riksdagen *får* avvika från de grunder som har fastställts liksom från 5 §, om det i *ett* särskilt fall är påkallat av hänsyn till sambandet mellan olika ärenden, ett ärendes särskilda beskaffenhet eller arbetsförhållandena.

Under samma förutsättningar som anges i andra stycket får ett utskott överlämna ett ärende till ett annat utskott, om detta utskott samtycker till det. Det utskott som överlämnar ärendet kan i samband med överlämnandet yttra sig över ärendet till det mottagande utskottet.

Tilläggsbestämmelser

4.6.1

Konstitutionsutskottet skall, *utöver sina uppgifter enligt 4 §*, bereda ärenden om lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen, *ärenden om press- eller partistöd*, lagstiftning om radio, television och film *liksom andra ärenden som angår yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet, övriga ärenden om riksdagen, Riksdagens ombudsman* och riksdagens myndigheter utom Riksbanken och *Riksdagens revisorer*, ärenden om medgivande från riksdagen att väcka talan mot riksdagsledamot eller att ingripa i *hans* personliga frihet samt *ärenden av allmän betydelse för den kommunala självstyrelsen*.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 1. Rikets styrelse *tillhör konstitutionsutskottets beredning*.

Konstitutionsutskottet skall bereda ärenden om

1. lagstiftning i konstitutionella och allmänt förvaltningsrättsliga ämnen,
2. lagstiftning om radio, television och film,
3. yttrandefrihet, opinionsbildning och religionsfrihet,
4. press- och partistöd,
5. *Riksrevisionen, såvitt avser val av riksrevisor, skiljande av riksrevisor från uppdraget, åtal mot riksrevisor och åtal mot ledamot av myndighetens styrelse,*
6. riksdagen och riksdagens myndigheter i *övrigt* utom Riksbanken och Riksrevisionen,
7. den kommunala självstyrelsen samt
8. medgivande från riksdagen att väcka talan mot *en* riksdagsledamot eller att ingripa i *en ledamots* personliga frihet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 1 Rikets styrelse *bereds av konstitutionsutskottet*.

4.6.2¹³

Finansutskottet skall, *utöver sina uppgifter enligt 5 § första stycket*, bereda ärenden om penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken, kredit- och fondväsendet, det affärsmässiga försäkringsväsendet *samt Riksdagens revisorer. Det skall vidare bereda ärenden av allmän betydelse för den kommunala ekonomin samt ärenden om statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering, om statens egendom och upphandling i allmänhet och förvaltningsekonomiska ärenden i övrigt som icke rör enbart visst ämnesområde*. Utskottet skall även *bereda* budgettekniska ärenden, granska beräkningen av statens inkomster *samt* sammanställa statsbudgeten.

Finansutskottet skall bereda ärenden om

1. penning-, kredit-, valuta- och statsskuldspolitiken,
2. kredit- och fondväsendet,
3. det affärsmässiga försäkringsväsendet,
4. *Riksrevisionen i den mån ärendena inte tillhör konstitutionsutskottets beredning,*
5. den kommunala ekonomin,
6. statliga arbetsgivarfrågor, statlig statistik, redovisning, revision och rationalisering,
7. statens egendom och upphandling i allmänhet,
8. förvaltningsekonomiska *frågor* i övrigt som *inte* rör enbart *ett* visst ämnesområde *samt*
9. budgettekniska *frågor*.

¹³ Senaste lydelse 2001:581.

Utskottet skall även granska beräkningen av statens inkomster och sammanställa statsbudgeten.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 2. Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25. Allmänna bidrag till kommuner, 26. Statsskuld-räntor m.m. samt 27. Avgiften till Europeiska gemenskaperna tillhör finansutskottets beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 Statsskuld-räntor m.m. samt 27 Avgiften till Europeiska gemenskapen bereds av finansutskottet.

4.6.3¹⁴

Skatteutskottet skall, utöver sina uppgifter enligt 5 § andra stycket, bereda ärenden om taxering, uppörd och folkbokföring samt ärenden som rör exekutionsväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 3. Skatt, tull och exekution tillhör skatteutskottets beredning.

Skatteutskottet skall bereda ärenden om

1. taxering och skattebetalning,
2. folkbokföring samt
3. exekutionsväsendet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 3 Skatt, tull och exekution bereds av skatteutskottet.

4.6.4¹⁵

Justitieutskottet skall bereda ärenden som rör domstolarna, arrendenämnderna och hyresnämnderna, åklagarväsendet, polisväsendet, rättsmedicinen och kriminalvården samt ärenden rörande brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 4. Rättsväsendet tillhör justitieutskottets beredning.

Justitieutskottet skall bereda ärenden om

1. domstolarna,
2. arrendenämnderna och hyresnämnderna,
3. åklagarväsendet,
4. polisväsendet,
5. rättsmedicinen,
6. kriminalvården samt
7. brottsbalken, rättegångsbalken och lagar som ersätter eller har nära samband med föreskrifter i dessa balkar.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 4 Rättsväsendet bereds av justitieutskottet.

4.6.5

Lagutskottet skall bereda ärenden rörande äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- eller utskökningsbalken eller lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena icke tillhör annat utskotts beredning. Det skall vidare bereda ärenden som gäller försäkringsavtalsrätt, bolags-

Lagutskottet skall bereda ärenden om

1. äktenskaps-, föräldra-, ärvda-, handels-, jorda- och utskökningsbalkarna och lagar som ersätter eller anknyter till föreskrifter i dessa balkar, i den mån ärendena inte tillhör ett annat utskotts beredning,
2. försäkringsavtalsrätt,

¹⁴ Senaste lydelse 2001:581.

¹⁵ Senaste lydelse 2001:581.

och föreningsrätt med undantag för bostadsrätt, växel- och checkrätt, skadeståndsrätt, immaterialrätt, transporträtt, konkursrätt, konsumenträtt, internationell privaträtt samt lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet.

3. bolags- och föreningsrätt med undantag för bostadsrätt,
4. växel- och checkrätt,
5. skadeståndsrätt,
6. immaterialrätt,
7. transporträtt,
8. konkursrätt,
9. konsumenträtt,
10. internationell privaträtt samt
11. lagstiftning i andra ärenden av allmänt privaträttslig beskaffenhet.

4.6.6¹⁶

Utrikesutskottet skall bereda ärenden om rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer, bistånd till *annat lands* utveckling samt *ärenden* i övrigt om *utrikes handel* och internationellt ekonomiskt samarbete, allt i den mån ärendena *icke* tillhör annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 5. Internationell samverkan och 7. Internationellt bistånd *tillhör utrikesutskottets beredning.*

Utrikesutskottet skall bereda ärenden om

1. rikets förhållande till och överenskommelser med andra stater och mellanfolkliga organisationer,
2. bistånd till *andra länders* utveckling samt
3. *utrikeshandel* i övrigt och internationellt ekonomiskt samarbete, allt i den mån ärendena *inte* tillhör *något* annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 5 Internationell samverkan och 7 Internationellt bistånd *bereds av utrikesutskottet.*

4.6.7¹⁷

Försvarsutskottet skall bereda ärenden om den militära och – i den mån sådana ärenden inte tillhör något annat utskotts beredning – den civila delen av totalförsvaret *samt ärenden om* samordningen inom totalförsvaret. *Det skall även bereda ärenden om freds räddningstjänst och kustbevakningen.*

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 6. Försvar samt beredskap mot sårbarhet *tillhör försvarsutskottets beredning.*

Försvarsutskottet skall bereda ärenden om

1. den militära delen av totalförsvaret,
2. den civila delen av totalförsvaret, i den mån sådana ärenden inte tillhör något annat utskotts beredning,
3. samordningen inom totalförsvaret,
4. *freds räddningstjänsten* samt
5. kustbevakningen.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet *bereds av försvarsutskottet.*

¹⁶ Senaste lydelse 2001:581.

¹⁷ Senaste lydelse 2002:651.

4.6.8

Socialförsäkringsutskottet skall bereda ärenden om allmän försäkring, arbetsskadeförsäkring och stöd åt barnfamiljer. *Det skall även bereda ärenden om svenskt medborgarskap samt utlännings- och invandrarfrågor.*

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 8. Invandrare och flyktingar, 10. Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 11. Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12. Ekonomisk trygghet för familjer och barn *tillhör socialförsäkringsutskottets beredning.*

Socialförsäkringsutskottet skall bereda ärenden om

1. allmän försäkring,
2. *allmän pension,*
3. arbetsskadeförsäkring,
4. *ekonomiskt* stöd åt barnfamiljer,
5. svenskt medborgarskap samt
6. utlännings- och invandrarfrågor.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 8 Invandrare och flyktingar, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom och 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn *bereds av socialförsäkringsutskottet.*

4.6.9

Socialutskottet skall bereda ärenden *som rör* omsorger om barn och ungdom utom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, omsorg om äldre och handikappade, åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor. *Det skall även bereda ärenden om* alkoholpolitiska åtgärder, hälso- och sjukvård samt sociala ärenden i övrigt.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg *tillhör socialutskottets beredning.*

Socialutskottet skall bereda ärenden *om*

1. omsorger om barn och ungdom utom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg,
2. omsorg om äldre och handikappade,
3. åtgärder mot missbruk och andra socialtjänstfrågor,
4. alkoholpolitiska åtgärder,
5. hälso- och sjukvård samt
6. sociala ärenden i övrigt.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg *bereds av socialutskottet.*

4.6.10

Kulturutskottet skall bereda ärenden *som rör* allmänna kultur- och bildningsändamål, folkbildning, ungdomsverksamhet, internationellt kulturellt samarbete *samt* idrotts- och friluftsvksamhet. *Det skall även bereda kyrkofrågor och ärenden om* radio och television i den mån de *icke* tillhör konstitutionsutskottets beredning.

Kulturutskottet skall bereda ärenden *om*

1. allmänna kultur- och bildningsändamål,
2. folkbildning,
3. ungdomsverksamhet,
4. internationellt kulturellt samarbete,
5. idrotts- och friluftsvksamhet,
6. *trossamfunden i den mån de inte tillhör konstitutionsutskottets beredning samt*
7. radio och television i den mån de *inte* tillhör konstitutionsutskottets

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 17. Kultur, medier, trossamfund och fritid *tillhör kulturutskottets beredning.*

beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid *bereds av kulturutskottet.*

4.6.11

Utbildningsutskottet skall bereda ärenden om högre utbildning och forskning, studiestöd, skolväsendet samt förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

Utbildningsutskottet skall bereda ärenden om

1. förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg,
2. skolväsendet,
3. högre utbildning och forskning samt
4. studiestöd.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 15. Studiestöd och 16. Utbildning och universitetsforskning *tillhör utbildningsutskottets beredning.*

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 15 Studiestöd och 16 Utbildning och universitetsforskning *bereds av utbildningsutskottet.*

4.6.12¹⁸

Trafikutskottet skall bereda ärenden om järnvägar, post, *telegraf, telefon*, vägar, vägtrafik, sjöfart och luftfart.

Trafikutskottet skall bereda ärenden om

1. vägar och vägtrafik,
2. järnvägar och järnvägstrafik,
3. sjöfart,
4. luftfart,
5. trafiksäkerhet,
6. post och telekommunikationer samt
7. informationsteknik.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 22. Kommunikationer *tillhör trafikutskottets beredning.*

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 22 Kommunikationer *bereds av trafikutskottet.*

4.6.13¹⁹

Miljö- och jordbruksutskottet skall bereda ärenden om jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske samt väderlekstjänst. *Det skall även bereda ärenden om kärnsäkerhet, naturvård samt ärenden om miljövård i övrigt som icke tillhör annat utskotts beredning.*

Miljö- och jordbruksutskottet skall bereda ärenden om

1. jordbruk, skogsbruk, trädgårdsnäring, jakt och fiske,
2. vädertjänst,
3. kärnsäkerhet,
4. naturvård samt
5. miljövård i övrigt som *inte* tillhör *något* annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 20. Allmän miljö- och naturvård samt 23. Jord- och skogs-

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 20 Allmän miljö- och naturvård samt 23 Jord- och skogs-

¹⁸ Senaste lydelse 2001:581.

¹⁹ Senaste lydelse 2001:581.

bruk, fiske med anslutande näringar tillhör miljö- och jordbruksutskottets beredning.

bruk, fiske med anslutande näringar bereds av miljö- och jordbruksutskottet.

4.6.14

Näringsutskottet skall bereda ärenden om allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor samt ärenden om industri och hantverk, handel, energipolitik, regionalpolitik, statlig företagsamhet samt pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 19. Regional utjämning och utveckling, 21. Energi och 24. Näringsliv tillhör näringsutskottets beredning.

Näringsutskottet skall bereda ärenden om

1. allmänna riktlinjer för näringspolitiken och därmed sammanhängande forskningsfrågor,
2. industri och hantverk,
3. handel,
4. energipolitik,
5. regionalpolitik,
6. statlig företagsamhet samt
7. pris- och konkurrensförhållanden i näringslivet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 19 Regional utjämning och utveckling, 21 Energi och 24 Näringsliv bereds av näringsutskottet.

4.6.15²⁰

Arbetsmarknadsutskottet skall bereda ärenden om arbetsmarknadspolitik, arbetsrätt, arbetstid, semester, arbetsmiljö samt jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 13. Arbetsmarknad och 14. Arbetsliv tillhör arbetsmarknadsutskottets beredning.

Arbetsmarknadsutskottet skall bereda ärenden om

1. arbetsmarknadspolitik,
2. arbetslivspolitik med arbetsrätt samt
3. jämställdhet mellan kvinnor och män i arbetslivet.

Ärenden om anslag inom utgiftsområdena 13 Arbetsmarknad och 14 Arbetsliv bereds av arbetsmarknadsutskottet.

4.6.16

Bostadsutskottet skall bereda ärenden om bostadspolitiken, hyra, bostadsrätt, tomträtt, vattenrätt, bebyggelseplanläggning, byggnadsväsendet, fysisk planering, expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet. Det skall även bereda ärenden om länsförvaltningen och rikets administrativa indelning samt sådana kommunfrågor som *icke* tillhör något annat utskotts beredning.

Bostadsutskottet skall bereda ärenden om

1. bostadspolitik,
2. hyra, bostadsrätt och tomträtt,
3. vattenrätt,
4. bebyggelseplanläggning,
5. byggnadsväsendet,
6. fysisk planering,
7. expropriation, fastighetsbildning och lantmäteriväsendet,
8. länsförvaltningen och rikets administrativa indelning samt
9. sådana kommunfrågor som *inte*

²⁰ Senaste lydelse 2001:581.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 18. Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande *tillhör bostadsutskottets beredning.*

tillhör något annat utskotts beredning.

Ärenden om anslag inom utgiftsområde 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande *bereds av bostadsutskottet.*

Delning av ärende mellan flera utskott

7 §

Annat ärende än budgetpropositionen får delas mellan två eller flera utskott endast om särskilda skäl föranleder det.

Andra ärenden än budgetpropositionen får delas mellan två eller flera utskott endast om det finns särskilda skäl för det.

Samarbetet mellan utskotten

8 §

Ett utskott får bereda ett annat utskott tillfälle att yttra sig i ett ärende eller en fråga som berör detta utskotts beredningsområde. Innan ett utskott avger ett betänkande med förslag i ett ärende som väckts inom riksdagen, skall finansutskottet beredas tillfälle att yttra sig, om förslaget kan innebära mer betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende begär det, skall utskottet inhämta ett yttrande enligt första stycket. Detsamma skall gälla om en sådan begäran framställs utan samband med behandlingen av ett ärende, om frågan gäller arbetet inom Europeiska unionen. Utskottet får avslå en begäran om ett yttrande, om den framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet skall i så fall i sitt betänkande redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Ett utskott får komma överens med ett eller flera utskott om att bereda ett ärende gemensamt genom deputerade i ett sammansatt utskott.

8 §

Utskott skall avgiva betänkande i ärende som har hänvisats till utskottet och som ej har återkallats. Utskott kan dock överflytta ärende till annat utskott, om detta samtycker därtill, eller överenskomma med ett eller flera utskott att de skall bereda ärendet gemensamt genom deputerade i sammansatt utskott. Sådant utskott avgiver betänkande till riksdagen.

Innan utskott avgiver betänkande med förslag i ärende, som väckts inom riksdagen, skall finansutskottet beredas tillfälle att yttra sig, om förslaget kan innebära mer betydande framtida återverkningar på de offentliga utgifterna och inkomsterna.

Betänkande i ärende vars behandling har uppskjutits från en valperiod för riksdagen till nästa skall avgivas av utskott som har tillsatts av den nyvalda riksdagen.

Utskott skall till anmälan till kammaren av vilande beslut som sägs i 3 kap. 16 § foga yttrande i ärendet.

Har lagförslag vilat enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen, skall utskottet avgiva nytt betänkande i ärendet.

Behandlingstvång

9 §

Utskotten skall avge betänkanden i de ärenden som har hänvisats till dem och som inte har återkallats. Sammansatta utskott avger betänkanden till riksdagen.

Betänkanden i ärenden vars behandling har uppskjutits till nästa valperiod enligt bestämmelserna i 5 kap. 10 § skall avges av de utskott som har tillsatts av den nyvalda riksdagen.

Ett utskott skall tillsammans med anmälan till kammaren av ett vilande beslut enligt 3 kap. 14 § lämna ett yttrande i ärendet.

Om ett lagförslag har vilat i minst tolv månader enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen, skall utskottet avge ett nytt betänkande i ärendet.

Tillägsbestämmelse

4.8.1

Beslut av finansutskottet i fråga som avses i 9 kap. 4 § regeringsformen meddelas regeringen genom skrivelse.

4.9.1

Beslut av finansutskottet i en fråga som avses i 9 kap. 4 § regeringsformen meddelas regeringen genom en skrivelse.

Återförvisning och hänvisning till ett annat utskott

9 §

Ärende, i vilket utskott har avgivit betänkande, skall från kammaren återförvisas till utskottet för ytterligare beredning, om minst en tredjedel av de röstande ansluter sig till

10 §

Ett ärende, i vilket ett utskott har avgett ett betänkande, skall återförvisas av kammaren till utskottet för ytterligare beredning, om minst en tredjedel av de röstande ansluter sig

yrkande om det. Återförvisning enligt denna paragraf får *ej* göras mer än en gång i samma ärende.

Kammaren *kan* även hänvisa ärendet till annat utskott för ytterligare beredning. *Föreligger* samtidigt yrkande *härom* och yrkande om återförvisning, skall sistnämnda yrkande prövas först. Beslutas *därvid* återförvisning, *förfaller* yrkandet om hänvisning till annat utskott.

10 §

Statlig myndighet skall lämna upplysningar och *avgiva* yttrande, då utskott begär det, om *ej* annat följer av 12 § andra stycket. *Sådan* skyldighet *åligger* dock regeringen endast i fråga om arbetet inom Europeiska unionen på utskottets ämnesområde. Myndighet som *ej* lyder under riksdagen *kan* hänskjuta begäran från utskott till *regeringens* avgörande.

Begär minst fem av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende att upplysningar eller yttrande skall inhämtas enligt första stycket, skall utskottet *föranstalta om detta*. Detsamma skall gälla om en sådan begäran framställts utan samband med behandlingen av ett ärende, om frågan gäller arbetet inom Europeiska unionen. Utskottet får avslå en begäran om upplysningar eller yttrande, om den framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet skall i så fall i sitt betänkande redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Konstitutionsutskottet får *icke avgiva* förklaring, att 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen *icke* är tillämpligt i fråga om visst lagförslag,

till *ett* yrkande om det. Återförvisning enligt denna paragraf får *inte* göras mer än en gång i samma ärende.

Kammaren *får* även hänvisa ärendet till *ett* annat utskott för ytterligare beredning. *Om det* samtidigt finns *ett* yrkande *om detta* och *ett* yrkande om återförvisning, skall *det* sistnämnda yrkandet prövas först. *Om* återförvisning *beslutas*, *faller* yrkandet om hänvisning till *ett* annat utskott.

Statliga myndigheters skyldighet att lämna upplysningar och avge yttrande till ett utskott

11 §

En statlig myndighet skall lämna upplysningar och *avge* yttrande, då *ett* utskott begär det, om *inte* annat följer av 13 § tredje stycket. *Denna* skyldighet *har* dock regeringen endast i fråga om arbetet inom Europeiska unionen på utskottets ämnesområde. *En* myndighet som *inte* lyder under riksdagen *får* hänskjuta *en* begäran från *ett* utskott till *regeringen* för avgörande.

Om minst fem av ledamöterna i ett utskott vid behandlingen av ett ärende begär *det*, skall utskottet *inhämta* upplysningar eller *ett* yttrande enligt första stycket. Detsamma skall gälla om en sådan begäran framställts utan samband med behandlingen av ett ärende, om frågan gäller arbetet inom Europeiska unionen. Utskottet får avslå en begäran om upplysningar eller *ett* yttrande, om den framställts vid behandlingen av ett ärende och utskottet finner att den begärda åtgärden skulle fördröja ärendets behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Utskottet skall i så fall i sitt betänkande redovisa skälen till att begäran har avslagits.

Konstitutionsutskottet får *inte avge* förklaring att 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen *inte* är till-

utan att *lagrådet* har yttrat sig i *saken*.

11 §

Utskott sammanträder när riksdagsarbetet kräver det.

lämpligt i fråga om *ett* visst lagförslag, utan att *Lagrådet* har yttrat sig.

Tid för utskottens sammanträden

12 §

Ett utskott sammanträder när riksdagsarbetet kräver det.

Tilläggsbestämmelser

4.11.1

Utskott sammanträder första gången på kallelse av talmannen inom två dagar efter valet. Därefter sammanträder utskottet på kallelse av ordföranden. För ändamål som sägs i 9 kap. 4 § regeringsformen skall talmannen sammankalla finansutskottet också på begäran av regeringen.

Personlig kallelse skall *utgå* till samtliga ledamöter och suppleanter. *Kallelsen* bör om möjligt anslås i riksdagens lokaler senast klockan 18 dagen före sammanträdet.

4.11.2

Utskott får sammanträda samtidigt med kammaren endast om *förhandlingen* i kammaren avser annat än ärendes avgörande eller val och utskottet i förväg har *medgivit* det genom enhälligt beslut

4.11.3

Innan ordförande har valts, *föres* ordet av den av de närvarande ledamöterna som har varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera har tillhört riksdagen lika länge, har den äldste av dem företräde.

4.11.4

Över sammanträde med utskott föres protokoll.

4.12.1

Ett utskott sammanträder första gången på kallelse av talmannen inom två dagar efter valet. Därefter sammanträder utskottet på kallelse av ordföranden. *Ordföranden skall kalla utskottet till sammanträde om minst fem ledamöter av utskottet begär det.* För ändamål som sägs i 9 kap. 4 § regeringsformen skall talmannen sammankalla finansutskottet också på begäran av regeringen.

En personlig kallelse skall *skickas* till samtliga ledamöter och suppleanter. *Kallelsen* bör om möjligt anslås i riksdagens lokaler senast klockan 18 dagen före sammanträdet.

4.12.2

Ett utskott får sammanträda samtidigt med kammaren endast om *överläggningen* i kammaren avser annat än *ett* ärendes avgörande eller *ett* val och utskottet i förväg har *medgett* det genom *ett* enhälligt beslut.

4.12.3

Innan *en* ordförande har valts, *förs* ordet av den av de närvarande ledamöterna som har varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera har tillhört riksdagen lika länge, har den äldste av dem företräde.

4.12.4

Protokoll skall *föras vid utskottssammanträden*.

Slutna och öppna utskottssammanträden

12 §

Utskott skall sammanträda inom stängda dörrar. Om särskilda skäl föreligger, kan utskottet medgiva att även annan än ledamot, suppleant och tjänsteman i utskottet är närvarande. Utskottet kan dock besluta att sammanträde till den del det avser inhämtande av upplysningar helt eller delvis skall vara offentligt.

Vid offentlig del av utskottssammanträde är företrädare för statlig myndighet ej skyldig att lämna uppgift för vilken sekretess gäller hos myndigheten.

13 §

Ett utskott skall sammanträda inom stängda dörrar. Utskottet får dock besluta att ett sammanträde till den del det avser inhämtande av upplysningar helt eller delvis skall vara offentligt.

Ett utskott får medge att även någon annan än en ledamot, en suppleant eller en tjänsteman i utskottet är närvarande vid ett slutet sammanträde, om det finns särskilda skäl.

Vid en offentlig del av ett utskottssammanträde är företrädare för en statlig myndighet inte skyldig att lämna en uppgift för vilken sekretess gäller hos myndigheten.

Tilläggsbestämmelser

4.12.1

Ljud- eller bildupptagning vid offentlig del av utskottssammanträde får äga rum efter överenskommelse med utskottet.

4.12.2

Vid offentlig del av utskottssammanträde skall finnas särskilda platser för åhörare. Åhörare som uppträder störande kan genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörare, kan ordföranden utvisa samtliga åhörare.

Besökare till offentlig del av utskottssammanträde skall på anmodan avlämna ytterkläder och väskor samt föremål, som kan användas för att störa ordningen vid sammanträdet, för förvaring under besöket i för ändamålet avsedda utrymmen. Den som inte efterkommer sådan anmodan får vägras tillträde till sammanträdet.

Bestämmelser om säkerhetskontroll finns i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott.

4.13.1

Ljud- eller bildupptagning vid offentlig del av ett utskottssammanträde får göras om inte utskottet beslutar annorlunda.

4.13.2

Vid en offentlig del av ett utskottssammanträde skall det finnas särskilda platser för åhörare. Åhörare som uppträder störande får genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörarna, får ordföranden utvisa samtliga åhörare.

Besökare till en offentlig del av ett utskottssammanträde skall på uppmaning lämna in ytterkläder och väskor samt sådana föremål som kan användas för att störa ordningen vid sammanträdet. Den som inte följer en sådan uppmaning får vägras tillträde till sammanträdet. De inlämnade tillhörigheterna förvaras under besöket i särskilda utrymmen.

Jäv vid ett utskottssammanträde

13 §

14 §

I utskott får ingen närvara, när ärende som personligen rör honom eller någon *honom* närstående *förekommer till överläggning eller beslut*.

Ingen får närvara i *ett* utskott, när *ett* ärende som personligen rör honom *eller henne* eller någon närstående *behandlas*.

Omröstning och reservationsrätt i utskotten

14 §

Omröstning inom utskott skall göras öppet. Är rösterna lika *delade*, gäller den mening som ordföranden biträder.

Ledamot som har förlorat vid omröstning inom utskott *kan* till utskottets betänkande *foga* reservation med yrkande. Betänkandet får dock *icke* fördröjas därigenom.

15 §

En omröstning inom *ett* utskott skall göras öppet. Om *det blir* lika *röstetal*, gäller den mening som ordföranden biträder.

En ledamot som har förlorat vid *en* omröstning inom *ett* utskott *får* till utskottets betänkande *lämna en* reservation med *ett* yrkande. Om *omröstningen* gäller *utskottets ställningstagande i ett yttrande till ett annat utskott, får ledamoten lämna en avvikande mening till yttrandet*. Betänkandet *eller yttrandet* får dock *inte* fördröjas därigenom.

Särskilt yttrande

16 §

En ledamot *får* förklara sitt *ställningstagande i ett särskilt yttrande till ett utskotts betänkande eller till ett yttrande till ett annat utskott*.

Tystnadsplikt i utskotten

15 §

Ledamot, suppleant eller tjänsteman i utskott får *ej* obehörigen *yppa* vad som enligt beslut av regeringen eller utskottet skall hållas hemligt med hänsyn till rikets säkerhet eller av annat synnerligen viktigt skäl, som betingas av förhållandet till främmande stat eller mellanfolklig organisation.

17 §

En ledamot, *en* suppleant eller *en* tjänsteman i *ett* utskott får *inte* obehörigen *röja* vad som enligt beslut av regeringen eller utskottet skall hållas hemligt med hänsyn till rikets säkerhet eller av annat synnerligen viktigt skäl som betingas av förhållandet till *en* främmande stat eller *en* mellanfolklig organisation.

Utskottens uppföljning och utvärdering

16 §²¹

I utskottens beredning av ärendena skall ingå uppgiften att följa upp och utvärdera riksdagsbeslut inom de ämnesområden som för varje utskott anges i 4–6 §§ med tillhörande tilläggsbestämmelser.

18 §

Utskottens utrikesresor

19 §

Ett utskott skall samråda med riksdagsstyrelsen, innan det fattar beslut om en utrikesresa. Styrelsen skall uttala sig om i vad mån resan lämpligen bör genomföras. Därvid skall hänsyn tas till riksdagens internationella förbindelser, till kostnaderna och till omständigheterna i övrigt.

Riksdagsstyrelsen får meddela närmare bestämmelser om utskottens utrikesresor.

5 kap. Ärendenas avgörande*Anmälan och bordläggning av utskottsbetänkanden*

1 §

Utskotts betänkande skall före ärendets avgörande bordläggas vid två sammanträden med kammaren, om ej riksdagen på utskottets eller talmannens förslag beslutar att ärendet skall avgöras efter endast en bordläggning. Bestämmelser om ytterligare bordläggning av utskotts-betänkande finns i 6 § andra stycket.

Yrkande enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen att lagförslag skall vila får framställas när utskottets betänkande över förslaget har anmälts i kammaren.

Ett utskottsbetänkande skall anmälas i kammaren och före avgörandet bordläggas vid två sammanträden med kammaren, om inte riksdagen på utskottets eller talmannens förslag beslutar att ärendet skall avgöras efter endast en bordläggning. Bestämmelser om ytterligare bordläggning av utskottsbetänkanden finns i 7 § andra stycket.

Ett yrkande enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen att ett lagförslag skall vila i minst tolv månader får framställas när utskottets betänkande över förslaget har anmälts i kammaren.

Tilläggsbestämmelser

5.1.1

Utskottsbetänkande får *icke* anmälas i kammaren förrän det har delats ut till riksdagens ledamöter.

Talmannen skall samråda med utskottets ordförande och vice ordfö-

Ett utskottsbetänkande får inte anmälas i kammaren förrän det har delats ut till riksdagens ledamöter.

Talmannen skall samråda med utskottets ordförande och vice ordfö-

²¹ Senaste lydelse 2001:581.

rande innan han väcker förslag som avses i 1 § första stycket. När talmannen väcker sådant förslag skall detta anmälas i kammaren i samband med att utskottsbetänkandet anmäls till bordläggning.

rande innan han *eller hon* väcker förslag att ett ärende skall avgöras efter endast en bordläggning. När talmannen väcker ett sådant förslag skall detta anmälas i kammaren i samband med att utskottsbetänkandet anmäls till bordläggning.

5.1.2

Vill ledamot inför avgörandet av ett ärende framställa yrkande som ej redovisas i utskottets betänkande, skall han snarast möjligt underrätta talmannen om yrkandet. Yrkandet bör sättas upp skriftligt och delas ut till ledamöterna innan ärendet avgöres; motiveringen skall därvid utelämnas.

5.1.3

Yrkande som avses i 1 § andra stycket framställs skriftligen och upptages om möjligt på kammarens föredragningslista.

5.1.2

Ett yrkande att ett lagförslag skall vila i minst tolv månader framställs skriftligen och tas om möjligt upp på kammarens föredragningslista.

Bordläggning och tid för avgörande av vissa andra ärenden

2 §

Ärende om folkomröstning i grundlagsfråga eller om misstroendeförklaring skall ligga på kammarens bord till det andra sammanträdet efter det då yrkandet framställdes och avgöras senast vid det därpå följande sammanträdet.

Vad sålunda har föreskrivits äger motsvarande tillämpning på förslag av talmannen till ny statsminister. Därvid skall iakttagas den i 6 kap. 2 § andra stycket regeringsformen föreskrivna fristen.

Yrkanden om folkomröstning i en grundlagsfråga eller om en misstroendeförklaring skall ligga på kammarens bord till det andra sammanträdet efter det då yrkandet framställdes. Ärendet skall avgöras senast vid nästa sammanträde.

Ett förslag av talmannen till ny statsminister skall ligga på kammarens bord till det andra sammanträdet efter det då förslaget framställdes. Ärendet skall i enlighet med bestämmelserna i 6 kap. 2 § andra stycket regeringsformen avgöras senast på fjärde dagen efter den då förslaget framställdes.

Yrkanden under överläggningen om ett utskottsbetänkande

3 §

Under överläggningen om ett utskottsbetänkande får en ledamot yrka bifall till och avslag på de förslag till beslut som behandlas i

betänkandet.

Bestämmelser om yrkande och beslut om återförvisning till det utskott som har avgett betänkandet och hänvisning till ett annat utskott finns i 4 kap. 10 §.

Ärendenas avgörande

3 §

Ärende i vilket överläggning äger rum får *ej upptagas* till avgörande förrän kammaren på talmannens förslag har funnit överläggningen avslutad. Utskottsbetänkande får *upptagas till avgörande* endast vid sammanträde som i *kallelse* enligt 2 kap. 5 § och i *föredragningslista* enligt 2 kap. 7 § *angivits* som arbetsplenum.

Ärende *avgöres* med acklamation eller, om ledamot yrkar det, genom omröstning. *Fordras för beslut anslutning från särskilt flertal*, skall ärendet alltid avgöras genom omröstning.

Avgörandet av ärende skall, om det behövs, delas upp på skilda beslut. *Föreligger yrkande som avses i 1 § andra stycket* att lagförslag skall vila och dessutom yrkande att förslaget skall förkastas, skall riksdagen pröva sistnämnda *yrkande* innan förslaget *ställes* under omröstning om omedelbart antagande.

4 §

Ett ärende i vilket överläggning äger rum får *inte tas upp* till avgörande förrän kammaren på talmannens förslag har funnit att överläggningen är avslutad. Ett utskottsbetänkande får *tas upp till avgörande* endast vid ett sammanträde som i *kallelsen* enligt 2 kap. 5 § och på *föredragningslistan* enligt 2 kap. 7 § *angetts* som ett arbetsplenum.

Ett ärende *avgörs* med acklamation eller, om *en* ledamot yrkar det, genom omröstning. *Om en särskild beslutsregel enligt 9 § skall tillämpas*, skall ärendet alltid avgöras genom omröstning.

Avgörandet av *ett* ärende skall, om det behövs, delas upp på skilda beslut. *Om det finns ett yrkande enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen* att ett lagförslag skall vila i *minst tolv månader* och dessutom *ett yrkande* att förslaget skall förkastas, skall riksdagen pröva *det* sistnämnda *yrkandet* innan förslaget *ställs* under omröstning om omedelbart antagande.

Tilläggsbestämmelse

5.3.1

Föreligger yrkande att lagförslag skall vila enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen och *uppnås* vid *omröstning* angående förslaget *icke den där angivna anslutningen*, skall förslaget hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning enligt femte stycket i nämnda paragraf. *Efter prövning hos utskottet* skall ärendet på nytt *anmälas i kammaren för handläggning* enligt 1 § första stycket. Har

5.4.1

Om det finns ett yrkande enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen att ett lagförslag skall *vila i minst tolv månader* och om *yrkandet* vid *omröstningen* *inte uppnår den majoritet av fem sjättedelar av de röstande som krävs enligt denna bestämmelse i regeringsformen* för omedelbart antagande av förslaget, skall förslaget hänvisas till konstitutionsutskottet för prövning enligt

konstitutionsutskottet förklarar att *tredje stycket i nämnda paragraf i regeringsformen* är tillämpligt i fråga om förslaget, skall det, om det ej heller då blir avgjort, återförvisas till det utskott som har berett ärendet.

femte stycket i nämnda paragraf i *regeringsformen om vilandeförfarandet* är tillämpligt i fråga om lagförslaget. Om konstitutionsutskottet har förklarar att *förfarandet* är tillämpligt, skall *riksdagen på nytt pröva om förslaget kan avslås eller omedelbart antas. I annat fall återförvisas det* till det utskott som har berett ärendet.

Avgörande genom acklamation

4 §

När ärende avgöres med acklamation, skall talmannen ställa proposition på varje yrkande som har *framställts* under överläggningen. Propositionen avfattas så att den kan besvaras med ja eller nej. Talmannen *tillkännagiver* hur beslutet har *utfallit* enligt hans uppfattning och befäster det med klubbslag, om *ej* omröstning begäres.

5 §

När ett ärende avgöres med acklamation, skall talmannen ställa proposition på varje yrkande som har *lagts fram* under överläggningen. Propositionen avfattas så att den kan besvaras med ja eller nej. Talmannen *tillkännager* hur beslutet har *blivit* enligt hans *eller hennes* uppfattning och befäster det med ett klubbslag, om *inte* omröstning begärs av någon ledamot.

Avgörande genom omröstning

5 §

När ärende avgöres genom omröstning, *ställes mot* det yrkande, som enligt talmannens uppfattning har *vunnit riksdagens bifall, eller* när acklamation *ej* har skett, *mot* det yrkande, som talmannen bestämmer, annat yrkande som kontraposition. *Föreligger* flera än två yrkanden som kan ställas mot varandra, skall först med tillämpning av 4 § *beslutas* vilket yrkande som skall vara kontraposition.

6 §

När ett ärende avgöres genom omröstning, *är huvudpropositionen* det yrkande som *riksdagen* enligt talmannens uppfattning har *bifallit med acklamation*. När acklamation *inte* har skett, *är huvudpropositionen* det yrkande som talmannen bestämmer. *Mot huvudpropositionen ställs ett* annat yrkande som kontraposition. *Om det finns* flera än två yrkanden som kan ställas mot varandra, skall *riksdagen* först, med tillämpning av 5 §, *besluta* vilket yrkande som skall vara kontraposition.

Omröstning göres öppet. Talmannen *tillkännagiver* hur omröstningen har utfallit och befäster beslutet med klubbslag.

Omröstning göres öppet. *I enlighet med bestämmelsen i 4 kap. 5 § regeringsformen är riksdagens beslut det förslag som stöds av mer än hälften av de röstande, om inte något annat anges i regeringsformen eller i denna lag.* Talmannen *tillkännager* hur omröstningen har utfallit och befäster beslutet med ett klubbslag.

Tilläggsbestämmelser

5.5.1

Då omröstning skall äga rum, upprättar talmannen omröstningsproposition. *Fordras* i visst fall *för beslut anslutning från särskilt flertal, anges* det i omröstningspropositionen.

Sedan ledamöterna efter förvarning har intagit sina platser i plenisalen, läses omröstningspropositionen upp och *underställes* kammaren för godkännande.

Omröstning *kan* förrättas med uppresning. Om talmannen efter omröstning med uppresning *finner tvekan råda* om omröstningens resultat eller ledamot begär rösträkning, *verkställs* ny omröstning med omröstningsapparat eller, när *sådan icke* kan användas, med namnupprop.

5.5.2

Vid omröstning med uppresning uppmanar talmannen först de ledamöter som vill rösta för ja-propositionen att resa sig och riktar därefter samma uppmaning till de ledamöter som vill rösta för nej-propositionen.

Vid omröstning med omröstningsapparat *fotograferas den tablå som visar* hur varje ledamot har röstat.

Vid omröstning med namnupprop *anmodar* talmannen två ledamöter att *taga* plats vid talmansbordet för att föra anteckningar över omröstningen. Vice talmännen ropas upp först och därefter övriga ledamöter efter platsnummer i plenisalen. Något av följande svar skall *avgivas*: ja, nej, avstår.

6 §

Uppkommer lika röstetal vid om-

5.6.1

Då *en* omröstning skall äga rum, upprättar talmannen *en* omröstningsproposition. *Om en särskild beslutsregel enligt 9 § skall tillämpas* i ett visst fall, *anges* det i omröstningspropositionen.

Sedan ledamöterna efter förvarning har intagit sina platser i plenisalen, läses omröstningspropositionen upp och *underställs* kammaren för godkännande.

En omröstning *får* förrättas med uppresning. Om talmannen efter omröstning med uppresning *tvekar* om omröstningens resultat eller *en* ledamot begär rösträkning, *sker en* ny omröstning med omröstningsapparat eller, när *den inte* kan användas, med namnupprop.

5.6.2

Vid *en* omröstning med uppresning uppmanar talmannen först de ledamöter som vill rösta för ja-propositionen att resa sig och riktar därefter samma uppmaning till de ledamöter som vill rösta för nej-propositionen.

Vid *en* omröstning med omröstningsapparat *registreras* hur varje ledamot har röstat.

Vid *en* omröstning med namnupprop *uppmanar* talmannen två ledamöter att *ta* plats vid talmansbordet för att föra anteckningar över omröstningen. Vice talmännen ropas upp först och därefter övriga ledamöter efter platsnummer i plenisalen. Något av följande svar skall *avges*: ja, nej, avstår.

Förfarandet vid lika röstetal

7 §

Om det blir lika röstetal vid *en*

röstning om vilket yrkande som skall vara kontraposition, *avgöres* utgången genom lottning.

Är rösterna lika *delade* i huvudomröstning skall ärendet bordläggas. Uppkommer när ärendet ånyo behandlas lika röstetal vid huvudomröstning i ärendet ställer talmannen proposition på förslag om återförvisning av ärendet till utskottet. Ärendet skall återförvisas om minst hälften av de röstande förenar sig *härom*. *Beslutas ej återförvisning*, avgör lotten vilken mening som skall vara riksdagens beslut.

Efter återförvisning *upptages* ärendet på nytt i sin helhet till avgörande i kammaren. *Uppstår därvid* åter lika röstetal vid huvudomröstning, skall lottning *äga rum genast*.

7 §

Har avgörandet i lagärende delats upp på två eller flera beslut, får riksdagen omedelbart efter det sista delbeslutet på förslag av talmannen eller ledamot besluta att ärendet skall för ytterligare beredning återförvisas till utskottet. Beslutar riksdagen återförvisning, har delbesluten *förfallit*. Beslut enligt denna paragraf om återförvisning av ärende får *ej* upprepas.

8 §

Fordras för beslut *anslutning från särskilt flertal* och *föreligger mer* än ett förslag till sådant beslut, *utväljer* riksdagen först, med tillämpning av vad som gäller i allmänhet, ett av förslagen. Därefter *avgöres* om detta förslag skall *antagas* eller förkastas. *Vad som sägs i första meningen* skall tillämpas även när fråga är om flera lagförslag som är oförenliga inbördes och yrkande har väckts att något av dem skall vila enligt 2 kap. 12 § tredje

omröstning om vilket yrkande som skall vara kontraposition, *avgöres* utgången genom lottning.

Om det blir lika röstetal i en huvudomröstning, skall ärendet bordläggas. Om det blir lika röstetal när ärendet behandlas *på nytt*, ställer talmannen proposition på förslag om återförvisning av ärendet till utskottet för *ytterligare beredning*. Ärendet skall återförvisas om minst hälften av de röstande förenar sig *om detta*. I annat fall avgör lotten vilken mening som skall vara riksdagens beslut.

Efter återförvisning *upptas* ärendet på nytt i sin helhet till avgörande i kammaren. Om det åter blir lika röstetal vid huvudomröstning, skall avgörandet *ske genom* lottning.

Återförvisning av lagärenden som avgjorts genom delbeslut

8 §

Om avgörandet i ett lagärende har delats upp på två eller flera beslut, får riksdagen omedelbart efter det sista delbeslutet på förslag av talmannen eller en ledamot besluta att ärendet skall återförvisas till utskottet för ytterligare beredning. Om riksdagen beslutar om återförvisning, har delbesluten *fallit*. Beslut enligt denna paragraf om återförvisning av ett ärende får *inte* upprepas.

Beslut med särskild beslutsregel

9 §

Om det för beslut *krävs annat än enkel majoritet* och *det finns fler* än ett förslag till ett sådant beslut *gäller följande*. Riksdagen *väljer* först, med tillämpning av vad som gäller för beslut i allmänhet, ett av förslagen. Därefter *avgöres, med tillämpning av den särskilda beslutsregeln*, om detta förslag skall *antas* eller förkastas. *Detta förfarande* skall tillämpas även när det är fråga om flera lagförslag som är oförenliga

stycket regeringsformen.

Föreligger samtidigt två eller flera yrkanden om folkomröstning beträffande samma vilande grundlagsförslag eller om misstroendeförklaring mot samma statsråd, skall endast en omröstning äga rum.

inbördes och *ett* yrkande har väckts att något av dem skall vila i *minst tolv månader* enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen.

Om det samtidigt finns två eller flera yrkanden om folkomröstning beträffande samma vilande grundlagsförslag eller om misstroendeförklaring mot samma statsråd, skall endast en omröstning äga rum.

Uppskov med behandlingen av ärenden

10 §

Ärende skall avgöras under den valperiod då det väckts. Ärende som gäller statsbudgeten för närmast följande budgetår skall *dock* avgöras före budgetårets ingång *såvida* det *icke* utan olägenhet för budgetregleringen kan avgöras senare.

Genom särskilt beslut kan riksdagen *medgiva* att behandlingen av ärende får uppskjutas till första riksmötet i nästa valperiod.

Om uppehåll görs i kammarens arbete med anledning av extra val, *skall* ärende som riksdagen *icke* har hunnit avgöra anses *utan särskilt beslut uppskjutet* till nästa valperiod.

Lagförslag, som har vilat i tolv månader enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen, skall prövas före utgången av kalenderåret därpå. Har lagförslag ett nära samband med lagförslag som vilar enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen, kan riksdagen besluta att det *får* avgöras inom den tid som gäller för prövningen av det vilande lagförslaget. Kan ärende som avses i detta stycke till följd av *förordnande* om extra val *icke* avgöras *på* föreskriven tid, skall det avgöras *snarast* möjligt efter det att den nyvalda riksdagen har sammanträtt.

Ett ärende skall avgöras under den valperiod då det väckts. Riksdagen *får dock medge* att behandlingen får uppskjutas till *det* första riksmötet i nästa valperiod. *Behandlingen av ett ärende som väckts under ett uppehåll i kammarbetet som sträcker sig fram till det första riksmötet i nästa valperiod anses vara uppskjuten till detta riksmöte. Detsamma gäller behandlingen av ett ärende som riksdagen inte har hunnit avgöra då ett uppehåll görs i kammarens arbete med anledning av ett extra val.*

Ärende som gäller statsbudgeten för närmast följande budgetår skall avgöras före budgetårets ingång *om* det *inte* utan olägenhet för budgetregleringen kan avgöras senare.

Ett lagförslag som har vilat i tolv månader enligt 2 kap. 12 § tredje stycket regeringsformen skall prövas före utgången av kalenderåret därpå. *Om ett annat* lagförslag har ett nära samband med *ett* lagförslag som vilar enligt *denna bestämmelse*, *får* riksdagen besluta att det *skall* avgöras inom den tid som gäller för prövningen av det vilande lagförslaget. *Om ett* ärende som avses i detta stycke till följd av *beslut* om extra val *inte* kan avgöras *inom* föreskriven tid, skall det avgöras *snarast* möjligt efter det att den nyvalda riksdagen har sammanträtt.

Tillägsbestämmelser

5.10.1

Beslut att ärende får uppskjutas fattas på *framställning* av utskott, till vars *handläggning* ärendet hör. Kammaren kan även utan *sådan framställning* besluta uppskov i samband med *behandlingen av utskottsbetänkande*.

Beslut att *behandlingen av ett* ärende får uppskjutas fattas på *förslag* av *det* utskott, till vars *beredning* ärendet hör. Kammaren får även utan *sådant förslag* besluta om uppskov.

5.10.2

Beslut enligt 10 § *fjärde* stycket andra meningen fattas på *framställning* av det utskott till vars *handläggning* ärendet hör.

Beslut enligt 10 § *tredje* stycket andra meningen fattas på *förslag* av det utskott till vars *handläggning* ärendet hör.

Slutligt beslut i ärende som vilat över ett val

11 §

Ärende *angående grundlag* skall avgöras vid första riksmötet i den valperiod då slutligt beslut enligt 8 kap. 15 § *regeringsformen* först får fattas, *såvida ej* förslaget i ärendet dessförinnan förkastas *eller* avgörandet genom *särskilt* beslut *uppskjutes* till annat riksmöte. *Sådant beslut kan* upprepas. I fråga om uppskov *äger* bestämmelserna i 10 § *tredje* stycket *motsvarande tillämpning*. Ärendet skall avgöras slutligt före nästa ordinarie val till riksdagen.

Ett ärende som har vilat över ett val i *enlighet med bestämmelserna i 8 kap. 15 och 16 §§* *regeringsformen* skall avgöras vid *det* första riksmötet i den valperiod då slutligt beslut enligt *dessa bestämmelser i* *regeringsformen* först får fattas, *om inte* förslaget i ärendet dessförinnan förkastas. Avgörandet *får* genom beslut *av riksdagen uppskjutas* till ett annat riksmöte. *Beslutet får* upprepas. Ärendet skall avgöras slutligt före nästa ordinarie val till riksdagen.

I fråga om uppskov *i samband med extra val* skall bestämmelserna i 10 § *första* stycket *tillämpas*.

Har vilande förslag till grundlagsändring eller till annat beslut som fattas i samma ordning förkastats vid folkomröstning, skall det utskott till vars *handläggning* frågan hör göra anmälan *därom* till kammaren.

Om ett vilande förslag till grundlagsändring eller till *ett* annat beslut som fattas i samma ordning har förkastats vid *en* folkomröstning, skall det utskott till vars *beredning* frågan hör göra anmälan *om detta* till kammaren.

Tillägsbestämmelse

5.11.1

Tillägsbestämmelsen 5.10.1 *äger* *motsvarande tillämpning* i fråga om uppskov med slutligt beslut i ärende *angående grundlag*.

Beslut om uppskov med slutligt beslut i *ett* ärende som har vilat över ett val i *enlighet med bestämmelserna i 8 kap. 15 och 16 §§* *regeringsformen* *fattas på förslag* av *det*

utskott till vars handläggning ärendet hör.

Beslut under budgetprocessen

12 §²²

Riksdagen *kan* genom lag besluta att hänföra *statsutgifter* till utgiftsområden.

Har riksdagen fattat beslut enligt första stycket, fastställer riksdagen för närmast följande budgetår genom ett *särskilt* beslut

dels för varje utgiftsområde en utgiftsram, som anger det belopp till vilket summan av de till utgiftsområdet hörande utgifterna högst får uppgå,

dels en beräkning av inkomsterna på statsbudgeten.

Beslut om anslag eller andra utgifter i staten för närmast följande budgetår får *icke* fattas innan beslut fattats enligt andra stycket. Anslag eller andra utgifter i staten fastställs för varje utgiftsområde genom ett *särskilt* beslut.

Beslut om anslag för löpande budgetår som innebär att en utgiftsram påverkas får *icke* fattas innan beslut om godkännande av ändrad utgiftsram fattats.

Riksdagen *får* genom lag besluta att hänföra *statsutgifterna* till utgiftsområden.

Om riksdagen har fattat beslut enligt första stycket, fastställer riksdagen för *det* närmast följande *budgetåret* genom ett *enda* beslut

dels för varje utgiftsområde en utgiftsram, som anger det belopp till vilket summan av de till utgiftsområdet hörande utgifterna högst får uppgå,

dels en beräkning av inkomsterna på statsbudgeten.

Beslut om anslag eller andra utgifter i staten för närmast följande budgetår får *inte* fattas innan *ett* beslut fattats enligt andra stycket. Anslag eller andra utgifter i staten fastställs för varje utgiftsområde genom ett *enda* beslut.

Beslut om anslag för löpande budgetår som innebär att en utgiftsram påverkas får *inte* fattas innan *ett* beslut om godkännande av *en* ändrad utgiftsram fattats.

Tilläggsbestämmelse

5.12.1²³

Statsutgifterna skall hänföras till följande utgiftsområden: 1. Rikets styrelse, 2. Samhällsekonomi och finansförvaltning, 3. Skatt, tull och exekution, 4. Rättsväsendet, 5. Internationell samverkan, 6. Försvar samt beredskap mot sårbarhet, 7. Internationellt bistånd, 8. Invandrare och flyktingar, 9. Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 10. Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 11. Ekonomisk trygghet vid ålderdom, 12. Ekonomisk trygghet för familjer och barn, 13. Arbetsmarknad, 14. Arbets-

Statsutgifterna skall hänföras till följande utgiftsområden: 1 Rikets styrelse, 2 Samhällsekonomi och finansförvaltning, 3 Skatt, tull och exekution, 4 Rättsväsendet, 5 Internationell samverkan, 6 Försvar samt beredskap mot sårbarhet, 7 Internationellt bistånd, 8 Invandrare och flyktingar, 9 Hälsovård, sjukvård och social omsorg, 10 Ekonomisk trygghet vid sjukdom och handikapp, 11 Ekonomisk trygghet vid ålderdom, 12 Ekonomisk trygghet för familjer och barn, 13 Arbets-

²² Senaste lydelse 2001:581.

²³ Senaste lydelse 2002:651.

liv, 15. Studiestöd, 16. Utbildning och universitetsforskning, 17. Kultur, medier, trossamfund och fritid, 18. Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande, 19. Regional utjämning och utveckling, 20. Allmän miljö- och naturvård, 21. Energi, 22. Kommunikationer, 23. Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar, 24. Näringsliv, 25. Allmänna bidrag till kommuner, 26. *Statsskuldräntor* m.m. och 27. Avgiften till Europeiska gemenskaperna.

marknad, 14 Arbetsliv, 15 Studiestöd, 16 Utbildning och universitetsforskning, 17 Kultur, medier, trossamfund och fritid, 18 Samhällsplanering, bostadsförsörjning och byggande, 19 Regional utjämning och utveckling, 20 Allmän miljö- och naturvård, 21 Energi, 22 Kommunikationer, 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar, 24 Näringsliv, 25 Allmänna bidrag till kommuner, 26 *Statsskuldräntor* m.m. och 27 Avgiften till Europeiska gemenskaperna.

Beslut i fråga om vilka ändamål och verksamheter som skall innefattas i ett utgiftsområde fattas i samband med beslut med anledning av den ekonomiska vårpropositionen.

Riksdagens skrivelser

13 §

Riksdagens beslut med anledning av proposition samt annat beslut, varom regeringen skall underrättas, meddelas regeringen genom skrivelse.

Om ett riksdagsbeslut kräver verkställighet, skall det organ som har att verkställa beslutet underrättas genom en skrivelse. Riksdagens beslut med anledning av en proposition eller en framställning skall alltid meddelas regeringen respektive det riksdagsorgan som lämnat framställningen genom en skrivelse.

Tillägsbestämmelse

5.13.1

Riksdagens skrivelser sättes upp av kammarkansliet och undertecknas av talmannen.

Utskott som har berett ärende skall få del av kammarens beslut i ärendet.

Riksdagens skrivelser sätts upp av kammarkansliet och undertecknas av talmannen.

Utskott som har berett ett ärende skall få del av kammarens beslut i ärendet.

6 kap. Interpellationer och frågor till statsråd

Interpellationer

1 §

Interpellation skall ha bestämt innehåll och vara försedd med motivering.

En interpellation skall ha ett bestämt innehåll och vara försedd med en motivering. Talmannen beslutar att en interpellation får framställas. Om talmannen anser att en interpel-

lation strider mot grundlag eller denna lag, skall han eller hon vägra tillstånd till att interpellationen framställs och ange skäl för detta beslut. Om kammaren ändå begär att interpellationen skall få framställas skall talmannen hänvisa frågan till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen får inte vägra tillstånd till interpellationen om utskottet har förklarat att den inte strider mot grundlag eller denna lag.

Interpellation besvaras inom två veckor från det att den *ingetts*. Gör kammaren under tvåveckorsperioden uppehåll i sitt arbete förlängs tiden med vad som motsvarar uppehållet.

Om svar inte lämnas inom den tid som angetts i andra stycket skall statsrådet meddela riksdagen varför svaret uteblir eller anstår. *Sådant meddelande* får inte följas av överläggning.

Interpellation *förfaller* om den *ej* har besvarats vid det riksmöte då den väcktes.

En interpellation besvaras av ett statsråd inom två veckor från det att den gets in. Om kammaren under tvåveckorsperioden gör ett uppehåll i sitt arbete, förlängs tiden med vad som motsvarar uppehållet.

Om *ett* svar inte lämnas inom den tid som *har* angetts i andra stycket, skall statsrådet meddela riksdagen varför svaret uteblir eller anstår. *Meddelandet* får inte följas av överläggning.

En interpellation faller om den *inte* har besvarats vid det riksmöte då den väcktes.

Tilläggsbestämmelser

6.1.1²⁴

Interpellation *inges* till kammarkansliet. Den skall vara egenhändigt undertecknad av interpellanten. Talmannen låter utan dröjsmål statsrådet få del av interpellationen *och anmäler den vid närmast följande sammanträde med kammaren*.

Talmannen fastställer efter samråd med de särskilda företrädarna för partigrupperna den dag under riksmöte då *interpellation* senast får inges till kammarkansliet. Om särskilda skäl *föreligger* får dock tal-

En interpellation ges in till kammarkansliet. Den skall vara egenhändigt undertecknad av interpellanten. Talmannen anmäler *utan dröjsmål* vid *ett* sammanträde med kammaren *beslut att interpellationen skall eller inte skall få framställas. Om talmannen har medgett att interpellationen får framställas, låter talmannen utan dröjsmål* statsrådet få del av interpellationen.

Talmannen fastställer efter samråd med de särskilda företrädarna för partigrupperna den dag under *ett* riksmöte då *interpellationer* senast får *ges in* till kammarkansliet. Om *det finns* särskilda skäl, får dock

²⁴ Senaste lydelse 2000:418.

mannen medge att *interpellationen* får framställas även om den *ingetts* efter denna dag.

talmannen medge att *en interpellation* får framställas även om den *getts in* efter denna dag.

Interpellationen skall redovisas i riksdagens protokoll.

6.1.2

När statsråd ämnar besvara *interpellation*, bestämmer talmannen efter samråd med statsrådet och interpellanten vid vilket sammanträde svaret skall lämnas. Meddelande *härom* lämnas utan dröjsmål på sätt talmannen bestämmer och *tages* upp på föredragningslistan.

Talmannen bestämmer efter samråd med statsrådet och interpellanten vid vilket sammanträde svaret skall lämnas. Meddelande *om detta* lämnas utan dröjsmål på *det* sätt som talmannen bestämmer och *tas* upp på föredragningslistan.

Svar på interpellation får delas ut till ledamöterna i förväg.

Svaret på *en* interpellation får delas ut till ledamöterna i förväg.

6.1.3

När ett statsråd besvarar en interpellation får svaret lämnas i ett anförande som räcker längst sex minuter. Statsrådet kan därutöver få ordet för ytterligare tre anföranden, varav de första två får räcka längst fyra minuter vardera och det tredje längst två minuter.

Interpellanten kan få ordet för högst tre anföranden, varav de första två får räcka längst fyra minuter vardera och det tredje längst två minuter.

Andra talare kan få ordet för högst två anföranden, varav det första får räcka längst fyra minuter och det andra längst två minuter.

Frågor

2 §

Fråga kan vara muntlig eller skriftlig. Den skall ha bestämt innehåll.

En fråga kan vara muntlig eller skriftlig. Den skall ha *ett* bestämt innehåll.

Muntliga frågor

3 §

Muntlig fråga framställs vid frågestund som anordnas i kammaren. Den besvaras omedelbart.

En muntlig fråga framställs vid *en* frågestund som anordnas i kammaren. Den besvaras omedelbart *av ett statsråd*.

Talmannen beslutar om vem som skall få ordet vid frågestund. Talmannen *kan* besluta om begränsning av anförandena till längst en minut.

Talmannen beslutar om vem som skall få ordet vid *en* frågestund. Talmannen *får* besluta om *en* begränsning av anförandena till längst en minut.

Tilläggsbestämmelse

6.3.1

Frågestund anordnas varje torsdag de veckor som kammaren sammanträder för annan handläggning än bordläggning.

Om arbetsförhållandena i riksdagen kräver det, får talmannen för viss vecka besluta att *frågestund* anordnas på annan dag än torsdag eller att *frågestund inställs*.

Regeringskansliet anmäler till kammarkansliet senast på *fredag* i veckan före frågestunden vilka statsråd som kommer att vara närvarande. Meddelande *härom* lämnas utan dröjsmål på sätt talmannen bestämmer.

En frågestund anordnas varje torsdag *under* de veckor som kammaren sammanträder för annan handläggning än bordläggning.

Om arbetsförhållandena i riksdagen kräver det, får talmannen för en viss vecka besluta att *frågestunden* anordnas på *en* annan dag än *en* torsdag eller att *frågestunden ställs in*.

Regeringskansliet anmäler till kammarkansliet senast på *fredagen* i veckan före frågestunden vilka statsråd som kommer att vara närvarande. Meddelande *om detta* lämnas utan dröjsmål på *det* sätt som talmannen bestämmer.

Skriftliga frågor

4 §

Skriftlig fråga får vara försedd med en kort inledande förklaring. *Sådan* fråga besvaras skriftligen.

En skriftlig fråga får vara försedd med en kort inledande förklaring. *Talmannen beslutar att en skriftlig fråga får framställas. Om talmannen anser att en skriftlig fråga strider mot grundlag eller denna lag, skall han eller hon vägra tillstånd till att frågan framställs och ange skäl för detta beslut. Om kammaren ändå begär att frågan skall få framställas skall talmannen hänvisa saken till konstitutionsutskottet för avgörande. Talmannen får inte vägra tillstånd till frågan om utskottet har förklarat att den inte strider mot grundlag eller denna lag.*

En skriftlig fråga besvaras skriftligen av ett statsråd.

Tilläggsbestämmelser

6.4.1²⁵

Skriftlig fråga *inges* till kammarkansliet. Den skall vara egenhändigt undertecknad av den ledamot som framställer frågan. Talmannen låter utan dröjsmål statsrådet få del av frågan och *anmäler* den vid närmast följande sammanträde med kamma-

En skriftlig fråga *ges in* till kammarkansliet. Den skall vara egenhändigt undertecknad av den ledamot som framställer frågan. Talmannen *anmäler utan dröjsmål vid ett sammanträde med kammaren beslut att frågan skall eller inte skall*

²⁵ Senaste lydelse 2000:418.

ren.

Skriftligt svar inlämnas till kammarkansliet som överlämnar svaret till den ledamot som ställt frågan.

De skriftliga frågor som under en vecka *ingetts* senast klockan 10 på *fredag* besvaras senast klockan 12 på *onsdag* i följande vecka.

Under längre uppehåll i kammarens arbete än en månad får talmannen besluta att *svaret* lämnas inom fjorton dagar efter det att *frågan* framställts. *Sådant* beslut *meddelas* efter samråd med de särskilda företrädarna för partigrupperna. Om svar inte lämnas inom denna tid skall statsrådet meddela kammarkansliet när frågan kommer att besvaras eller att den inte kommer att besvaras.

få framställas Om talmannen har medgett att *frågan* får framställas, låter talmannen utan dröjsmål statsrådet få del av frågan.

Det skriftliga svaret lämnas till kammarkansliet som överlämnar svaret till den ledamot som ställt frågan.

De skriftliga frågor som under en vecka *getts in* senast klockan 10 på *fredagen* besvaras senast klockan 12 på *onsdagen* i följande vecka.

Under längre uppehåll i kammarens arbete än en månad får talmannen besluta att *svaren* lämnas inom fjorton dagar efter det att *frågorna* framställts. *Talmannen fattar sitt* beslut efter samråd med de särskilda företrädarna för partigrupperna. Om *ett* svar inte lämnas inom denna tid, skall statsrådet meddela kammarkansliet när frågan kommer att besvaras eller att den inte kommer att besvaras.

6.4.2

Framställd fråga för skriftligt svar liksom *statsråds* svar på *sådan fråga* skall redovisas i riksdagens protokoll.

Skriftliga frågor liksom *statsrådets* svar på *frågorna* skall redovisas i riksdagens protokoll.

7 kap. Gemensamma bestämmelser om val inom riksdagen

Föreskrifternas tillämpningsområde

1 §

Bestämmelserna i 2–12 §§ gäller val som *ankommer på* kammaren.

Bestämmelserna i 2–12 §§ gäller val som *förrättas* av kammaren och *bestämmelserna i 13 och 14 §§* val inom ett utskott eller ett annat riksdagsorgan som helt eller delvis väljs av kammaren.

Bestämmelserna i 2 § första stycket, 6 §, 8–10 §§ och 12 § andra stycket skall tillämpas endast i den mån riksdagen ej föreskriver annat.

Tilläggsbestämmelse

7.1.1

Utöver de val som kammaren förrättar enligt regeringsformen och riksdagsordningen skall den bland riksdagens ledamöter företaga val av

- 1. 20 ledamöter i Nordiska rådets svenska delegation,*
- 2. 6 ledamöter i Europarådets svenska delegation,*
- 3. 8 ledamöter i den svenska delegationen till Parlamentariska församlingen i konferensen om säkerhet och samarbete i Europa.*

Nordiska rådets svenska delegation väljs för riksmöte. Europarådets svenska delegation väljs för tiden från den 1 januari året efter det att val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val. Den svenska delegationen till Parlamentariska församlingen i konferensen om säkerhet och samarbete i Europa väljs för riksdagens valperiod.

Ledamot eller suppleant av Europarådets svenska delegation som lämnat riksdagen i samband med riksdagsval får kvarstå som ledamot av delegationen under den återstående delen av delegationens mandatperiod.

Kammaren skall också välja styrelsen för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond i enlighet med 3 § i stiftelsens stadgar (RFS 1988:1).

Valberedningen

2 §

Val beredes av en inom riksdagen utsedd valberedning.

Valberedningen utses vid första sammanträdet med kammaren under riksdagens valperiod för tiden till valperiodens slut. Varje partigrupp, vilken motsvarar parti som vid valet till riksdagen har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket, skall besätta en plats. Därutöver fördelas tio platser proportionellt mellan samma partigrupper. Ledamöterna tillsättes med tillämpning av det förfarande

Om inte riksdagen föreskriver annat, skall val som förrättas av kammaren beredas av en särskild valberedning, utsedd inom riksdagen.

Valberedningen utses vid första sammanträdet med kammaren under riksdagens valperiod för tiden till valperiodens slut. Varje partigrupp, vilken motsvarar parti som vid valet till riksdagen har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket, skall besätta en plats. Därutöver fördelas tio platser proportionellt mellan samma partigrupper. Ledamöterna tillsätts med tillämpning av det

som *angives* i 12 § första stycket.

förfarande som *anges* i 12 § första stycket.

Tilläggsbestämmelser

7.2.1

Talmannen fastställer för varje partigrupp det antal ledamöter, som partigruppen skall tillsätta i valberedningen. Därvid skall han vid den proportionella fördelningen tillämpa den beräkningsgrund som *angives* i 4 § *andra* stycket.

Talmannen fastställer för varje partigrupp det antal ledamöter som partigruppen skall tillsätta i valberedningen. Vid den proportionella fördelningen tillämpas den beräkningsgrund som *anges* i 4 § *tredje* stycket.

7.2.2²⁶

Valberedningen bereder *alla val som förrättas av kammaren utom* val av riksföreståndare, vice riksföreståndare, person som skall inträda som tillfällig riksföreståndare, talman, vice talmän, kammarsekreterare, riksdagens ombudsmän och ställföreträdande ombudsmän, riksrevisorer samt val till Statsrådsarvodesnämnden och Nämnden för lön till riksrevisorerna.

Föreskrifter om beredning av val finns i fråga om ombudsmän och ställföreträdande ombudsmän i *tilläggsbestämmelse 8.10.2*, i fråga om riksrevisorer i *tilläggsbestämmelse 8.11.1*, i fråga om ledamöter i Statsrådsarvodesnämnden i *tilläggsbestämmelse 8.4.1* och i fråga om ledamöter i Nämnden för lön till riksrevisorerna i *tilläggsbestämmelse 8.5.1*.

Valberedningen bereder *inte* val av riksföreståndare, vice riksföreståndare, person som skall inträda som tillfällig riksföreståndare, talman, vice talmän, kammarsekreterare, riksdagens ombudsmän och ställföreträdande ombudsmän, riksrevisorer samt val till Statsrådsarvodesnämnden och Nämnden för lön till riksrevisorerna.

Föreskrifter om beredning av val finns i fråga om ombudsmän och ställföreträdande ombudsmän i *tilläggsbestämmelsen 8.11.2*, i fråga om riksrevisorer i *tilläggsbestämmelsen 8.12.1*, i fråga om ledamöter i Statsrådsarvodesnämnden i *tilläggsbestämmelsen 8.4.1* samt i fråga om ledamöter i Nämnden för lön till riksrevisorerna i *tilläggsbestämmelsen 8.5.1*.

7.2.3

Valberedningen håller på kallelse av talmannen sitt första sammanträde samma dag som den utses. Därefter sammanträder beredningen på kallelse av ordföranden.

Bestämmelserna i 4 kap. 12 § första stycket första och *andra meningarna* samt tilläggsbestämmelserna 4.11.1 andra stycket och 4.11.2–4 tillämpas

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § första stycket första *meningen* och *andra stycket* samt tilläggsbestämmelserna 4.12.1 andra stycket och

²⁶ Senaste lydelse 2002:1021.

också på valberedningen.

4.12.2–4 tillämpas också på valberedningen.

Val med acklamation

3 §

Framlägges vid val som avser två eller flera personer en gemensam lista, som *upptager* namn på så många personer som valet avser, och *har listan godkänts* av alla i valberedningens sammanträde *deltagande* ledamöter eller av alla utom en, skall talmannen *ställa proposition på* godkännande av listan och förklara de på *denna* upptagna personerna valda. Val med slutna sedlar skall dock förrättas, om det *begäres* av minst så många riksdagsledamöter, som motsvarar *det tal vilket erhålles*, om samtliga röstberättigade ledamöters antal delas med *antalet av de* personer valet avser, ökat med *ett*. Detta val skall äga rum vid ett följande sammanträde.

Följer av särskild bestämmelse att innehavare av visst uppdrag skall väljas för sig, skall valet förrättas med acklamation. Om ledamot begär det, skall valet dock förrättas med slutna sedlar. *Föreligger* enhälligt förslag från valberedningen, skall *i sådant fall* valet äga rum först vid ett följande sammanträde.

Vid val som avser två eller flera personer *får valberedningen lägga fram* en gemensam lista. *Listan skall innehålla* namn på så många personer som valet avser och *skall godkännas* av alla ledamöter som *har deltagit* i valberedningens sammanträde eller av alla utom en.

Talmannen *skall framställa förslag om* godkännande av *den gemensamma* listan och, *vid bifall*, förklara de på *listan* upptagna personerna valda. Val med slutna sedlar skall dock förrättas, om det *begärs* av minst så många riksdagsledamöter som motsvarar *den kvot som man får*, om samtliga röstberättigade ledamöters antal delas med *det antal* personer som valet avser, ökat med *1*. Om kvoten är ett brutet tal, skall *den avrundas till närmaste högre hela tal*. Detta val skall äga rum vid ett följande sammanträde.

Om det föreskrivs att en innehavare av ett visst uppdrag skall väljas för sig, skall valet förrättas med acklamation. Om *någon* ledamot begär det, skall valet dock förrättas med slutna sedlar. *Om* valberedningen *har lagt fram ett* enhälligt förslag, skall valet *med slutna sedlar* äga rum först vid ett följande sammanträde.

Val med slutna sedlar

4 §

Val förrättas med slutna sedlar, om *ej* annat följer av 3 § eller annan huvudbestämmelse i *riksdagsordningen*. Skall två eller flera personer utses genom val med slutna sedlar, fördelas platserna proportionellt mellan *partier*. *Med parti avses därvid* varje *grupp* av riksdagsledamöter som vid valet uppträder under särskild beteck-

ning, om *inte* annat följer av 3 § eller av annan huvudbestämmelse i *denna lag*.

Om två eller flera personer skall utses genom val med slutna sedlar, fördelas platserna proportionellt mellan varje *gruppering* av riksdagsledamöter som vid valet uppträ-

ning.

Platserna fördelas mellan *partier* genom att *de* en *efter en* tilldelas *det parti* som för varje gång visar *det största* jämförelsetalet. Jämförelsetalet är lika med *partiets* röstetal, så länge *ingen* plats har tilldelats *partiet*, och *erhålles* därefter genom att *partiets* röstetal delas med *det tal som motsvarar antalet* platser som *redan* har tilldelats *partiet*, ökat med *ett*. Vid lika jämförelsetal *skiljes* genom lottning.

der under särskild beteckning.

Platserna fördelas mellan *grupperingar* genom att en *i taget* tilldelas *den gruppering* som för varje gång får *det högsta* jämförelsetalet. Jämförelsetalet är lika med *grupperingens* röstetal, så länge *grupperingen* inte har tilldelats *någon* plats. Därefter *beräknas jämförelsetalet* genom att *grupperingens* röstetal delas med *det antal* platser som *grupperingen* har tilldelats, ökat med *1*. Vid lika jämförelsetal *skall avgörandet ske* genom lottning.

Vid val av en person är den vald som har fått flest röster, om inte riksdagen föreskriver annat i huvudbestämmelse i denna lag. Vid lika röstetal skall valet avgöras genom lottning.

Tilläggsbestämmelser

7.4.1

Valsedlarna skall vara lika till storlek, material och färg. *Valsedel* skall vara *enkel, slutet* och *omärkt*. *Den* får innehålla uppgift om det val för vilket *den* gäller.

Valsedel är ogiltig om den är försedd med kännetecken som uppenbarligen har blivit anbragt på valsedeln med avsikt *eller om den saknar giltigt kandidatnamn*. Har ledamot i ett val lämnat mer än en valsedel, är valsedlarna ogiltiga. Har sedlarna samma innehåll, skall dock en *valsedel* betraktas som giltig vid sammanräkningen.

Namn på valsedel skall anses obefintligt om kandidaten ej är valbar, namnet är överstruket eller det ej framgår klart vem som avses.

Valsedlarna skall vara *enkla, slutna* och *omärkta samt* lika till storlek, material och färg. *De* får innehålla uppgift om det val för vilket *de* gäller.

En valsedel är ogiltig om den är försedd med *något* kännetecken som uppenbarligen har blivit anbragt på valsedeln med avsikt.

Om en ledamot i ett val har lämnat mer än en valsedel, är valsedlarna ogiltiga. *Om* sedlarna har samma innehåll, skall dock en *av valsedlarna* betraktas som giltig vid sammanräkningen.

7.4.2

Vid proportionellt val *användes valsedlar, på vilka före namnen har satts ut partibeteckning (partinamn eller annan beteckning i ord för viss grupp av riksdagsledamöter eller för viss meningsriktning)*. Namnen *föres* upp i en följd under varandra.

Vid proportionellt val *skall det på valsedeln finnas en beteckning i ord för en viss gruppering av riksdagsledamöter. Efter denna beteckning förs* namnen upp i en följd under varandra.

Valsedel är ogiltig om den saknar *partibeteckning eller upptager mer än en partibeteckning.*

Namn på valsedel skall anses obefintligt, om ordningen mellan namnet och annat namn *ej framgår klart.*

De platser som har tilldelats ett parti besättes så att partiets första plats tillerkännes den vars namn står främst i ordningen inom partiet, partiets andra plats den som bär det andra namnet i ordningen och så vidare enligt samma grund. När ordningen mellan namn på ett partis valsedlar skall bestämmas, äger 20 kap. 4 § vallagen (1997:157) motsvarande tillämpning.

Vid val av en person *med slutna sedlar får valsedel ej upptaga partibeteckning. Innehåller valsedel två eller flera kandidatnamn, är den ogiltig.*

Vid lika röstetal skiljes genom lottning.

Vid val med slutna sedlar *anmodar talmannen fem ledamöter att taga plats vid talmansbordet. Av dessa skall tre biträda när valsedlarna öpp-*

En valsedel är ogiltig om
 1. den saknar *beteckning för en gruppering av riksdagsledamöter,*
 2. den *innehåller mer än en beteckning, eller*
 3. den saknar *namn på en valbar kandidat.*

Ett namn på en valsedel skall anses obefintligt om
 1. *kandidaten inte är valbar,*
 2. *namnet är överstruket,*
 3. *det inte klart framgår vem som avses, eller*
 4. *ordningen mellan namnet och något annat namn på valsedeln inte klart framgår.*

Ordningföljden mellan kandidatnamnen inom varje gruppering av riksdagsledamöter skall bestämmas genom att ett jämförelsetal beräknas för dem med tillämpning av heltalsmetoden enligt 20 kap. 4 § vallagen (1997:157). Om flera kandidater får lika stora jämförelsetal, skall valet avgöras genom lottning.

7.4.3

Vid val av en person *skall det på valsedeln finnas ett kandidatnamn.*

En valsedel är ogiltig om den innehåller

1. *två eller flera kandidatnamn,*
2. *namnet på en kandidat som inte är valbar,*
3. *namnet är överstruket,*
4. *det inte klart framgår vem som avses, eller*
5. *beteckning på en gruppering av riksdagsledamöter.*

Föreskrifter om vem som är vald vid val av en person finns i 8 kap. 1–3, 11 och 12 §§ samt i 9 kap. 1 och 5 §§.

7.4.4

Vid val med slutna sedlar *uppmånar talmannen fem ledamöter att ta plats vid talmansbordet. Av dessa skall tre biträda när valsedlarna öpp-*

nas och granskas och två föra anteckningar över valet.

Upprop verkställs i samma ordning som enligt tilläggsbestämmelse 5.5.2. När ledamot ropas upp, skall han gå fram till talmansbordet och lämna sin valsedel till talmannen.

Sedan samtliga godkända valsedlar har lästs upp av talmannen och antecknats av kammarsekreteraren och de två ledamöterna, *jämföres* anteckningarna över valet.

Talmannen *meddelar* resultatet av valet, *så snart detta har fastställts.*

öppnas och granskas och två föra anteckningar över valet.

Ledamöterna ropas upp i den ordning som anges i tilläggsbestämmelse 5.6.2. När en ledamot ropas upp, skall han eller hon gå fram till talmansbordet och lämna sin valsedel till talmannen.

Sedan samtliga godkända valsedlar har lästs upp av talmannen och antecknats av kammarsekreteraren och de två ledamöterna, *jämförs* anteckningarna över valet.

Talmannen *fastställer* resultatet av valet *och tillkännager det för kammaren.*

7.4.5

Skall två eller flera val med slutna sedlar förrättas, får talmannen, *såvida* ledamot *icke* yrkar annat, bestämma att valsedlarna skall *avlämnas* i samtliga val, innan sammanräkning *företas* i något av valen.

Om två eller flera val med slutna sedlar skall förrättas, får talmannen, *om inte en* ledamot yrkar annat, bestämma att valsedlarna skall *lämnas* i samtliga val, innan sammanräkning *görs* i något av valen.

Överklagande av val med slutna sedlar

5 §

Val med slutna sedlar får överklagas hos *riksdagens valprövningsnämnd*. Valet *skall gälla utan hinder av att* det har överklagats.

Val med slutna sedlar får överklagas av *en riksdagsledamot* hos *Valprövningsnämnden*. Valet *gäller även om* det har överklagats.

Tilläggsbestämmelser

7.5.1

5 Riksdagen 2002/03. 4 saml. KU15

Rättelse: S. 105 rad 4 nerifrån S. 112 sista raden

Besvär över val som sägs i 5 § ställs till valprövningsnämnden. Besvärshandlingen skall ges in till kammarkansliet inom fem dagar från den dag då resultatet av valet meddelades i kammaren. Så snart besvärstiden har gått ut, skall talmannen vid sammanträde med kammaren tillkännagiva samtliga besvär som har anförts. Talmannen skall härvid ange viss kort tid inom vilken förklaring över besvären skall ha kommit in till valprövningsnämnden. När förklaringsstiden har gått ut skall talmannen genast sända besvärshandlingarna till valprövningsnämnden. Talmannen bör därjämte skyndsamt inkomma till valprövningsnämnden med yttrande över besvären.

Skrivelse med överklagande ställs till Valprövningsnämnden. Skrivelsen skall ha kommit in till kammarkansliet inom fem dagar från den dag då resultatet av valet meddelades i kammaren.

Så snart tiden för överklagande har gått ut, skall talmannen vid sammanträde med kammaren tillkännagiva samtliga överklaganden som har kommit in. Talmannen skall bestämma den tid inom vilken förklaring över överklagandena skall ha kommit in till Valprövningsnämnden.

När förklaringsstiden har gått ut skall talmannen genast sända skrivelserna med överklaganden till Valprövningsnämnden. Talmannen bör dessutom skyndsamt till Valprövningsnämnden ge in yttrande över överklagandena.

7.5.2

Har vid valet föreskrift i 4 § eller i tilläggsbestämmelserna 7.4.1–5 blivit åsidosatt och är det ej osannolikt att felet har inverkat på valutgången, skall valprövningsnämnden undanröja valet och förordna om omval. Kan felet avhjälpas genom förnyad sammanräkning eller annan sådan mindre ingripande åtgärd, skall valprövnings-

Valprövningsnämnden skall vid prövningen av ett överklagande upphäva ett val och förordna om omval, om en föreskrift i 4 § eller i tilläggsbestämmelserna 7.4.1–5 har blivit åsidosatt vid valet.

Ett omval skall dock förordnas bara om det med fog kan antas att vad som förekommit har inverkat på

nämnden dock i stället *uppdraga* åt talmannen att *vidtaga erforderlig rättelse*.

valutgången.

Om felet kan avhjälpas genom förnyad sammanräkning eller annan sådan mindre ingripande åtgärd, skall Valprövningsnämnden dock i stället uppdra åt talmannen att vidta denna rättelse.

7.5.3

Valsedlar och annat valmaterial skall förvaras under betryggande säkerhet till dess att valet har vunnit laga kraft.

Valens tidpunkt och giltighet

6 §

Val, som *enligt vad som är särskilt föreskrivet* avser tid motsvarande riksdagens valperiod, skall förrättas snarast efter valperiodens början och gälla till dess att riksdagen förrättat nytt val under nästa valperiod.

Om inte riksdagen föreskriver annat, skall val som avser tid motsvarande riksdagens valperiod förrättas snarast efter valperiodens början och gälla till dess att riksdagen förrättat nytt val under nästa valperiod.

Omval

7 §

Har ny ledamot tagit plats i riksdagen med anledning av att utgången av val till riksdagen har blivit ändrad efter överklagande, skall val som riksdagen har förrättat dessförinnan under valperioden göras om, *såvida det begäres* av minst tio riksdagsledamöter.

Har *en* ny ledamot tagit plats i riksdagen med anledning av att utgången av val till riksdagen har blivit ändrad efter *ett* överklagande, skall val som riksdagen har förrättat dessförinnan under valperioden göras om, *om det begärs* av minst tio riksdagsledamöter.

Suppleantval

8 §

Skall två eller flera *väljas*, utses *tilllika* suppleanter till minst samma antal som de ordinarie ledamöterna. Vad som är föreskrivet om dessa *äger motsvarande tillämpning i fråga om* suppleanterna.

Om inte riksdagen föreskriver annat, skall vid val som avser två eller flera personer också suppleanter utses till minst samma antal som de ordinarie ledamöterna. Vad som är föreskrivet om *valet av dessa tillämpas även på* suppleanterna.

Sedan riksdagen har förrättat val till ett organ och därvid utsett suppleanter, får den besluta om en förändring av antalet suppleanter i organet, så länge det inte underskrider antalet ordinarie ledamöter.

Ersättare som har kallats till tjänstgöring får *utan hinder av vad som har beslutats om antalet suppleanter i utskott* utses till suppleant i utskott som den *ledige* riksdagsledamoten

Utan att antalet suppleanter i utskottet utökas får ersättare som har kallats till tjänstgöring utses till suppleant i *ett* utskott som den *lediga* riksdagsledamoten tillhör. *Då*

tillhör.

tillämpas det förfarande som anges i 12 § första stycket.

Tilläggsbestämmelser

7.8.1

Sedan riksdagen har förrättat val till organ och därvid utsett suppleanter med stöd av 8 §, kan den besluta att öka antalet suppleanter i organet. Suppleantval som föranledes härav skall förrättas så snart det kan ske.

En fråga om ett större antal suppleanter än som ursprungligen valts bereds av valberedningen.

Suppleantval som föranleds av en utökning av antalet suppleanter skall förrättas så snart det kan ske.

7.8.2

Om annat icke föreskrives eller särskilt beslutas, skall suppleanter utses till samma antal som de ordinarie ledamöterna.

Om inte annat föreskrivs eller särskilt beslutas, skall suppleanter utses till samma antal som de ordinarie ledamöterna.

7.8.3

Föreskrifter om suppleanter finns för riksdagsstyrelsen i tilläggsbestämmelsen 1.5.2, för Statsrådsarvodesnämnden i 8 kap. 4 §, för Nämnden för lön till riksrevisorerna i 8 kap. 5 §, för Utrikesnämnden i 8 kap. 8 § och för krigsdelegationen i 8 kap. 15 §

Suppleanternas tjänstgöring

9 §

Är av riksdagen vald ledamot i ett organ frånvarande, intages hans plats, om det kan ske, av suppleant som hör till samma partigrupp. I övrigt gäller att suppleanterna har företräde i den ordning i vilken de har valts eller, om valet har förrättats med gemensam lista, i den ordning i vilken de har förts upp på listan.

Om inte riksdagen föreskriver annat, skall en frånvarande ledamots plats i ett organ intas av en suppleant som hör till samma partigrupp. Om detta inte kan ske, gäller att suppleanterna har företräde i den ordning i vilken de har valts eller, om valet har förrättats med gemensam lista, i den ordning i vilken de har förts upp på listan.

Tilläggsbestämmelse

7.9.1

Ledamot eller suppleant som har fått plats från två eller flera grupper anses vald för den grupp, från vilken plats först har tilldelats honom.

Obehörighet

10 §

Är till ett uppdrag *endast den valbar som tillhör riksdagen och lämnar den valde riksdagen eller utses han* till riksdagens talman eller till statsråd, *skall han avgå från uppdraget.*

Om inte riksdagen föreskriver annat, skall den som är vald av kammaren till ett uppdrag, för vilket det krävs ledamotskap av riksdagen, avgå från uppdraget, om han eller hon lämnar riksdagen eller utses till riksdagens talman eller till statsråd.

Tilläggsbestämmelse

7.10.1

Föreskrifter om behörighet att ingå i olika organ finns för talmannen i 10 kap. 7 § regeringsformen, i 1 kap. 5 § och 8 kap. 15 § denna lag, för riksdagsledamot som också är statsråd i 8 kap. 15 § denna lag samt för avgången riksdagsledamot i tilläggsbestämmelsen 8.6.2 denna lag.

Skyldighet att åta sig uppdrag

11 §

Den som har utsetts till uppdrag genom val av riksdagen får *ej undandraga* sig uppdraget utan att riksdagen *medgiver* det.

Den som har utsetts till *ett* uppdrag genom val av riksdagen får *inte undandra* sig uppdraget utan att riksdagen *medger* det.

Efterträdare

12 §

Lämnar *den* som har valts till ett organ sitt uppdrag i förtid *och avsåg det val genom vilket uppdraget* tillsattes vid *mandatperiodens* början två eller flera personer, skall den *partigrupp* eller de partigrupper, som han var vald för, till talmannen anmäla en efterträdare. Talmannen förklarar den *anmälde* vald. *Göres ej* sådan anmälan eller *anmäles* mer än en person, utser talmannen efterträdare.

Är i annat fall än som avses i första stycket plats ledig i förtid, *anställes kompletteringsval* för den återstående tiden *med tillämpning av vad som gäller i allmänhet.*

Om någon som har valts till ett organ, som vid *valperiodens* början tillsattes *genom val av två eller flera* personer, lämnar sitt uppdrag i förtid, skall den eller de partigrupper som han *eller hon* var vald för, till talmannen anmäla en efterträdare. Talmannen förklarar den *anmälda efterträdaren* vald. *Om en* sådan anmälan *inte görs* eller *om* mer än en person *anmäls*, utser talmannen *en* efterträdare.

Om en plats blir ledig i förtid *och det ursprungliga valet avsåg endast en person, tillämpas för kompletteringsvalet* för den återstående tiden *samma förfarande som vid det ur-*

Ersättare som har kallats till tjänstgöring får med tillämpning av det förfarande som anges i första stycket utses till suppleant i utskott som den ledige riksdagsledamoten tillhör.

sprungliga valet.

Föreskrifterna i denna bestämmelse gäller om inte riksdagen föreskriver annat.

Ordförandeval

13 §

Organ, vars ledamöter helt eller delvis utses av kammaren, väljer inom sig ordförande och en eller flera vice ordförande, om *ej* annat är föreskrivet.

Ett organ, vars ledamöter helt eller delvis utses av kammaren, väljer inom sig ordförande och en eller flera vice ordförande, om inte annat är föreskrivet.

Tilläggsbestämmelse

7.13.1

Föreskrifter om val av ordförande och vice ordförande finns för Valprövningsnämnden i 3 kap. 11 § regeringsformen och 8 kap. 2 § denna lag, för Statsrådsarvodesnämnden i 8 kap. 4 § denna lag, för Nämnden för lön till riksrevisorerna i 8 kap. 5 §, för Riksrevisionens styrelse i 8 kap. 14 § och för Riksdagens överklagandenämnd i 9 kap. 5 § denna lag.

Val inom ett riksdagsorgan

14 §

Val inom organ, som sägs i 13 §, förrättas med acklamation eller, om ledamot begär det, med slutna sedlar.

Val inom *ett* organ som *avses* i 13 § förrättas med acklamation eller, om *någon* ledamot begär det, med slutna sedlar.

Tilläggsbestämmelse

7.14.1

Valsedlarna skall vara lika till storlek, material och färg. *Valsedel* skall vara *enkel*, *sluten* och *omärkt*. Vid lika röstetal *skiljes* genom lottning.

Valsedlarna skall vara *enkla*, *slutna* och *omärkta* samt lika till storlek, material och färg. Vid lika röstetal *skall valet avgöras* genom lottning.

8 kap. Vissa befattningshavare och organ

Val av talmän

1 §

Val av talman samt av förste, andre och tredje vice talman förrättas vid första sammanträdet med kammaren under riksdagens valperiod och gäller till valperiodens slut. Talmännen väljes var för sig i nu nämnd ordning.

Förrättas valet med slutna sedlar, är den vald som får mer än hälften av de avgivna rösterna. Uppnås *icke* sådan röstövertikt, förrättas nytt val. Får *ej* heller då någon mer än hälften av de avgivna rösterna, förrättas ett tredje val mellan de två som vid den andra omröstningen uppnådde de högsta röstetalen. Vid tredje omröstningen är den vald som får de flesta rösterna.

Val av talman samt av förste, andre och tredje vice talman *enligt 4 kap. 2 § regeringsformen* förrättas vid första sammanträdet med kammaren under riksdagens valperiod och gäller till valperiodens slut. Talmännen väljs var för sig i nu nämnd ordning.

Om valet förrättas med slutna sedlar, är den vald som får mer än hälften av de avgivna rösterna. Om sådan röstövertikt *inte* uppnås, förrättas nytt val. Om *inte* heller då någon får mer än hälften av de avgivna rösterna, förrättas ett tredje val mellan de två som vid den andra omröstningen uppnådde de högsta röstetalen. Vid *den* tredje omröstningen är den vald som får de flesta rösterna.

Val av ordförande och ersättare för ordföranden i Valprövningsnämnden

2 §

Bestämmelser om val av ordförande i Valprövningsnämnden finns i 3 kap. 11 § regeringsformen.

Riksdagen utser genom särskilt val en ersättare för ordföranden i *riksdagens valprövningsnämnd*. Vad som i 3 kap. 11 § regeringsformen *föreskrives* om ordföranden *äger motsvarande tillämpning* på ersättaren. Vid val med slutna sedlar av ordföranden eller *hans* ersättare tillämpas det förfarande som *angives* i 1 § andra stycket.

Riksdagen utser genom särskilt val en ersättare för ordföranden i *Valprövningsnämnden*. *Bestämmelserna* i 3 kap. 11 § regeringsformen om ordföranden *tillämpas också* på ersättaren.

Vid val med slutna sedlar av ordföranden eller ersättare *för ordföranden* tillämpas det förfarande som *anges* i 1 § andra stycket.

Riksföreståndarval

3 §

Vid val med slutna sedlar av riksföreståndare, vice riksföreståndare eller person som skall kunna inträda som tillfällig riksföreståndare tillämpas det förfarande som *angives* i 1 § andra stycket. Valet gäller till dess riksdagen beslutar annat.

Vid val med slutna sedlar av riksföreståndare, vice riksföreståndare *enligt 5 kap. 4 § regeringsformen* eller person som skall kunna inträda som tillfällig riksföreståndare *enligt 5 kap. 6 § regeringsformen* tillämpas det förfarande som *anges* i 1 § andra stycket. Valet gäller till dess riksdagen

gen beslutar annat.

Statsrådsarvodesnämnden

4 §

Statsrådsarvodesnämnden består av ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter varje ordinarie val till riksdagen för tiden intill dess nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter skall inte utses.

Blir en ledamot av sjukdom eller annan orsak *hindrad* att utföra sitt uppdrag, väljer riksdagen en person i *dennes* ställe så länge hindret varar. Om en ledamot av sjukdom eller annan orsak blir *förhindrad* att utföra sitt uppdrag, väljer riksdagen en person i *hans eller hennes* ställe så länge hindret varar.

Tilläggsbestämmelse

8.4.1

Val av ledamöter i Statsrådsarvodesnämnden bereds av konstitutionsutskottet.

Nämnden för lön till riksrevisorerna

5 §²⁷

Nämnden för lön till riksrevisorerna består av ordförande och två andra ledamöter. De väljs var för sig av riksdagen efter varje ordinarie val till riksdagen för tiden intill dess nytt val till nämnden har ägt rum. Suppleanter skall inte utses.

Blir en ledamot av sjukdom eller annan orsak *hindrad* att utföra sitt uppdrag, väljer riksdagen en person i *dennes* ställe så länge hindret varar. Om en ledamot av sjukdom eller annan orsak blir *förhindrad* att utföra sitt uppdrag, väljer riksdagen en person i *hans eller hennes* ställe så länge hindret varar.

Tilläggsbestämmelse

8.5.1²⁸

Val av ledamöter i Nämnden för lön till riksrevisorerna bereds av konstitutionsutskottet.

Internationella delegationer

6 §

Om det träffats en internationell överenskommelse att riksdagen bland sina ledamöter skall utse ledamöter i en delegation till en mellanfolklig organisation, får bestämmelser om detta införas i en tilläggsbestämmelse till denna paragraf.

²⁷ Senaste lydelse 2002:1021.

²⁸ Senaste lydelse 2002:1021.

Tilläggsbestämmelser

8.6.1

Riksdagen väljer tjugo ledamöter i Nordiska rådets svenska delegation. Delegationen väljs för varje riksmöte.

Delegationen skall årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

8.6.2

Riksdagen väljer sex ledamöter i Europarådets svenska delegation. Delegationen väljs för tiden från den 1 november samma år som val till riksdagen ägt rum till motsvarande tidpunkt efter nästa val.

En ledamot eller en suppleant av Europarådets svenska delegation som lämnat riksdagen i samband med ett riksdagsval får kvarstå under den återstående delen av delegationens mandatperiod.

Delegationen skall årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

8.6.3

Riksdagen väljer åtta ledamöter i den svenska delegationen till Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa. Delegationen väljs för riksdagens valperiod.

Delegationen skall årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Val av riksbanksfullmäktige

6 §

Riksdagens val av fullmäktige i Riksbanken avser riksdagens valperiod.

7 §

Val av fullmäktige i Riksbanken enligt 9 kap. 13 § regeringsformen avser riksdagens valperiod.

Tilläggsbestämmelse

8.7.1

Ledamöter av fullmäktige får inte

1. vara statsråd,
2. vara ledamot av Riksbankens direktion,
3. vara ledamot eller suppleant i styrelsen för en bank eller ett annat företag som står under Finansinspektionens tillsyn eller
4. inneha en annan anställning eller ett annat uppdrag som gör dem olämpliga för uppdraget som fullmäktig.

Ledamöterna får inte heller vara underåriga, i konkurs, underkastade näringsförbud eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Om en ledamot tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som kan strida mot bestämmelserna i första stycket, skall riksdagen på förslag av finansutskottet entlediga ledamoten från uppdraget i fullmäktige. De anställningar eller uppdrag som en ledamot tar skall anmälas till riksdagen.

Utrikesnämnden

7 §

Val av ledamöter i Utrikesnämnden avser riksdagens valperiod.

För talmannen är vice talman suppleant i Utrikesnämnden. Antalet valda suppleanter skall vara nio.

8 §

Utrikesnämnden sammanträder inom stängda dörrar. Statsministern får medgiva att även annan än ledamot, suppleant, statsråd och tjänsteman är närvarande.

8 §

Val av ledamöter i Utrikesnämnden enligt 10 kap. 7 § regeringsformen avser riksdagens valperiod.

9 §

Utrikesnämnden sammanträder inom stängda dörrar. Statsministern får medge att även någon annan än en ledamot, en suppleant, ett statsråd eller en tjänsteman är närvarande.

Tilläggsbestämmelser

8.8.1

Tilläggsbestämmelse 4.11.4 äger motsvarande tillämpning på Utrikesnämnden. Sekreterare hos nämnden förordnas av regeringen.

Suppleant i Utrikesnämnden skall alltid underrättas om nämndens sammanträden.

8.9.1

Protokoll skall föras vid Utrikesnämndens sammanträden. Sekreterare hos nämnden förordnas av regeringen.

8.8.2

Ledamot, suppleant eller tjänsteman skall första gången han är närvarande

8.9.2

En ledamot, en suppleant eller en tjänsteman skall första gången han

vid sammanträde med Utrikesnämnden avge försäkran om att *han skall iaktta* åliggande om tystnadsplikt.

9 §

För ändamål som avses i 13 kap. 2 § regeringsformen sammanträder Utrikesnämndens ledamöter på kallelse av talmannen eller, vid *förfall* för *honom*, vice talman, *ävensom* på kallelse av två av nämndens övriga ledamöter. Förhandlingarna *ledes* av talmannen, av vice talman eller, om ingen av dem är *tillstädes*, av den av de närvarande ledamöterna som har varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera har tillhört riksdagen lika länge, har den äldste av dem företräde. *Är* vid omröstning till beslut *rösterna* lika *delade*, gäller den mening som ordföranden biträder.

10 §

Riksdagens ombudsmän skall vara fyra, en chefsjustitieombudsman och tre justitieombudsmän. Chefsjustitieombudsmannen är administrativ chef och bestämmer inriktningen i stort av verksamheten. Riksdagen får härutöver välja en eller flera ställföreträdande ombudsmän. Ställföreträdande ombudsman skall ha tjänstgjort som riksdagens ombudsman.

Chefsjustitieombudsmannen *väljes för sig och* övriga ombudsmän samt ställföreträdande ombudsmän *väljes* var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas förfarandet i 1 § andra stycket.

Val av ombudsman gäller *för tiden* från valet eller den senare tidpunkt riksdagen bestämmer till dess nytt val

eller hon är närvarande vid *ett* sammanträde med Utrikesnämnden avge försäkran om att *följa* åliggande om tystnadsplikt *enligt 10 kap. 7 § regeringsformen*.

10 §

För förordnande att krigsdelegationen skall träda i riksdagens ställe *enligt* 13 kap. 2 § regeringsformen sammanträder Utrikesnämndens ledamöter på kallelse av talmannen eller, vid *förhinder* för *talmannen*, vice talman, *eller* på kallelse av två av nämndens övriga ledamöter. Förhandlingarna *leds* av talmannen, av vice talman eller, om ingen av dem är *närvarande*, av den av de närvarande ledamöterna som har varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera har tillhört riksdagen lika länge, har den äldste av dem företräde. *Om det* vid omröstning till beslut *blir* lika *röstetal*, gäller den mening som ordföranden biträder.

Riksdagens ombudsmän

11 §

Riksdagen väljer *enligt* 12 kap. 6 § regeringsformen ombudsmän som skall utöva tillsyn över tillämpningen i offentlig verksamhet av lagar och andra författningar.

Chefsjustitieombudsmannen, övriga ombudsmän samt ställföreträdande ombudsmän *väljs* var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas förfarandet i 1 § andra stycket.

Val av ombudsman gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att

har genomförts under fjärde året därefter. Val av ställföreträdande ombudsman gäller för en tid av två år från valet eller den senare tidpunkt riksdagen bestämmer. På *hemställan* av konstitutionsutskottet *kan* riksdagen dock dessförinnan entlediga ombudsman eller ställföreträdande ombudsman som *ej åtnjuter* riksdagens förtroende.

Avgår ombudsman i förtid, skall riksdagen snarast välja efterträdare för ny fyraårsperiod.

nytt val har genomförts under fjärde året därefter *och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet skall emellertid aldrig gälla längre än till utgången av detta år.* Val av ställföreträdande ombudsman gäller för en tid av två år från valet eller den senare tidpunkt *som* riksdagen bestämmer. På *förslag* av konstitutionsutskottet *får* riksdagen dock dessförinnan entlediga *en* ombudsman eller *en* ställföreträdande ombudsman som *inte har* riksdagens förtroende.

Om en ombudsman avgår i förtid, skall riksdagen snarast välja *en* efterträdare för *en* ny fyraårsperiod.

Tillägsbestämmelser

8.10.1

Konstitutionsutskottet skall, på eget initiativ eller på begäran av någon av Riksdagens ombudsmän, samråda med ombudsman om arbetsordningen eller i andra frågor av organisatorisk art.

8.11.1

Konstitutionsutskottet skall, på eget initiativ eller på begäran av någon av riksdagens ombudsmän, samråda med *en* ombudsman om arbetsordningen eller i andra frågor av organisatorisk art.

8.10.2

Val av ombudsman och ställföreträdande ombudsman bereds av konstitutionsutskottet.

8.11.2

Riksrevisionen

11 §

Riksdagens revisorer skall vara tolv. De väljes för riksdagens valperiod.

Riksdagen väljer bland revisorerna en ordförande och en eller flera vice ordförande. Ordföranden och varje vice ordförande väljes för sig.

12 §

Riksdagen skall enligt 12 kap. 7 § regeringsformen välja tre riksrevisorer.

Riksrevisorerna väljs var för sig. Vid val med slutna sedlar tillämpas förfarandet i 1 § andra stycket. Val av riksrevisor gäller från valet eller den senare tidpunkt som riksdagen bestämmer till dess att nytt val har genomförts under sjunde året därefter och den då valde har tillträtt uppdraget. Valet skall emellertid

aldrig gälla längre än till utgången av detta år. En riksrevisor kan inte väljas om.

En av riksrevisorerna skall svara för myndighetens administrativa ledning. Riksdagen bestämmer vem av riksrevisorerna som skall ha denna uppgift.

En riksrevisor får inte vara i konkurs, underkastad näringsförbud eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken. En riksrevisor får inte heller inneha anställning eller uppdrag eller utöva verksamhet som kan påverka riksrevisorns självständiga ställning.

Tilläggsbestämmelser

8.12.1

Val av riksrevisor bereds av konstitutionsutskottet.

8.12.2

En riksrevisor skall skriftligen anmäla följande förhållanden till riksdagen

1. innehav av aktier i ett aktiebolag som avses i 2 § 4 lagen (2002:1022) om revision av statlig verksamhet m.m.,

2. avtal av ekonomisk karaktär med tidigare arbetsgivare, såsom avtal om löne- eller pensionsförmån som utges under tid som omfattas av uppdraget i Riksrevisionen,

3. avlönad anställning som inte är av endast tillfällig karaktär,

4. inkomstbringande självständig verksamhet som bedrivs vid sidan av uppdraget som riksrevisor,

5. uppdrag hos en kommun eller ett landsting, om uppdraget inte är av endast tillfällig karaktär, och

6. annan anställning, uppdrag eller annat ägande som kan antas påverka uppdragets utförande.

13 §

Riksdagen får skilja en riksrevisor från uppdraget på begäran av konstitutionsutskottet.

Om en riksrevisor avgår i förtid, skall riksdagen snarast välja efterträdare för en ny sjuårsperiod.

14 §

Riksrevisionens styrelse skall bestå av ett udda antal ledamöter, lägst elva, som väljs för riksdagens valperiod.

Varje partigrupp, vilken motsvarar parti som vid valet till riksdagen har fått minst fyra procent av rösterna i hela riket, skall besätta en plats. Därutöver fördelas platserna i styrelsen proportionellt mellan samma partigrupper.

Riksdagen väljer bland ledamöterna en ordförande och en eller flera vice ordförande. Ordförande och varje vice ordförande väljs var för sig.

Tillägsbestämmelse

8.14.1

Antalet ledamöter i Riksrevisionens styrelse fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen.

Krigsdelegationen

12 §

15 §

Riksdagen skall enligt 13 kap. 2 § regeringsformen välja en krigsdelegation inom sig.

Riksdagens krigsdelegation består av talmannen som ordförande och av femtio andra ledamöter, vilka riksdagen väljer för riksdagens valperiod.

Riksdagsledamot är behörig att vara ledamot i krigsdelegationen utan hinder av att han tillhör regeringen.

Suppleanter skall icke utses till krigsdelegationen.

Får ledamot varaktigt förfall när delegationen har trätt i riksdagens ställe, utses annan riksdagsledamot till ersättare i den ordning som är angiven i 7 kap. 12 § första stycket.

Krigsdelegationen består av talmannen som ordförande och av femtio andra ledamöter, som riksdagen väljer för riksdagens valperiod.

En riksdagsledamot är behörig att vara ledamot i krigsdelegationen även om han eller hon tillhör regeringen.

Suppleanter skall inte utses till krigsdelegationen.

Om en ledamot får varaktigt förhinder när delegationen har trätt i riksdagens ställe, utses en annan riksdagsledamot till ersättare på det sätt som anges i 7 kap. 12 § första stycket.

Tillägsbestämmelser

8.12.1

8.15.1

Det åligger krigsdelegationens ordförande och vice ordförande *att* förbereda delegationens verksamhet för den händelse delegationen skulle träda i riksdagens ställe.

8.12.2

Bestämmelserna i 4 kap. 12 § första stycket första och andra *meningarna* samt tilläggsbestämmelserna 4.11.1 andra stycket och 4.11.2 och 4 tillämpas också på krigsdelegationen *under tid då delegationen ej* är i riksdagens ställe.

13 §

Riksdagen *kan* meddela närmare bestämmelser för riksdagens organ.

8.13.1

Riksdagen fastställer stadgar för Stiftelsen Riksbankens jubileumsfond.

9 kap. Bestämmelser om personal och förvaltning

Kammarsekreterare

1 §²⁹

Kammaren utser en kammarsekreterare. Val av kammarsekreterare äger rum vid början av riksmötet närmast efter ordinarie val till riksdagen och gäller för tiden till dess nytt val av kammarsekreterare förrättas.

Kammarsekreteraren låter föra protokollet vid *sammanträde* med kammaren. Han eller hon expedierar riksdagens beslut och biträder i övrigt talmannen i riksdagsarbetet.

Krigsdelegationens ordförande och vice ordförande *skall* förbereda delegationens verksamhet för den händelse delegationen skulle träda i riksdagens ställe.

8.15.2

Bestämmelserna i 4 kap. 13 § första stycket första *meningen* och andra *stycket* samt tilläggsbestämmelserna 4.12.1 andra stycket och 4.12.2 och 4.12.4 tillämpas också på krigsdelegationen *när den inte* är i riksdagens ställe.

16 §

Riksdagen *får* meddela närmare bestämmelser för riksdagens organ.

8.16.1

Riksdagen fastställer stadgar för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond *och väljer sex ledamöter i stiftelsens styrelse i enlighet med 3 § i stiftelsens stadgar (RFS 1988:1).*

Stiftelsen skall årligen lämna en redogörelse för sin verksamhet till riksdagen.

Val av kammarsekreterare äger rum vid början av riksmötet närmast efter *ett* ordinarie val till riksdagen och gäller för tiden till dess nytt val av kammarsekreterare förrättas. *Vid val med slutna sedlar tillämpas det*

²⁹ Senaste lydelse 2000:418.

förfarande som anges i 8 kap. 1 § andra stycket.

Tilläggsbestämmelse

9.1.1

Vid val med slutna sedlar av kammarsekreterare tillämpas det förfarande som anges i 8 kap. 1 § andra stycket.

9.1.2³⁰

9.1.1

Kammarsekreteraren, med tjänstebestämmelsen riksdaysdirektör, är chef för riksdaysförvaltningen och sekreterare i krigsdelegationen.

Kanslier för utskotten och EU-nämnden

2 §³¹

Utskotten och EU-nämnden biträds av kanslier som ingår i riksdaysförvaltningen. Chefen för ett sådant kansli skall vara svensk medborgare.

Riksdaysförvaltningen

3 §³²

Riksdagen beslutar om instruktion för riksdaysförvaltningen.

4 §³³

Riksdaysförvaltningen skall, såvitt gäller riksdagen och riksdagens myndigheter, i den omfattning riksdagen bestämmer

1. handlägga frågor angående förhandlingar om anställnings- och arbetsvillkor för arbetstagare samt andra personalfrågor,
2. göra upp förslag till anslag på statsbudgeten,
3. i övrigt handlägga frågor om förvaltningen inom riksdagen och frågor om förvaltning av ekonomisk natur inom riksdagens myndigheter, utom Riksbanken,
4. meddela föreskrifter och råd i sådana frågor som avses i 1–3.

Riksdaysförvaltningen skall, när det gäller riksdagen och riksdagens myndigheter, i den omfattning riksdagen bestämmer

1. handlägga frågor angående förhandlingar om anställnings- och arbetsvillkor för arbetstagare samt andra personalfrågor,
2. upprätta förslag till anslag på statsbudgeten, dock inte för Riksrevisionen,
3. i övrigt handlägga frågor om förvaltningen inom riksdagen och frågor om förvaltning av ekonomisk natur inom riksdagens myndigheter, utom Riksbanken, och
4. besluta om föreskrifter och råd i sådana frågor som avses i 1–3.

I fråga om förslag till anslag på statsbudgeten för Riksrevisionen skall riksdaysförvaltningen yttra sig

³⁰ Senaste lydelse 2000:418.

³¹ Senaste lydelse 2000:418

³² Senaste lydelse 2000:418.

³³ Senaste lydelse 2000:418.

innan Riksrevisionen beslutar om förslaget.

Överklagande

5 §

Överklagande av beslut av riksdagens organ i förvaltningsärende mot vilket talan får föras enligt vad som är föreskrivet därom, prövas av Regeringsrätten i de fall som riksdagen särskilt bestämmer och i övriga fall av riksdagens besvärsnämnd. Besvärsnämnden består av ordförande, som skall *inneha* eller ha *innehaft domarämbete* och *ej* vara ledamot av riksdagen, och fyra andra ledamöter, valda inom riksdagen. Ordföranden väljes särskilt. Val till besvärsnämnden avser riksdagens valperiod.

För ordföranden skall finnas en ersättare. Vad som föreskrives om ordföranden äger motsvarande tillämpning på ersättaren.

Tilläggsbestämmelse

9.5.1

Vid val med slutna sedlar av ordförande i besvärsnämnden tillämpas det förfarande som anges i 8 kap. 1 § andra stycket.

Beslut av ett riksdagsorgan i ett förvaltningsärende som får överklagas enligt särskilda bestämmelser, prövas av Regeringsrätten i de fall som riksdagen bestämmer och i övriga fall av Riksdagens överklagandenämnd.

Överklagandenämnden består av ordförande, som skall vara eller ha varit *ordinarie domare* och *inte* vara ledamot av riksdagen, och fyra andra ledamöter, valda inom riksdagen. Ordföranden väljs särskilt. Val till överklagandenämnden avser riksdagens valperiod.

För ordföranden skall det finnas en ersättare. Bestämmelser om ordföranden skall tillämpas även på ersättaren.

Vid val med slutna sedlar av ordförande eller ersättare för ordföranden i överklagandenämnden tillämpas det förfarande som anges i 8 kap. 1 § andra stycket.

Ledamöternas arvode och andra ekonomiska villkor

6 §

Riksdagsledamot skall av statsmedel *åtnjuta* arvode för sitt uppdrag. Bestämmelser *härom*, om andra ekonomiska *förmåner* i anledning av uppdraget och om gottgörelse till ersättare för riksdagsledamot *meddelas* i lag.

En riksdagsledamot skall av statsmedel *erhålla* arvode för sitt uppdrag. Bestämmelser *om detta*, om andra ekonomiska *villkor* med anledning av uppdraget och om gottgörelse till ersättare för riksdagsledamot *finns* i lag.

Bistånd med sakuppgifter och studieresor

7 §

Om tillgång för riksdagens ledamö-

Riksdagens ledamöter och organ

ter och organ till bibliotek och om bistånd i övrigt åt dem med sakuppgifter för riksdagsarbetet samt om utskotts och ledamöters studieresor finns särskilda föreskrifter.

skall ha tillgång till bibliotek och rätt till bistånd i övrigt med sakuppgifter för riksdagsarbetet.

I fråga om ledamöternas studieresor finns särskilda föreskrifter.

Tilläggsbestämmelse

9.7.1³⁴

Utskott får besluta, att företrädare för utskottet skall företa studieresor för att inhämta upplysningar i ämne inom dess beredningsområde.

Utskott skall samråda med riksdagsstyrelsen, innan det fattar beslut om utrikes studieresa. Styrelsen skall uttala sig om i vad mån resan lämpligen bör genomföras. Därvid skall hänsyn tas till riksdagens internationella förbindelser, till kostnaderna och till omständigheterna i övrigt.

Styrelsen kan meddela närmare bestämmelser om utskottens studieresor. Ledamot av riksdagen kan erhålla bidrag till kostnaden för enskild studieresa. Styrelsen kan meddela närmare bestämmelser om sådana resor.

En ledamot av riksdagen kan erhålla bidrag till kostnaden för enskild studieresa. Riksdagsstyrelsen får meddela närmare bestämmelser om sådana resor.

Åtal

8 §³⁵

Åtal mot här angiven befattningshavare för brott, begånget i utövningen av hans uppdrag eller tjänst får beslutas,

1. åtal mot fullmäktig i Riksbanken, ledamot av Riksbankens direktion eller någon av Riksdagens revisorer endast av finansutskottet,

2. åtal mot ledamot av riksdagsstyrelsen, av riksdagens valprövningsnämnd eller av riksdagens besvärsnämnd eller mot Riksdagens ombudsman eller kammarsekreteraren endast av konstitutionsutskottet.

Vad som sägs i första stycket om åtal mot ledamot av Riksbankens

Åtal mot nedan angivna befattningshavare för ett brott, begånget i utövningen av hans eller hennes uppdrag eller tjänst får beslutas

1. endast av finansutskottet när det gäller åtal mot en fullmäktig i Riksbanken eller en ledamot av Riksbankens direktion,

2. endast av konstitutionsutskottet när det gäller åtal mot en ledamot av riksdagsstyrelsen, av styrelsen i Rikskrevisionen, av Valprövningsnämnden eller av Riksdagens överklagandenämnd eller mot en av riksdagens ombudsmän, mot en av riksrevisorerna eller mot kammarsekreteraren.

Bestämmelserna i första stycket om åtal mot en ledamot av Riksbankens

³⁴ Senaste lydelse 2000:418.

³⁵ Senaste lydelse 2000:418.

direktion skall inte tillämpas i fråga om brott begånget i utövningen av Riksbankens beslutanderätt enligt lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering.

kens direktion skall inte tillämpas i fråga om *ett* brott begånget i utövningen av Riksbankens beslutanderätt enligt lagen (1992:1602) om valuta- och kreditreglering.

Tilläggsbestämmelse

9.8.2

Om behörighet att besluta om åtal mot vissa andra befattningshavare än de i 8 § nämnda finns särskilda föreskrifter.

9.8.1

I fråga om behörighet att besluta om åtal mot vissa andra befattningshavare än de som nämns i 8 § finns särskilda föreskrifter.

10 kap. Behandlingen av frågor i Europeiska unionen

Regeringens skyldighet att informera riksdagen om EU-arbetet

1 §³⁶

Regeringen skall varje år till riksdagen lämna en skrivelse med berättelse över verksamheten i Europeiska unionen.

Regeringen skall redovisa sitt agerande i Europeiska unionen för riksdagen.

Regeringens skyldighet att informera riksdagen om sin syn på kommissionens förslag

2 §

Regeringen skall informera riksdagen om sin syn på de förslag från Europeiska gemenskapernas kommission som regeringen bedömer som betydelsefulla.

Utskottens skyldighet att följa EU-arbetet

3 §

Utskott skall följa arbetet i Europeiska unionen inom de ämnesområden som för varje utskott anges i 4 kap. 4–6 §§ med tillhörande tilläggsbestämmelser.

Beträffande *statlig myndighets* skyldighet att lämna upplysningar till *utskott* finns bestämmelser i 4 kap. 10 §.

Utskotten skall följa arbetet i Europeiska unionen inom de ämnesområden som för varje utskott anges i 4 kap. 4–6 §§ med tillhörande tilläggsbestämmelser.

Beträffande *statliga myndigheters* skyldighet att lämna upplysningar till *utskotten* finns bestämmelser i 4 kap. 11 §.

EU-nämnden

³⁶ Senaste lydelse 2002:910.

4 §

För samråd *med regeringen i frågor som gäller Europeiska unionen* skall riksdagen *inom sig för varje valperiod* tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).

EU-nämnden skall bestå av *udda* antal ledamöter, lägst femton.

För samråd *enligt 10 kap. 6 § regeringsformen* skall riksdagen *för varje valperiod inom sig* tillsätta en nämnd för Europeiska unionen (EU-nämnden).

EU-nämnden skall bestå av *ett* udda antal ledamöter, lägst femton.

Tilläggsbestämmelse

10.4.1

Antalet ledamöter i EU-nämnden fastställs av riksdagen på förslag av valberedningen.

Regeringens skyldighet att underrätta och rådgöra med EU-nämnden

5 §

Regeringen skall underrätta EU-nämnden om frågor som avses bli behandlade i Europeiska unionens råd. Regeringen skall också rådgöra med nämnden om hur förhandlingarna i rådet skall föras inför beslut som regeringen bedömer som betydelsefulla och i andra frågor som nämnden bestämmer.

Begär minst fem av ledamöterna i EU-nämnden att regeringen skall rådgöra med nämnden enligt första stycket skall nämnden *föranstalta om detta, såvida den inte finner att därmed förenat dröjsmål skulle leda till* avsevärt men.

Om minst fem av ledamöterna i EU-nämnden begär *det*, skall nämnden *besluta* att regeringen skall rådgöra med nämnden enligt första stycket. *Nämnden får avslå en sådan begäran om den begärda åtgärden skulle fördröja frågans behandling så att* avsevärt men *skulle uppkomma. Nämnden skall i så fall i sitt protokoll redovisa skälen till att begäran har avslagits.*

Statlig myndighets skyldighet att lämna upplysningar och avge yttrande till EU-nämnden

6 §³⁷

Annan statlig myndighet än regeringen skall lämna upplysningar och *avgiva* yttrande i frågor som skall behandlas i Europeiska unionens råd, då *EU-nämnden* begär det. Myndighet som *ej* lyder under riksdagen *kan* hänskjuta begäran från nämnden till *regeringens* avgörande.

Begär minst fem av ledamöterna i nämnden att upplysningar eller ytt-

En annan statlig myndighet än regeringen skall lämna upplysningar och *avge* yttrande *till EU-nämnden* i frågor som skall behandlas i Europeiska unionens råd, då *nämnden* begär det. *En* myndighet som *inte* lyder under riksdagen *får* hänskjuta *en* begäran från nämnden till *regeringen för* avgörande.

Om minst fem av ledamöterna i nämnden begär *det*, skall nämnden

³⁷ Senaste lydelse 2001:581.

rande skall inhämtas enligt första stycket, skall nämnden *föranstalta om detta, såvida den inte finner att därmed förenat dröjsmål skulle leda till avsevärt men.*

besluta att inhämta upplysningar eller yttrande enligt första stycket. Nämnden får avslå en sådan begäran om den begärda åtgärden skulle fördröja frågans behandling så att avsevärt men skulle uppkomma. Nämnden skall i så fall i sitt protokoll redovisa skälen till att begäran har avslagits.

EU-nämndens sammanträden

7 §³⁸

EU-nämnden skall sammanträda inom stängda dörrar. Nämnden *kan* medge att även annan än ledamot, suppleant och tjänsteman i nämnden är närvarande. Nämnden *kan* dock besluta att sammanträde till den del det avser inhämtande av upplysningar helt eller delvis skall vara offentligt.

EU-nämnden skall sammanträda inom stängda dörrar. Nämnden *får* dock besluta att *ett* sammanträde till den del det avser inhämtande av upplysningar helt eller delvis skall vara offentligt.

Nämnden *får* medge att även *någon* annan än *en* ledamot, *en* suppleant, *ett* statsråd, *en* tjänsteman som *åtföljer statsrådet* eller *en* tjänsteman i nämnden är närvarande *vid ett slutet sammanträde.*

Vid offentlig del av sammanträde är företrädare för statlig myndighet inte skyldig att lämna uppgift för vilken sekretess gäller hos myndigheten.

Vid *en* offentlig del av *ett* sammanträde är företrädare för *en* statlig myndighet inte skyldig att lämna *en* uppgift för vilken sekretess gäller hos myndigheten.

Tilläggsbestämmelser

10.7.1

EU-nämnden sammanträder första gången på kallelse av talmannen inom två dagar efter det att nämnden valts. Därefter sammanträder nämnden på kallelse av ordföranden.

EU-nämnden sammanträder första gången på kallelse av talmannen inom två dagar efter det att nämnden valts. Därefter sammanträder nämnden på kallelse av ordföranden. *Ordföranden skall kalla nämnden till sammanträde om minst fem ledamöter av nämnden begär det.*

Personlig kallelse skall *utgå* till samtliga ledamöter och suppleanter. *Kallelse* bör om möjligt anslås i riksdagens lokaler senast kl. 18 dagen före sammanträdet.

En personlig kallelse skall *skickas* till samtliga ledamöter och suppleanter. *Kallelsen* bör om möjligt anslås i riksdagens lokaler senast kl. 18 dagen före sammanträdet.

10.7.2

Innan ordförande har valts, förs ordet *vid sammanträde med EU-*

Innan *en* ordförande har valts, förs ordet av den av de närvarande leda-

³⁸ Senaste lydelse 2001:581.

nämnden av den av de närvarande ledamöterna som har varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera har tillhört riksdagen lika länge, har den äldste av dem företräde.

möterna som har varit ledamot av riksdagen längst tid. Om två eller flera har tillhört riksdagen lika länge, har den äldste av dem företräde.

10.7.3

Ljud- eller bildupptagning vid en offentlig del av ett sammanträde med EU-nämnden får göras om inte nämnden beslutar annorlunda.

10.7.4

Vid en offentlig del av ett sammanträde med EU-nämnden skall det finnas särskilda platser för åhörare. Åhörare som uppträder störande får genast utvisas. Om oordning uppstår bland åhörarna, får ordföranden utvisa samtliga åhörare.

Besökare till en offentlig del av ett sammanträde med EU-nämnden skall på uppmaning lämna in ytterkläder och väskor samt sådana föremål som kan användas för att störa ordningen vid sammanträdet. Den som inte följer en sådan uppmaning får vägras tillträde till sammanträdet. De inlämnade tillhörigheterna förvaras under besöket i särskilda utrymmen.

Bestämmelser om säkerhetskontroll finns i lagen (1988:144) om säkerhetskontroll vid sammanträde med riksdagens kammare och utskott.

Tystnadsplikt i EU-nämnden

8 §

Den som är ledamot, suppleant eller tjänsteman i EU-nämnden får ej obehörigen yppa vad som enligt beslut av regeringen eller nämnden skall hållas hemligt med hänsyn till rikets säkerhet eller av annat synnerligen viktigt skäl, som betingas av förhållandet till främmande stat eller mellanfolklig organisation.

En ledamot, en suppleant eller en tjänsteman i EU-nämnden får inte obehörigen röja vad som enligt beslut av regeringen eller nämnden skall hållas hemligt med hänsyn till rikets säkerhet eller av annat synnerligen viktigt skäl som betingas av förhållandet till en främmande stat eller mellanfolklig organisation.

Protokoll vid EU-nämndens sam-

manträden

9 §

Över sammanträde med EU-nämnden förs protokoll.

Vid sammanträde med nämnden skall föras stenografiska uppteckningar över vad som yttras vid nämndens överläggningar med regeringen.

Protokoll skall föras vid sammanträden med EU-nämnden.

Stenografiska uppteckningar skall vid sammanträde med nämnden göras över vad som yttras vid nämndens överläggningar med regeringen.

Övergångsbestämmelser till lagen 1974:153

1. Genom denna riksdagsordning upphäves den äldre riksdagsordningen. Den äldre riksdagsordningen skall dock med nedan angivna undantag tillämpas i stället för den nya riksdagsordningen till utgången av det år under vilket riksdagen slutligt antager den nya regeringsformen samt, i de fall då så nedan angives, även därefter.

6. Befogenheten att åtala brott av befattningshavare, som angives i 9 kap. 8 § i denna riksdagsordning, skall bedömas efter äldre lag om, när handlingen företogs för åtal gällde förutsättning som ej har upptagits i denna riksdagsordning.

7. Förekommer i lag eller annan författning bestämmelse som syftar på riksdagssession eller i övrigt på sammanträdesperiod med riksdagen, skall bestämmelsen i stället gälla riksmöte.

8. Andra stycket i övergångsbestämmelserna till kungörelsen (1971:2) om beslutade ändringar i regeringsformen och riksdagsordningen skall alltjämt äga tillämpning.

Övergångsbestämmelser till lagen 1994:1472

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1995.

2. Den upphävda paragrafen 4 kap. 16 § gäller dock fortfarande i fråga om vad som före ikraftträdandet har förekommit vid behandlingen i finansutskottet av frågor enligt 9 kap. 11 § regeringsformen.

1. Genom denna riksdagsordning upphäves den äldre riksdagsordningen.

**Övergångsbestämmelser till lagen
1998:733**

Denna lag träder i kraft den 1 oktober 1998 och tillämpas också på de ledamöter och suppleanter av Europarådets svenska delegation som valts sedan riksmötet 1994/95.

**Övergångsbestämmelser till lagen
1998:1403**

1. Denna lag träder i kraft den 1 januari 1999.

2. Riksdagen väljer senast under december månad 1998, för tiden från och med den 1 januari 1999 till utgången av valperioden, elva fullmäktige i Riksbanken. Därmed upphör tidigare uppdrag för fullmäktige som riksdagen valt för denna valperiod.

**Övergångsbestämmelser till lagen
2000:1062**

Denna lag träder i kraft den 20 november 2000 och tillämpas första gången i fråga om statsbudgeten för år 2001.

**Övergångsbestämmelser till lagen
2001:581**

Denna lag träder i kraft den 1 september 2001 och tillämpas första gången i fråga om statsbudgeten för år 2002.

**Övergångsbestämmelser till lagen
2002:651**

Denna lag träder i kraft den 23 september 2002 och tillämpas första gången i fråga om statsbudgeten för år 2003.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2003. Om val av riksrevisorer eller ledamöter i Riksrevisionens styrelse äger rum dessförinnan, skall dock de nya bestämmelserna tillämpas redan i fråga om de valen.

2. Första gången riksdagen väljer riksrevisorer skall, i stället för vad som

sägs i 8 kap. 12 §, en av riksrevisorerna väljas för sju år, en för fem år och en för tre år.

3 Lag om ändring i sekretesslagen (1980:100)

Härigenom föreskrivs att i 11 kap. 2 §¹ och i 16 kap. 1 §² sekretesslagen (1980:100) uttrycket ”4 kap. 15 §” skall bytas ut mot ”4 kap. 17 §”.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2003.

¹ Senaste lydelse 1996:1531.

² Senaste lydelse 2002:1027.

4 Lag om ändring i lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän

Häri genom föreskrivs i fråga om lagen (1986:765) om instruktion för Riksdagens ombudsmän¹

dels att i 2 § orden "riksdagens valprövningsnämnd" skall bytas ut mot "Valprövningsnämnden",

dels att i 2 § orden "riksdagens besvärsnämnd" skall bytas ut mot "Riksdagens överklagandenämnd"

dels att 4 § skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 §

Ombudsmännen skall verka för att brister i lagstiftningen avhjälps. Uppkommer under tillsynsverksamheten anledning att väcka fråga om författningsändring eller annan åtgärd från statens sida, får ombudsman göra framställning i ämnet till riksdagen eller regeringen.

Ombudsmännen skall verka för att brister i lagstiftningen avhjälps. Uppkommer under tillsynsverksamheten anledning att väcka fråga om *en* författningsändring eller *någon* annan åtgärd från statens sida, får *en* ombudsman göra framställning i ämnet till riksdagen *enligt tilläggsbestämmelsen 3.8.4 riksdagsordningen* eller *till* regeringen.

Justitieombudsman skall samråda med chefsjustitieombudsmannen innan han gör framställning enligt första stycket.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2003.

¹ Senaste lydelse av 2 § 2000:424.

5 Lag om ändring i lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 1 § och 4 kap. 1 § lagen (1988:1385) om Sveriges riksbank¹ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Ledamöter av fullmäktige får inte

1. vara statsråd,
2. vara ledamot av *direktionen*,
3. vara ledamot eller suppleant i styrelsen för en bank eller ett annat företag som står under Finansinspektionens tillsyn, eller

4. inneha annan anställning eller annat uppdrag som gör dem olämpliga för uppdraget som fullmäktig.

Ledamöterna får inte heller vara underåriga, i konkurs, underkastade näringsförbud eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Om en ledamot tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som kan strida mot bestämmelserna i första stycket, skall riksdagen entlediga ledamoten från uppdraget i fullmäktige.

Uppkommer i Riksbankens verksamhet anledning att väcka en fråga om författningsändring eller någon annan åtgärd från statens sida, får fullmäktige eller direktionen inom sitt respektive ansvarsområde göra framställning i ämnet till riksdagen eller regeringen.

Innan en framställning till riksdagen eller regeringen görs skall fullmäktig och direktionen samråda med varandra

_____

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2003.

Föreslagen lydelse

2 kap.

1 §

Ledamöter av fullmäktige får inte

1. vara statsråd,
2. vara ledamot av *Riksbankens direktion*,
3. vara ledamot eller suppleant i styrelsen för en bank eller ett annat företag som står under Finansinspektionens tillsyn eller

4. inneha *en* annan anställning eller *ett* annat uppdrag som gör dem olämpliga för uppdraget som fullmäktig.

Om en ledamot tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som kan strida mot bestämmelserna i första stycket, skall riksdagen *på förslag av finansutskottet* entlediga ledamoten från uppdraget i fullmäktige. *De anställningar eller uppdrag som en ledamot tar skall anmälas till riksdagen.*

Denna bestämmelse finns i tilläggsbestämmelsen 8.7.1 till riksdagsordningen.

4 kap.

1 §

Uppkommer i Riksbankens verksamhet anledning att väcka en fråga om författningsändring eller någon annan åtgärd från statens sida, får fullmäktige eller direktionen inom sitt respektive ansvarsområde göra framställning i ämnet till riksdagen *enligt tilläggsbestämmelsen 3.8.3 till riksdagsordningen* eller till regeringen.

¹ Lagen omtryckt 1999:19.

6 Lag om ändring i lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ

Härigenom föreskrivs att i 1¹och 2² §§ lagen (1989:185) om arvoden m.m. för uppdrag inom riksdagen, dess myndigheter och organ orden "Riksdagens besvärsnämnd" skall bytas ut mot "Riksdagens överklagandenämnd".

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2003.

¹ Senaste lydelse 2000:548.

² Senaste lydelse 2000:548.

7 Lag om ändring i lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter

Härigenom föreskrivs att i 7 och 9 §§ lagen (1989:186) om överklagande av administrativa beslut av riksdagsförvaltningen och riksdagens myndigheter orden "riksdagens besvärsnämnd" skall bytas ut mot "Riksdagens överklagandenämnd".

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2003.

BILAGA 3

Europeiska Centralbankens yttrande

SV

EUROPEISKA CENTRALBANKEN

Konstitutionsutskottet

Ink 2003-03-18

Dnr 053-2696-2002/03

EUROPEISKA CENTRALBANKENS YTTRANDE

av den 5 mars 2003

på begäran av Sveriges riksdag om ett förslag till ändring av riksdagsordningen

(CON/2003/3)

1. Den 7 februari 2003 mottog Europeiska centralbanken en begäran om yttrande från Sveriges riksdag över ett förslag till ändring av riksdagsordningen (RO) samt vissa ändringar av riksbankslagen (*lag (1988:1385) om Sveriges riksbank*) (nedan kallat lagförslaget).
2. ECB:s behörighet att avge ett yttrande grundas på artikel 105.4 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen och artikel 2.1 tredje strecksatsen i rådets beslut 98/415/EG av den 29 juni 1998 om nationella myndigheters samråd med Europeiska centralbanken rörande förslag till rättsregler¹, eftersom lagförslaget berör Sveriges riksbank. I enlighet med första meningen i artikel 17.5 i ECB:s arbetsordning har detta yttrande antagits av ECB-rådet.
3. Trots att lagförslaget gäller RO, som utgör en central del av den svenska lagstiftningen med regler för arbetet i riksdagen och dess utskott och organ, har det endast begränsad betydelse för ECB. Av intresse för ECB är främst de föreslagna ändringarna rörande *riksbanksfullmäktige* och *Riksbankens direktion* samt vissa ändringar av riksbankslagen.
4. Enligt de föreslagna ändringarna skall bestämmelser om behörighet att vara ledamot av riksbanksfullmäktige införas i riksdagsordningen (tilläggsbestämmelse 8.6.1), utöver de likalydande bestämmelser som redan finns i riksbankslagen (2 kap. 1 §). Dessutom föreslås att det införs en precisering i RO (tilläggsbestämmelse 8.6.1) och i riksbankslagen (2 kap. 1 §) rörande entledigandet av ledamöter från uppdraget i riksbanksfullmäktige. Enligt gällande regler i riksbankslagen (2 kap. 1 §) skall riksdagen entlediga en ledamot från uppdraget i fullmäktige om denne tar en sådan anställning eller ett sådant uppdrag som är oförenligt med ställningen som ledamot av riksbanksfullmäktige. Enligt lagförslaget skall dessa regler även föras in i tilläggsbestämmelse 8.6.1 i RO och kompletteras med bestämmelser som anger vilket riksdagsorgan som skall föreslå riksdagen ett entledigande. Efter de föreslagna ändringarna i RO och riksbankslagen kommer denna uppgift att ligga på finansutskottet. Enligt lagförslaget bibehålls dessutom rätten för riksbanksfullmäktige och Riksbankens direktion att lägga förslag till riksdagen

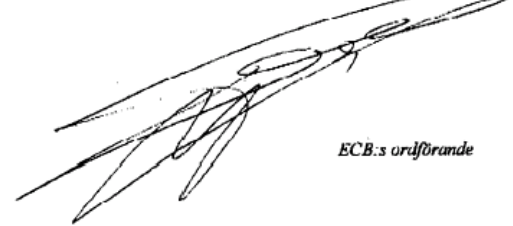
¹ EGT L 189, 3.7.1998, s. 42.

inom sina respektive behörighetsområden och en hänvisning införs i riksbankslagen (4 kap. 1 §) till detta avsnitt i RO (tilläggsbestämmelse 3.8.3).

5. ECB begränsar sitt yttrande till ovan angivna ändringsförslag, som främst synes vara av lagteknisk art. Preciseringen att förslag om entledigande av ledamöter från uppdraget i riksbanksfullmäktige skall handläggas av finansutskottet förefaller lämplig. ECB ställer sig också positiv till att riksbanksfullmäktige och Riksbankens direktion enligt lagförslaget även fortsättningsvis kommer att ha möjlighet att lägga förslag till riksdagen inom sina respektive behörighetsområden. Nämnas kan även att riksbanksfullmäktige inte är ett beslutsfattande organ, som – för det fall att Sverige inför euron – skulle delta i beslut rörande ECBS-relaterade frågor². Direktionen däremot är ett beslutsfattande organ som omfattas av de krav på oberoende som gäller för en centralbank. Lagförslaget innebär inte någon förändring av direktionens, eller dess ledamöters, ställning. Mot bakgrund av dessa överväganden har ECB ingen erinran mot de föreslagna ändringarna.
6. ECB bekräftar att den inte har någon invändning mot att behöriga nationella myndigheter offentliggör detta yttrande om de så önskar. Detta yttrande kommer att offentliggöras på ECB:s webbplats sex månader efter det att det antagits.

Utfärdat i Frankfurt am Main den 5 mars 2003.

Willem F. DUISENBERG

ECB:s ordförande

² ECBS står för Europeiska centralbanksystemet.